

Национален институт
на правосъдието

е-Бюлетин *Брой 5*

Тема на броя: Актуални аспекти на
наказателното право и
процес през погледа на
младши съдии от Випуск
2020-2021

www.nij.bg

Година 2021

Съдържание

По някои въпроси на законността на задържането по чл. 64, ал. 2 от НПК.....	5
Мисловни карти за приобщаване на обяснения на обвиняем и свидетелски показания в съдебното следствие	16
Видове защита	26
Смекчаващи и отегчаващи обстоятелства при индивидуализацията на наказанието – актуална практика на ВКС	37
Изгледи за изграждане на вътрешно убеждение като принцип в наказателния процес	100
Авторите.....	107

Уважаеми колеги,

Пред Вас е **Брой 5** на електронния бюлетин на Националния институт на правосъдието. Изданието е още едно доказателство за това, че институционалната ни история се гради от будни и мислещи хора, които уверено вървят по пътя на знанието.

Особен повод за гордост днес са колегите от Випуск 2020/2021 г. Тази учебна година, чието приключване ще отбележим в края на м. август, протече различно – изцяло онлайн. Това беше огромно предизвикателство за „младшите”, за преподавателите и за екипа на НИП, но резултатите от финалните изпити безусловно потвърждават, че ентусиазмът и амбицията са възможни, както в реална, така и във виртуална среда.

В брой 5 на бюлетина на НИП са включени авторски статии на млади колеги в областта на наказателното право и процес, които се публикуват за първи път и както ще се уверите и сами - убедителната им заявка за професионална изява е вече подадена.

Миглена Тачева,
Директор на НИП

*Националният институт на правосъдието
изказва благодарност на съдия Ангелина Лазарова,
постоянен преподавател на Випуск 2020/2021,
под чието ръководство и редакция беше издаден
Брой 5 на електронния бюлетин.*

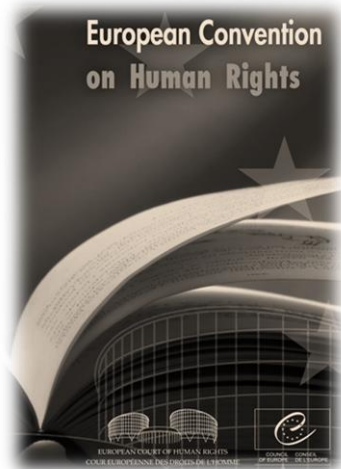

По някои въпроси на законността на задържането по чл. 64, ал. 2 от НПК

Теодора Петрова

В българското законодателство са предвидени възможности за задържане на едно лице като основанията за налагане на това ограничение са диференцирани в зависимост от различните хипотези, законовите предпоставки и целта. Например, в чл. 72 от ЗМВР, чл. 16а от ЗМ и чл. 1 от УБДХ са уредени хипотези на задържане на лице в зависимост от различни предпоставки. От своя страна НПК предвижда в чл. 63 като най-тежка мярка за неотклонение „задържане под стража“ по отношение на лице, за което има обосновано предположение, че е извършило престъпление, наказуемо с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание и доказателствата по делото сочат, че съществува реална опасност то да се укрие или да извърши престъпление. Всяко от посочените ограничения подлежи на контрол от съда. По-различна е хипотезата на чл. 64, ал. 2 от НПК, върху която се концентрира настоящото изложение.

ЕКЗПЧОС (*ратифицирана със закон, приет от Народното събрание на 31 юли 1992 г. - ДВ, бр. 66 от 1992 г., в сила за Република България от 7 септември 1992 г.*) предвижда в чл. 5, че всеки има право на свобода и сигурност и никой не може да бъде лишен от свобода, освен в случаите и по реда, предвидени в закона, като очертава критерии, на които трябва да отговаря лишаването от свобода на едно лице, за да бъде то законосъобразно. Една от хипотезите, а именно тази на чл. 5, т. 4 от ЕКЗПЧОС, е свързана с възможността лице да бъде задържано с цел явяване пред компетентния орган по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление.

В съответствие с изискванията на ЕКЗПЧОС българското законодателство в чл. 64, ал. 1 от НПК предвижда, че мярката за неотклонение „задържане под стража“ в досъдебното производство се взема от съответния първоинстанционен съд по искане на прокурора. Целта е да се осигури съответствие с чл. 5, т. 3 от ЕКЗПЧОС, а именно, да се гарантира, че мярката ще бъде постановена от съд, респективно от длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции. В чл. 64, ал. 2 от НПК е предвидено, че при разглеждане на искането за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража“

присъствието на обвиняемия в съдебно заседание се осигурява от прокурора. В тази връзка като изключително правомощие на прокуратурата е предвидената в разпоредбата възможност

прокурорът да задържи лицето, за което предстои да бъде внесено искане за вземане на мярка по чл. 63 от НПК, за срок до 72 часа.

На първо място, следва да се отбележи, че в посочената норма законодателят ясно е очертал каква е целта на това задържане, а именно: обезпечаването на явяването на обвиняемото лице пред съда като гаранция за неговото право на защита. От друга страна към момента на постановяването на прокурорския акт по чл. 64, ал. 2 от НПК лицето е привлечено към наказателна отговорност за определено престъпление, което означава, че спрямо него органите на досъдебното производство считат, че са налице достатъчно доказателства за виновността по арг. от чл. 219 ал. 1 от НПК. Следва да са налице всички предпоставки за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража“ – да е налице, както обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, така и доказателствата по делото да сочат, че съществува реална опасност същият да се укрие или да извърши престъпление. Разпоредбата на чл. 64, ал. 2 НПК не допуска прокурорът да постановява задържане без доказателства по необосновано подозрение и до изтичането на срока на предварителното задържане да събира доказателства, за да превърне подозрението си в обосновано¹. Поради тази причина доказателственият материал, от който се извеждат предпоставките за налагане на мярката за неотклонение, следва да е наличен още към момента на постановяване на прокурорския акт,

тъй като в противен случай би могло да се стигне до злоупотреба с право и произвол от страна на държавните органи. Това не означава, че органите на досъдебното производство са лишени от възможността да събират доказателства през посочения период², а единствено, че същите следва да разполагат с достатъчно по обем доказателства, които да могат да убедят обикновен и непредубеден наблюдател, че лицето, привлечено като обвиняем е извършило престъплението и че съществува реална опасност същото да се укрие или да извърши

престъпление.

На следващо място, въпреки, че чл. 5, т. 4 от ЕКЗПЧОС предвижда, че всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, НПК не предвижда възможност за обжалване на постановлението на прокурора, с което се задържа обвиняемото лице за срок до 72 часа. Следва да се отбележи, че макар и постановлението по чл. 64, ал. 2 от НПК да подлежи на инстанционен контрол по реда на чл.

¹ Тодорова М., Шекерджиев К. Актуални проблеми по прилагането на НПК и търсенето на съответствие с изискванията на чл. 5 и чл. 6 от ЕКПЧ. Правен свят, 2014.

² Чинова М. Досъдебното производство по НПК. Теория и практика. Сиела, 2012.

200 от НПК, по аргумент, че законът не предвижда процесуален ред за обжалването му, то този контрол не би могъл да обоснове съответствие с ЕКЗПЧОС, тъй като по-горестоящият прокурор не е държавен орган, упълномощен със съдебни функции. От друга страна, практиката на съдилищата е противоречива по отношение допустимостта на жалбата срещу прокурорското постановление по чл. 64, ал. 2 от НПК и възможността обвиняемият, респективно неговият защитник, да се позове директно на чл. 5, т. 4 от ЕКЗПЧОС. В тази връзка все повече се утвърждава практиката по допускане до разглеждане от съдилищата на подобни жалби.

От съществено значение е, че съдът проверява не законосъобразността на постановлението на прокурора, а **на самото задържане**. Въпреки това, неясен е въпросът какво точно следва да бъде съобразено от съдията, когато разглежда подобна жалба – наличието на предпоставките по чл. 64 от НПК (тъй като, за да постанови задържане за срок до 72 часа, прокурорът вече е достигнал до извод, че те са налични) или процесуалните факти дали към момента на задържането, лицето има качеството обвиняем по чл. 219, ал. 1 или ал. 2 от НПК, времетраенето на задържането, както и дали постановлението е издадено от компетентен орган. С оглед на това биха могли да се оформят две групи предпоставки – условно преценявани, в зависимост от спецификата на всеки конкретен случай, а именно тези по чл. 64 от НПК и безусловно проявени – качество, време и форма. Ето защо, необходимостта от

изрична правна уредба по повод реда за обжалване на задържането по чл. 64, ал. 2 от НПК не е отпаднала, а напротив – подобна законодателна промяна ще доведе до конкретна и ясна процедура при разглеждане на тези жалби и ще гарантира точното и еднакво прилагане на закона спрямо всички лица. Не следва да се подценява и фактът, че липсата на правна уредба за обжалване на законността на този вид задържане всякога е в противоречие с ЕКЗПЧОС.

В посочения контекст изключителна важност имат и сроковете, в които се разглеждат жалбите на задържаните лица. Без значение е на какво основание са задържани те, доколкото ЕКЗПЧОС не ги третира по различен начин. В решението си по делото Колеви срещу България³, ЕСПЧ подчертава важността на бързината при разглеждане на тези жалби, като посочва, че „залогът в тези хипотези е защитата на индивида срещу произволна намеса от страна на държавата в нарушение на правото му на свобода, както и че бързият съдебен контрол е основна характеристика на гаранцията, предназначена да сведе до минимум риска от произвол и да осигури върховенството на закона, един от основните принципи на

³ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156883>

демократичното общество”. В Решение по делото *Megyeri* срещу Германия⁴, Съдът отбелязва, че чл. 5, т. 4 от Конвенцията изисква контролната процедура да има съдебен характер и да дава на засегнатото лице гаранции, подходящи за вида лишаване от свобода, както и че, за да бъде ефективна подобна процедура, то тя следва да бъде развита максимално бързо, т. е. съдът следва да разгледа жалбата без забавяне.

В редица свои решения ЕСПЧ е констатирал нарушения на Конвенцията по гореизложените въпроси. Настоящото изложение се концентрира върху част от тази практика, както и върху други решения, имащи отношение към проблематиката. Макар и отнасящи се до произнасяния по дела, от които е изтекъл значителен период от време и касаещи различни закони, включително и отменени редакции, цитираните решения имат важно практическо значение, тъй като и към настоящия момент нормативната уредба с основание търпи критики и не съответства на заложените в ЕКЗПЧОС стандарти. От друга страна, съвсем наскоро, Съдът на ЕС двукратно подчерта, че в националното ни законодателство липсват разпоредби, предвиждащи правно средство за защита с цел осъществяването на съдебен контрол върху акт за задържане от прокурора, въз основа на който е издадена европейска заповед за арест.

Прегледът на практиката на ЕСПЧ не може да отмени следващите ключови национални казуси:

Решение от 05.11.2009г. по делото Колеви срещу България⁵

Фактите по делото (предвид обема на делото настоящото изложение се концентрира върху

фактите, касаещи нарушението на чл. 5, т. 4 от ЕКЗПЧОС в контекста на несвоевременното разглеждане от български съд на жалба срещу наложена мярка за неотклонение „задържането под стража”, като изводите на ЕСПЧ са относими и към разглеждането на евентуална жалба срещу прокурорското задържане, доколкото се касае до ограничаване свободата на лицето):

Г-н Колев е задържан на 20.06.2001 г. от служители на служба за борба с тероризма. След ареста е извършено претърсване на апартаментата му и претърсване на автомобила на сина му. Открити са два вида наркотици и законно притежавано от г-жа Колева оръжие. Г-н Колев е задържан на 20.06.2001 г. с постановление на прокурора за срок от 72 часа на основание чл. 202, ал. 1, т. 1 и ал. 1, т. 3 от НПК (отм.). На 23.06.2001 г. е задържан за още един период от 72 часа на основание чл. 152а, ал. 2 и ал. 3 от НПК (отм.). На 23.06.2001 г. срещу г-н Колев е повдигнато обвинение за незаконно притежание на наркотици и огнестрелно оръжие. На 25.06.2001 г. г-н Колев е изправен пред СГС. Съдът продължава задържането като отказва да се произнесе по

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57785>

⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156883>

законността на същото за периода до 25.06.2001г. с мотив, че не подлежи на съдебен контрол, а предмет на производството е единствено продължаването на срока. На 03.07.2001 г. задържаното лице подава жалба срещу задържането си, която е отхвърлена. На 07.08.2001 г. г-н Колев подава нова жалба чрез Софийска следствена служба. Жалбата обаче не е предадена в съда. След редица жалби до Софийска следствена служба и СГП, на 05.09.2001 г. подава жалба директно в СГС и съдът разглежда делото на 13.09.2001 г., като освобождава жалбоподателя от ареста и постановява мярка за неотклонение „домашен арест“.

Решението на съда: Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията, тъй като г-н Колев не е бил своевременно изправен пред съдия. ЕСПЧ отбелязва, че бързината трябва да се оценява конкретно за всеки отделен случай в съответствие с неговите особености, като в практиката си Съдът е установил, че дори в контекста на тероризма, период от четири дни и шест часа между задържането и представянето на задържаното лице пред съдия е прекомерен и е в нарушение на чл. 5, т. 3 (*В този смисъл: Brogan и други с/у Обединеното кралство, 29 ноември 1988 г., § 62, серия А, № 145-В, Günyay и други с/у Турция, № 31850/96, §§ 20-23, 27 септември 2001 г.*). Обръща внимание, че по делото на г-н Колев, българското правителство изобщо не прави изявление в смисъл, че изправянето на жалбоподателя пред съда по-рано е било невъзможно. Съдът намира, че чрез забавянето на изправянето на г-н Колев пред съд в продължение на пет дни и осем часа без никаква причина, прокурорите са извършили **произволно деяние**, несъвместимо със задълженията им по Конвенцията. ЕСПЧ намира, че е налице нарушение на чл. 5, т. 4 от Конвенцията, тъй като предаването на жалбата му е било забавено, респективно не е установено дали същата е била предадена от Софийската следствена служба на компетентния орган, тъй като в крайна сметка г-н Колев подава нова жалба директно в СГС. Съдът намира, че срок от 36 дни е трудно да бъде помирен с изискването за „произнасяне на съда в кратък срок“ (*в този смисъл съдът посочва свои решения: Rehbock с/у Словения, G.V. с/у Швейцария, № 27426/95, Mooren с/у Германия*). Макар и да се касае за институти и извършени действия по НПК (отм.), принципните положения, които са в основата на решението Колеви срещу България и изводите за нарушения, до които е достигнал ЕСПЧ в решението си, намират приложение и са относими и актуални и при настоящата правна уредба.

Решение от 07.01.2010 г. по делото Звездев срещу България⁶

Фактите по делото: На 30.04.2007 г. г-н Звездев е задържан по ЗМВР за срок от 24 часа от двама полицейски служители по подозрение за заплахата с огнестрелно оръжие. Привлечен е в качеството на обвиняем за престъпление по чл. 144, ал. 3 от НК на 01.05.2007 г. В същия ден е бил задържан за още 72 часа с постановление на прокурора, за да бъде изправен пред съда, тъй като прокуратурата намерила, че са налице предпоставките за задържането му под стража. Г-н Звездев бил прегледан от експерт-психиатър, а в дома му е извършено претърсване, огнестрелно оръжие не е открито. На 04.05.2007 г. задържаното лице е освободено от

⁶ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-193388> ; <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96571>

прокурор и му е наложено мярка за неотклонение „подписка”. С жалбата са въведени оплаквания за нарушение на чл. 5, т. 3, чл. 5, т. 4 и чл. 5, ал. 5 от Конвенцията.

Решението на съда: Съдът е установил нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията. Въпреки, че задържането на г-н Звездев от полицията и прокуратурата е имало за цел той да бъде изправен пред съд, който да се произнесе по искане за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража” и това не е сторено поради заключението на експерт-психиатър, че обвиняемият страда от психическо разстройство, което изключва вменяемостта, нарушение е налице, тъй като лицето е освободено три дни след прегледа от специалист и едва в края на максималния срок на задържане, в който е допустимо това по българското законодателство без никакъв аргумент за това от страна на държавните органи. Допълнително ЕСПЧ посочва, че в периода от 02.05.2007 г. до освобождаване на лицето не са били извършвани никакви действия по разследването с негово участие. Отбелязва се и че задържането на г-н Звездев е в следствие на кумулиране на два вида задържане, което не съответства на чл. 5, т. 3 (*Канджов срещу България*), тъй като би могло да причини забавяне, несъвместимо с правото на своевременно изправяне пред съд.

Съдът е установил нарушение на чл. 5, т. 4 от Конвенцията, тъй като прокурорското постановление за задържане на лицето от 01.05.2007 г. не е било подложено на никакъв съдебен контрол и г-н Звездев не е бил изправен пред съд. ЕСПЧ намира, че възможността за оспорване на постановлението по реда на инстанционния контрол не гарантира изправянето на лицето пред компетентен орган. Отбелязва се и че не съществува вътрешноправно средство за оспорване законността на прокурорското постановление.

Решение от 13.01.2011г. по делото Светослав Христов срещу България⁷

Фактите по делото: На 16.05.2003 г. жалбоподателят г-н Христов е разпитван в следствена служба П. от следовател, във връзка с функционирането на авиокомпания, за която работи и по-специално за два транспорта на стоки, извършени от компанията по заявка на трето лице. В края на разпита следователят задържа лицето по правилата на чл. 202 от НПК (отм.), като разяснява на г-н Христов, че е посочен от свидетел-очевидец като извършител на престъплението. На 17.05.2003 г. задържането му е удължено от прокурор до 19.05.2003 г. без да са изложени мотиви за това. В същия ден защитникът на жалбоподателя подава молба до Районен съд – П. за освобождаване на подзащитния му. Молбата не е разгледана, дори не е препратена на районния съд. На 19.05.2003 г. на г-н Христов е повдигнато обвинение. Той остава задържан. Внесено е искане за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража”. На 22.05.2003 г. жалбоподателят е изправен пред съдия, във връзка с направеното искане по отношение на горепосочената мярка. На 31.10.2003 г. мярката му е изменена от Районна прокуратура – П. в парична гаранция от 5000 лева. Освободен е след внасяне на посочената сума.

⁷ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-168283>

Решението на съда: Съдът намира, че в случая са налице нарушения на чл. 5, т. 3 и чл. 5, т. 4 от Конвенцията. Г-н Христов е бил задържан в 15:10 часа на 16.05.2003 г. и се е явил пред съдия едва след пет дни и двадесет и три часа – в 14:00 часа на 22.05.2003 г. Съдът е препратил към решението си по делото Колеви срещу България, както и към други свои решения в този смисъл, като е намерил, че периодът, през който жалбоподателят е задържан без да бъде изправен пред съд, е с прекомерна продължителност. Обръща се внимание и на това, че този период е резултат от кумулиране на два типа задържане като за пореден път отбелязва, че недостатъкът на вътрешното право е в основата на несъвместими с чл. 5, т. 3 от Конвенцията забавяния. По отношение на констатираното от Съда нарушение на чл. 5, т. 4 от ЕКЗПЧОС, ЕСПЧ поставя като основен въпроса предоставяло ли е вътрешното право на заинтересованото лице възможност да контролира законосъобразността на предварителното си задържане, като достига до извод, че през периода от 16.05.2003 г. до 22.05.2003 г. компетентността за задържането на жалбоподателя, както и спазването на националното законодателство в тази връзка е принадлежало единствено на прокурора и на следователя. Припомня се, че тези органи не са „длъжностни лица, които изпълняват съдебни функции”, нито съд. В заключение, съдът намира, че г-н Христов не е разполагал с възможност за съдебен контрол върху задържането си, постановено от разследващите органи и прокурора, поради което е налице и твърдяното нарушение. Решението отново касае разпоредби на НПК (отм.). Въпреки това, към настоящия момент решението е актуално, тъй като макар и в действащия НПК да не се съдържа хипотеза на задържане на лице от разследващ орган, то все още съществува възможност за задържане на обвиняемия от прокурора за срок до 72 часа.

Решение от 13.10.2020г. по делото Марин Йосифов срещу България⁸

Фактите по делото: Г-н Йосифов е бил кмет на община С. На 30.06.2010 г. в общината е извършено претърсване, като са иззети парична сума от кабинета на г-н Йосифов и документи, свързани с възлагането на обществени поръчки, компютърна техника и мобилни телефони от кабинета на заместник-кмета. На същата дата жалбоподателят е бил задържан за 24 часа по подозрение за извършено престъпление – злоупотреба с власт. На 01.07.2010 г. г-н Йосифов е отведен в следствения арест и му е повдигнато обвинение за взет от него подкуп. Постановено е задържането му за 72 часа по друго наказателно производство. На 04.07.2010 г. прокуратурата е решила, че няма да внася искане за вземане за мярка за неотклонение „задържане под стража”. Вместо това спрямо обвиняемия Йосифов е взета мярка за неотклонение „гаранция” в размер на около 7500 евро.

⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-205432>

Решението на съда: Съдът е установил нарушение на чл. 5, т. 3 и чл. 5, т. 4 от Конвенцията, тъй като г-н Йосифов не е своевременно изправен пред съд. ЕСПЧ обръща внимание, че макар двете задържания – това за 24 часа и това за 72 часа, да са по различни производства, обстоятелствата по случая сочат, че те представляват един и същи период на задържане. Жалбоподателят е освободен 4 дни след неговото задържане, без да бъде изправен пред съд, който да се произнесе по законността на това задържане. От друга страна, съдът приема, че макар и в действителност да е било необходимо време за оценка на събраните доказателства, всички действия по разследването са извършени в първите 26 часа след задържане на лицето, но то е било освободено едва в края на максималния период на задържането. Поради изложеното ЕСПЧ приема, че не може да се счита, че г-н Йосифов е освободен „незабавно” и в съответствие с изискванията на чл. 5, т. 3 от ЕКЗПЧОС. По отношение на нарушение на чл. 5, т. 4 от Конвенцията, Съдът намира, че г-н Йосифов не е разполагал с ефективни средства за защита и не е могъл да обжалва законосъобразността на задържането си. ЕСПЧ акцентира и върху обстоятелството, че макар и към момента на постановяване на решението част от българските съдилища да допускат разглеждането на жалби срещу 72-часовото задържане от прокурора, то към момента на задържането на г-н Йосифов съдебната практика е била противоречива.

В подобен смисъл на всички горепосочени решения са и решенията Николова срещу България⁹, Петков и Профиров срещу България¹⁰ и Максим Савов срещу България¹¹.

Правомощията на прокурора да постановява фактическо задържане на лице, за което счита, че са налице основания за ангажиране на наказателна отговорност – чрез постановление за принудително довеждане или за задържане на основание чл. 64 ал. 2 от НПК, са обсъждани активно в обществото, доктрината и професионалните среди. С изключителен интензитет, обаче в дебата се включи и Съдът на ЕС с две актуални свои решения по разгледани пред него преюдициални запитвания по прилагане на Рамково решение 2002/584 за Европейската заповед за арест¹² на Съвета от 13.06.2002 г.

Решение на Съда на ЕС по дело С – 414/20 от 13.01.2021 г.¹³

Фактите по делото: Делото е образувано по преюдициално запитване на Специализирания наказателен съд. Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 6, параграф 1 и

⁹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157143>

¹⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160769>

¹¹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-205435>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:32002F0584&qid=1623160635268&from=BG>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A62020CJ0414&qid=1623162094756>

член 8, параграф 1, буква в) от Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки, изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г. и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Лицето М.М. е привлечено като обвиняем за участие в организирана престъпна група за разпространение на наркотици. Поради укриване на обвиняемото лице в хода на досъдебното производство е издадена ЕЗА от прокурора. Като основание за издаване на ЕЗА е посочено постановлението за привличане на обвиняем. В изпълнение на издадената ЕЗА лицето е задържано в Испания и е предадено на българските власти. След предаването му, прокурорът внася искане за вземане на мярка за неотклонение „задържане под стража“. Съдът взема исканата мярка. М.М. обжалва това определение на съда като изтъква незаконосъобразност на ЕЗА и прави искане контролиращата инстанция да отправи преюдициално запитване до СЕС. В хода на процеса, М.М. подава ново искане за преразглеждане на наложената му мярка за неотклонение. Излага мотиви, че издадената ЕЗА е незаконосъобразна и в този смисъл е незаконосъобразно и задържането му под стража. След направеното искане, съдът отправя преюдициално запитване до СЕС.

Решението на съда: Съдът констатира, че издадената от прокурор ЕЗА в хода на досъдебното производство подлежи на съдебен контрол, когато условието за издаването ѝ само по себе си не подлежи на такъв. Посочва се, че „системата на европейската заповед за арест съдържа защита на две равнища на процесуалните и основните права, от които трябва да се ползва издирваното лице, доколкото към съдебната защита, предвидена на първото равнище, при приемането на националното решение, каквато е националната заповед за арест, се добавя тази, която трябва да се осигури на второто равнище, при издаването на европейската заповед за арест, до което евентуално може да се стигне в кратък срок след приемането на посоченото национално съдебно решение“. Приема се, че за да бъде налице „ефективна съдебна защита“ следва да се осигури поне едно от тези две равнища. Според съда държавите следва да осигурят такъв контрол, който може да се осъществи, както в нарочно производство, така и инцидентно – в който и да е момент, но при всички случаи контролиращ орган е единствено съдът. В този смисъл решението на съда е, че „Когато в законодателството на издаващата държава-членка липсват разпоредби, предвиждащи правно средство за защита с цел осъществяването на съдебен контрол върху условията за издаване на европейска заповед за арест от орган, който, въпреки че участва в правораздаването на тази държава членка, сам по себе си не е юрисдикция, Рамково решение 2002/584, изменено с Рамково решение 2009/299, разглеждано във връзка с правото на ефективна съдебна защита, гарантирано с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, трябва да се тълкува в смисъл, че позволява на националната юрисдикция (пред която се оспорва законосъобразността на задържането под стража на лице, предадено в изпълнение на европейска заповед за арест, издадена въз основа на национален акт, който не може да се квалифицира като „национална заповед за задържане или друг подлежащ на изпълнение съдебен акт със същата юридическа сила“ по смисъла на

член 8, параграф 1, буква в) от това рамково решение, и пред която в рамките на това производство е изтъкнато основание за невалидност на европейската заповед за арест с оглед на правото на Съюза) да обяви, че е компетентна да извърши такъв съдебен контрол за валидност.”

Решение на Съда на ЕС по дело С-648/20 от 10.03.2021 г.¹⁴

Фактите по делото: Делото е образувано по преюдициално запитване на Районен съд Уестминстър в Обединеното кралство. Същото се отнася до тълкуване член 8, параграф 1, буква в) от Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки, изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г., във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз. Районна прокуратура – С. е издала европейска заповед за арест срещу РІ, във връзка с обвинение, че на 08.12.2019 г. в град С. същият е извършил кражба на пари и бижута на обща стойност около 7 500 евро. Издадената от прокурора ЕЗА се основава на акт на същия прокурор, с който се постановява задържането на лицето за срок до 72 часа. РІ е задържан в Обединеното кралство на 11.03.2020 г. Същият оспорва валидността на ЕЗА пред Районен съд Уестминстър с твърдения, че българската

съдебна система на отговаря на изискванията на Рамковото решение. Според запитващата юрисдикция (Районен съд Уестминстър), нито постановлението на прокурора за задържане на лицето, нито ЕЗА, издадена от прокурора подлежат на съдебен контрол преди предаване на лицето. В този смисъл преюдициалният въпрос, който е поставен е дали двойното ниво на защита на правата, от която трябва да се ползва издирваното лице, е гарантирано доколкото, както ЕЗА, така и националната заповед за задържане на лицето, са издадени без участието на съдебен орган преди предаване на лицето.

Решението на съда: По поставения въпрос съдът намира, че при издаване на ЕЗА от прокурор, основаваща се на постановление за задържане на лицето на същия орган, когато нито един от тези два акта не подлежи на съдебен контрол преди предаване на лицето, не са спазени изискванията за ефективна съдебна защита. Съдът отново акцентира върху двойното ниво на защита, от което следва да се ползва лицето, като посочва, че то „трябва да може да се ползва от ефективна съдебна защита **преди** предаването му на издаващата държава-членка, и то поне на едното от двете равнища на защита... , като подобна защита предполага да може да се упражни съдебен контрол било по отношение на европейската заповед за арест, било по отношение на съдебния акт, въз основа на който е издадена тази заповед, преди да се пристъпи към изпълнението ѝ”. Обръща се внимание, че в решението си по дело по дело С – 414/20 от 13.01.2021 г., разгледано по-горе, съдът се е произнесъл по въпроса допустим ли е инцидентен

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:62020CJ0648&qid=1623161986863&from=BG>

съдебен контрол върху ЕЗА, като в тази връзка СЕС отбелязва, че наличието на съдебен контрол след предаване на лицето „е в разрез със задължението на издаващата държава-членка да въведе процесуални правила, позволяващи на компетентна юрисдикция да упражни, преди това предаване, контрол за законосъобразност на националната заповед за задържане или на съдебния акт със същата юридическа сила, приети също от прокурор, или също на европейската заповед за арест.”.

Във връзка с посочените решения, очевидно е, че законодателят следва да предприеме действия по привеждане на нормативната уредба в съответствие с правото на ЕС, чрез въвеждане на процедура по обжалване. Доколкото в Решението по дело C-648/20 от 10.03.2021 г., съдът оставя възможност съдебният контрол в издаващата държава да се проведе до предаване на лицето, то както за националните наказателни производства, така и за висящите в други държави-членки такива, във връзка с ЕЗА, издадени от български прокурор – чл. 5 ал. 4 от ЕКПЧ остава възможността да се преразгледа от съда постановено от прокурора задържане.

Мисловни карти за приобщаване на обяснения на обвиняем и свидетелски показания в съдебното следствие

Радослав Ангелов

Усложнените обществени отношения изискват наличието на изключения за определен тип правило за поведение. Ето защо въпреки наличието на абстрактност в правната норма, законовите разпоредби определят правната система като сложен нелинеен динамичен обект, в който израстват дендридите на фракталите. Съвкупността от множеството фрактали, определя правния клъстер на един закон. Визуализацията, посредством мисловни карти (Mind map) на различните разклонения създава Пътната карта (Road map) на един закон, от която може да се установи изходът по даден казус. Същевременно основните принципи в българския наказателен процес изисква съдията да постанови присъда при правилна оценка на събраните по делото доказателства. Ето защо познаването на възможните законосъобразни правомощия, посоки и пътища за развитие на производството-предопределя справедлив процес и съдебен акт. Настоящата статия представя разработени две мисловни карти по НПК – прочитане обясненията на обвиняем/подсъдим (чл.279 НПК) и прочитане обясненията на свидетел (чл.281 НПК), които разкриват фракталността на наказателно процесуалния клъстер. Показаните мисловни карти могат да бъдат използвани като алгоритъм за правилно приобщаване на гласни източници от досъдебната фаза в съдебното производство, с цел обезпечаване на стабилна доказателствена основа за изводите при решаване на делото по същество.

Въведение

Съдийската професия е дейност за доброто и справедливото. Справедливостта е въздигната като основен принцип в Конституцията, ЗСВ, ГПК, НПК и в Европейската конвенция за правата на човека. Но какво се случва, когато един съдия не е справедлив и кога не е справедлив?

Легалната дефиниция за справедлив съдия е дадена в Кодекса за етично поведение на българските магистрати: „Справедлив е този магистрат, който в рамките на общите и абстрактни норми на закона отчита особеностите на всеки конкретен случай и го решава, опирайки се на критерии, свързани с общочовешките ценности и ценностите на демократичната правна уредба“. Видно от определението справедлив е този магистрат, респективно справедлив е този съдебен процес, при който случилите се факти от обективната действителност са правилно субсумирани съгласно действащата правна норма, на която е приложена диспозицията и санкцията. За да бъде справедлив магистратът следва да събере всички допустими, необходими и относими доказателствата и оцени всички релевантни по делото факти и обстоятелства. Ето защо е важно за един магистрат да знае по какъв начин може да събира, оценява обясненията на един обвиняем/подсъдим и показанията на един

свидетел, които представляват доказателствени средства, съгласно българския Наказателно-процесуален кодекс (НПК).

Съгласно (Williams) и (TAŞTAN, 2017), законите са лабиринт от възможности за постановяване на различни съдебни актове. Ето защо, ако съществува предварителен поглед върху този лабиринт, в който са показани потенциалните пътища и „изходи“ за един съдебен процес, то ще се знае какъв ще бъде изходът на конкретното дело. Обратното, ако съдията няма достъп до тази „пътна карта“, по която е възможно да протече един наказателния процес, то може да избере грешния път и да постанови един несправедлив съдебен акт.

При отчитане изследванията на представители на доктрината, сред които (Morrison, 2013), (Кискинов, Юридически конструкции, 2011), идеята за предварителното познаване на пътната карта в наказателния процес и избиране на справедливия път е в пълно съзвучие и с общовалидните природни закони в това число **Ефекта на пеперудата**¹⁵. Например: ако съдия **оправдае виновен** подсъдим за убийство в България, поради незнание на възможните пътища за събиране и проверка на доказателства, то в САЩ може да бъде поставена **осъдителна присъда** на невиновен подсъдим за кражба с наложено наказание „смъртна присъда“. Очевидно, че хармонията и баланса в опозицията *акт–санкция* са променени, а равновесието на общочовешката ценностна система е нарушено.

Познаването на пътя на процесуалния закон, по който може да протече един наказателен процес и действията по събиране и проверка на доказателства, е обезпечение за справедлив съдебен процес. Още повече, от гледна точка на **Теория на хаоса**¹⁶, правото се явява една нелинейна динамична система, в която човешките взаимоотношения не могат напълно и точно

¹⁵ Името „Ефект на пеперудата“ е въведено от американския учен-математик Едуард Лоренц в Теория на хаоса, според която Ефектът на пеперудата е явление на чувствителност на дадена система, където една малка промяна на един параметър може да доведе до големи разлики в състоянието на системата или стойността на друг параметър. Често даван пример е когато пеперудата размахва крила в Япония, което може да доведе до образуване и развитие на торнадо в другия край на Земята, например в САЩ. В правото често Ефектът на пеперудата се дава като отправна точка какъв съдебен акт ще бъде постановен от съдията, тъй като той няма да повлияе единствено за възмездието на пострадалите, но и на обществото и на дееца за превъзпитание, на семейните отношения на дееца, данъчната система и др. (ефект на доминото).

¹⁶ Теория на хаоса е математически апарат, въз основа на нелинейни динамични обекти и описва явление (хаос), което е чувствително към множество промени. Според тази теория не съществува идеална права, а същата е съвкупност от множество по-малки криви. По подобие се разглеждат и регламентиранията правила за поведение в законите. Съгласно (Morrison, 2013) законът забранява да се преминава на червен светофар и това е линеен обект (една права). От съображения за целесъобразност законодателят е предвидил, че не е нарушение да се преминава на червен светофар, когато се използва специално движещо средство (линейка, полицейска кола, пожарна и др.), когато обстоятелствата налагат това да се случи за опазване/запазване на човешкия живот, при маловажни случаи и др. Ето защо макар нормата отначало да се определя като единствена, т.е. като линеен обект, с усложненията на обществените отношения тя се превръща в крива с множество по-малки разклонения (това са изключенията). Повече от американските правни изследователи прилагат Теорията на хаоса в законотворчеството и правоприлагането като разглеждат законите като нелинейни динамични обекти.

да бъдат регламентирани от правните норми, затова се прибъгва към крайна степен на абстракция. Въпреки, че правната норма е абстрактно правило за поведение (Кискинов, Юридически конструкции и правна система, 2012), (Кискинов, Концептуални юридически конструкции, 2013), то в условията на усложнени обществени отношения системата от правни норми се явява **атрактор**¹⁷, в който постепенно израстват **фракталите**¹⁸ на дължимото нормативно поведение. Неслучайно (Morrison, 2013) твърди, че правната норма, респ. разпоредбата на закона, представлява **един фрактал**, от който израства **Дървото на Фейгенбаум**¹⁹.

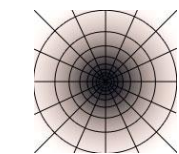
Въпреки че разпоредбите на чл.279 и чл.281 НПК изглеждат твърде ясни и лесни за приложение, при тяхното задълбочено изследване се установява, че двете разпоредби представляват фрактал на съдебното следствие. Заедно с другите фрактали от наказателния процес (чл.277, 278 280, 282-285 НПК), образуват едни **правен клъстер**²⁰, въз основа на който

¹⁷ Терминът е взиман от Теория на хаоса. Това е най-простата геометрична структура (точка), от която при наличието на логически връзки се свързва с други процеси, при което се получават множеството кръгове с взаимовръзки. В правото като **атрактор** може да се опише **деянието** на умишленото убийство (чл.115-116 НК), което се свързва и с други правни институти като недостоен наследник (чл.3 ЗН), отмяна на дарение (чл.227 ЗЗД) и др. **Атрактор** може да бъде и самите показания на свидетел. Визуалната представа за атрактор е на позиция а).

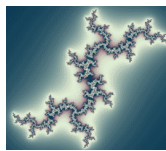
¹⁸ Фракталът е структура, за която се установява липсваща симетрия, липсващо самоподобие със собствените ѝ части. Възникналият правен атрактор започва да се свързва не само с един или два правни института или разпоредби, а повече от два. Така към **деянието (атрактор)** започват да са свързват много други норми с различна тежест, като постепенно деянието израства в неопределена геометрична форма - **фрактал** с множество разклонения (**дендрити**). **Показанията на свидетеля (атрактор)** се свързват със способите за призоваване, разпит, разясняване на неговите права и задължения на ДП и СФ, с четенето на неговите показания и др., които образуват един **фрактал**. Невронната мрежа в компютрите и в човешкия организъм представляват фрактали. Всеки един закон има по n-брой фрактали. Визуална представа за фрактал е на позиция б).

¹⁹ Една система се намира в състояние на равновесие. При много малко изменение на който и да параметър, равновесието на системата се нарушава и преминава в състояние на хаос. Става качествено изменение на свойствата на системата, или катастрофичен скок. Този процес е наименован на неговия изследовател американския физик Митчел Фейгенбаум. В правото Дървото на Фейгенбаум може да се онагледява като малък пропуск на съдията да констатира, че свидетелят на си спомня нещо, от който да последва качествена промяна на съдебния процес – показанията на свидетеля от ДП, които са пълни и обстоятелни, да не бъдат приобщени от съдебния състав, и от това да последва, че съставът не може да формира категорично вътрешно убеждение за виновността на дееча.

²⁰ Клъстерът представлява самостоятелно обединение от автономни единици (фрактали). В съдебното следствие всяко едно от действията по събиране и оценка на доказателствата е **фрактал** – чл.277 – 286 НПК. Съвкупността от тези **фрактали** образуват **правния клъстер на съдебното следствие** по НПК. А съвкупността на правните клъстери по НПК образуват **Пътна карта (Road map)** на българския наказателно-процесуален закон, по подобие на географските карти. Визуализацията на правния клъстер е на позиция с).

а) атрактор (деяние);

б) фрактал;

в) правен клъстер

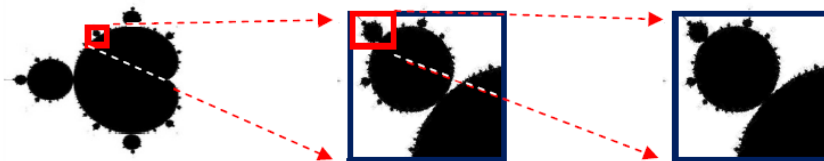

установените доказателства ще бъдат приложени към специалните разпоредби на НК и ще бъде постановена присъда.

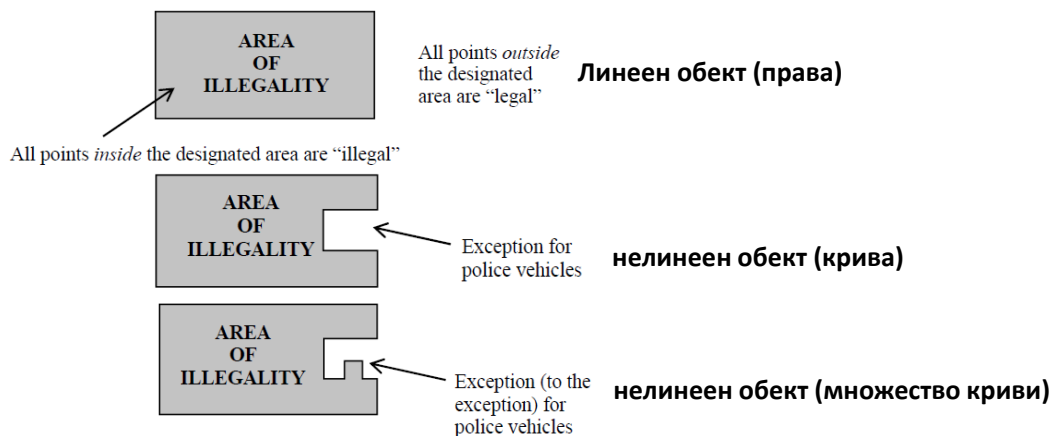
На този етап не съществува пълно визуализиране на клъстера на съдебното следствие, но създаването на мисловна карта по чл.279, чл.281 НПК е началният етап за показване на фракталността²¹ в българското наказателнопроцесуално право. Познването на тези дендритни израстъци, пътища, определя и правилното събиране и проверка на доказателства, респ. и справедливата присъда.

Ето защо целите на настоящото изследване е да се разработят и визуализират мисловни карти за прочитане обясненията на обвиняем/подсъдим по чл.279 НПК и прочитане показанията на свидетел по чл.281 НПК на базата на мозъчна атака/брейнсторминг (brainstorming). Представените мисловни карти служат не само за обработка и синтез на правна информация (Кискинов, Правна информатика, 2012), средство за обучение (Pugh, 1986), (Cantatore & Stevens, 2016), но и метод за ориентиране и показване на един предварително изграден път в наказателния процес (TAŞTAN, 2017), който обезпечава принципа за справедливост. Представените мисловни карти целят да бъдат улеснение на магистратите, както и помощ за всеки пеналист. Тяхната роля е да визуализират сложността и динамиката на съдебното следствие и да детайлизират законосъобразния инструментариум при събиране на доказателства за постановяване на справедлива присъда. Създадените мисловни карти по

²¹ Изображение на фракталите съгласно (Morrison, 2013):

Изображение на правото като нелинеен динамичен обект според (Morrison, 2013):

чл.279 и чл.281 НПК са началния етап от създаването на т.нар. Пътна карта на НПК (**Road map**) по подобие на географските карти.

Създаване на мисловни карти

Създаването на мисловните карти започна с обработка на релевантната информация по НПК съгласно (Кискинов, Правна информатика, 2012), след което се създадоха линейни бележки (**linear notetaking**) и алгоритъм за проверка на обстоятелствата по чл.279 НПК, респ. чл.281 НПК като се следваха правилата на дедукцията (слайд 3 и 9). Създаването на връзките между фактите в отделните хипотези на чл.279, чл.281 НПК и намирането на общи разклонения в мисловните карти се създаде съгласно правилата посочени от (Williams).

Въпреки наличието на специализиран продукт за създаване на мисловни карти в правната сфера (TheBrain Technologies LP, 2021), за по-лесното визуализиране и публикуване на изследването, настоящите мисловни карти бяха картографирани чрез програмния продукт Microsoft PowerPoint 2010.

Интерактивни мисловни карти

Мисловните карти за прочитане обясненията на подсъдими/обвиняем (чл.279 НПК) и прочитане показанията на свидетел (чл.281 НПК) са представени на следния интернет адрес като видео <https://e-learning.nij.bg/mod/resource/view.php?id=22239> (фиг.1) с помощта на програмата (iSpring Solutions Inc.)

МИСЛОВНИ КАРТИ ПО БЪЛГАРСКИЯ НПК

MIND MAPS INDER BULGARIAN CRIMINAL PROCEDURE CODE

- [Прочитане обясненията на обвиняем/подсъдим](#)
- [Прочитане показанията на свидетел](#)

Продуктът е изготвен от Радослав Ангелов за систематизиране начините за прочитане обяснения/показания на участниците по българския НПК като се използва методът на „Мисловните карти“ (Mind maps) и „Брейнсторминг“ (Brainstorming).

Разработката е представена на 15.06.2021г., Цигов чарк, на изнесено обучение в рамките на задължителното първоначално обучение за кандидати за младши съдии, НИП, випуск 2020/2021.

© Copyrights, 15.06.2021, инж. Радослав Ангелов

iSpring 1 / 23 00:00 / 00:59

Created with iSpring Free

Фигура 1. Начална страница на интерактивни мисловни карти
При натискане на активния линк се отваря съответната секция от презентацията.

При натискане на активния линк от началната страница се отварят съответните секции по чл. 279 или чл. 281 НПК от видеото. Всяка секция започва със синтез на особеностите на различните хипотези по чл. 279, чл. 281 НПК (фиг. 2), след което продължава към общ вид на мисловната карта (фиг. 3) и завършва интерактивна мисловна карта (фиг. 4).

ПРОЧИТАНЕ ПОКАЗАНИЯТА НА СВИДЕТЕЛ

Алгоритъм за приложение на чл.281 НПК:

1. Ал.2
2. Ал.1
3. Ал.6
4. Ал.3
5. Ал.5
6. Ал.4

ОБЯСНЕНИЯТА НА ОБВИНЯЕМ по същото дело могат да се четат по реда на **чл.281, ал.2 НПК (ПОКАЗАНИЯ НА СВИДЕТЕЛ)**, когато спрямо него производството е прекратено или има завършена влязла в сила присъда - **чл.281, ал.2 вр с чл.118, ал.1, т.1 НПК**.

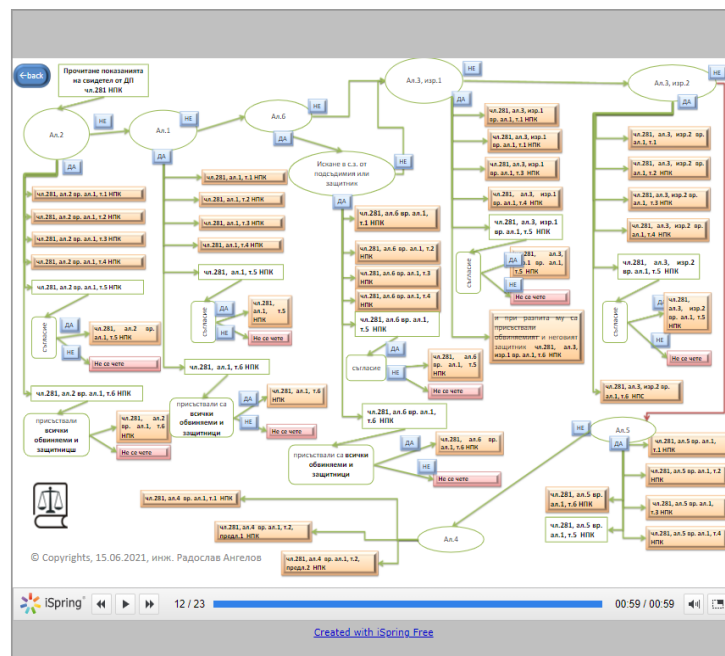
ОСОБЕННИ ХИПОТЕЗИ

- **ал.8** - Осъдителната присъда не може да се основава само на прочетените показания по реда на ал.4;
- **ал.9** - Използването на звукозапис и видеозапис не се допуска, преди да се прочетат показанията на свидетеля (по *предходните алинеи*);

© Copyrights, 15.06.2021, инж. Радослав Ангелов

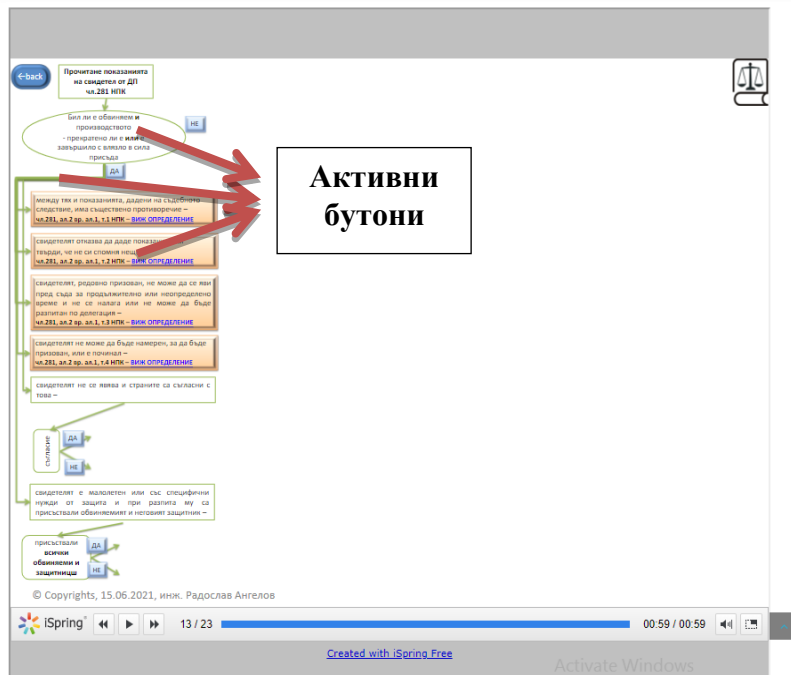
iSpring 9 / 23 00:28 / 00:59 Created with iSpring Free

Фигура 2. Синтез на особеностите на чл.281 НПК (слайд 9-11)
Аналогичен текст за особеностите по чл.279 НПК се съдържа на слайд 3

Фигура 3. Обобщен вид на мисловната карта по чл.281 НПК (слайд 12).
Обобщен вид на мисловната карта по чл.279 НПК се намира на слайд 4

Фигура 4. Интерактивна мисловна карта по чл.281 НПК (слайд 13 - 15) с активни бутони в оранжев цвят, „Да“, и „Не“
Мисловната карта по чл.279 НПК е дадена в цялост на слайд 4 и съдържа само активни линкове към примерни определения.

Интерактивната мисловна карта съдържа активни бутони в **оранжев цвят** и бутони „Да“, „Не“, с които потребителят може да проведе цялата процедура по субсумиране на фактите и обстоятелствата по делото спрямо нормите на разпоредбите по чл.279, чл.281 НПК, за да избере правилната правна квалификация за прочитане обясненията или показанията в съдебното следствие. При наличието на съответните условия в интерактивната мисловна карта са дадени бутони „**Виж Определение**“, с което се препраща към примерни определения, които следва да се постановят от съдебния състав в открито съдебно заседание. Всеки слайд, който се визуализира след натискане на активен бутон, съдържа бутон „**Back**“ в горен ляв ъгъл. Този бутон връща към онзи слайд, от който е избран активния линк.

Поради технически съображения, за прелистване страниците на видеото (презентацията), следва да се използват бутоните напред и назад или активните линкове в публикувания продукт, **а не лентата за придвижване**. Лентата за придвижване е до 13 слайд, след него е необходимо да използвате бутоните "напред" и "назад".

Пример: При натискане на линка „**Прочитане показанията на свидетел**“ (слайд 1), продуктът преминава към слайд 9, от който чрез използване на бутоните напред или назад в

лентата за навигация, презентацията продължава към слайдове 10 и 11. Посочените три слайда съдържат синтез на особеностите по чл.281 НПК. Слайд 12 съдържа обобщен вид на мисловната карта. Слайд 13-15 съдържат самата интерактивна мисловна карта. При използване на съответните активни бутони, от слайдове 13-15, в оранжев цвят, картата препраща към примерните съдебни определения, слайдове 16-22.

- ✓ При натискане на бутона „Back“ от слайд 9, презентацията се връща към началната страница слайд 1.
- ✓ При натискане на бутона „Back“ от слайдовете с определения презентацията се връща към интерактивната мисловна карта.
- ✓ При натискане на бутона „Back“ от слайдовете 12-15 презентацията се връща към предишен по номер слайд.
- ✓

Аналитично е движението на мисловната карта по чл.279 НПК, която се намира на слайдове 3-8.

Заклучение

За първи път в България, успешно бяха създадени мисловни карти по чл.279 и чл.281 НПК, които се представиха на изнесено обучение на кандидатите за младши съдии в НИП, випуск 2020/2021, в Учебна база на Цигов чарк на 15.06.2021 г. Мисловните карти бяха качени в електронния портал на НИП за обучение на младши съдии в НИП, а каченият интерактивен продукт се превърна в средство за самоподготовка и самообучение в частта за съдебното следствие по НПК. От това се направиха изводите, че създадените мисловни карти, не са само правен метод за синтез и обработка на информация (TAŞTAN, 2017) (Кискинов, Правна информатика, 2012), но и метод за обучение и самообучение на юристи (Cantatore & Stevens, 2016) (Pugh, 1986). Представените мисловни карти визуализират структуриран и логичен подход на законодателя в областта на събирането на доказателства в съдебната фаза на наказателното производство, визуално онагледяват непълнотите и неточностите в юридическата техника на нормотвореца от тип “nonsense”, при което се направиха някои изводи *de lege ferenda*. Основната цел, за която могат да се ползват мисловните карти е за представяне на съществуващите пътища за развитие и изход в динамиката на българския наказателен процес, систематизиране на възможните способности за събиране и проверка на доказателства в съдебното следствие и наръчник-алгоритъм за новоназначения съдия.

Самостоятелно приложение биха имали като помагала при изучаване на дисциплината „Наказателнопроцесуално право“ и в продължаващото обучение на придобилите специалност юристи, практикуващи по наказателни дела. Бъдещите изследвания ще продължат в употребата на тези мисловни карти и тяхното свързване с други мисловни карти в създаването на „Пътна карта на българския Наказателно-процесуален кодекс“.

Известни са класическите стандарти, че правилното приложение на закона изисква непрекъснато надграждане на придобитите юридически знания, но и развитие на мултидисциплинарната компетентност на съдиите. Необходими са още: логика, бързина, ефективност на взетите решения, за които, с развитието на технологиите и обществените нагласи, в правната доктрина и съдебната практика са системно пренасяни работещи в други сфери понятия и институти. Все повече скептицизмът и консерватизмът, присъщ на правните традиционалисти, отстъпва пред концентрираните и качествено нови визуални, електронни средства за правораздаване с оглед предизвикателствата на 21 век. Такава е и мотивацията за формулиране на представените мисловни карти. Сътворяването на правото и справедливостта се нуждае от ползване на актуален инструментариум, неотклонно обезпечаващ придържане към гаранциите на ЕКПЧ, относими към наказателните производства.

Бележки

1. <http://bgchaos.com/205/fractals/chaos-theory-and-accidents>
2. <https://www.mindmeister.com/610075474/criminal-law>

Библиография

- iSpring Solutions Inc. . (н.д.). *Free eLearning authoring tool*. Свалено от eLearning Software That Works: <https://www.ispringsolutions.com/ispring-free>
- Cantatore, F., & Stevens, I. (2016). Making connections: incorporating visual learning in law subjects through mind mapping and flowcharts. *Canterbury Law Review*, 22, 153-170.
- Morrison, A. S. (2013). The Law is a Fractal: The Attempt to Anticipate Everything. *Loyola University Chicago Law Journal*, 292, 649-681.
- Pugh, E. B. (1986). Computer assisted learning in legal education. *International Review of Law, Computers & Technology*, 2(1), 135-141 .
- ТАՏՏԱՆ, F. G. (2017). Mind Mapping in Law. *TAAD*, 7(30), 353-375.
- TheBrain Technologies LP. (2021). *Get the power of digital thought*. Свалено от The Brain: <https://www.thebrain.com/about>
- Williams , D. (н.д.). *Law Practice Today*. Свалено от Mind Mapping: A Mental Tool for Generating Ideas and Solving Problems: <https://www.lawpracticetoday.org/article/mind-mapping-a-mental-tool-for-generating-ideas-and-solving-problems/>
- Кискинов, В. (2011). Юридически конструкции. *Съвременно право*, 5.
- Кискинов, В. (2012). *Правна информатика*. София: Сиби.
- Кискинов, В. (2012). Юридически конструкции и правна система. *Юридически свят*, 2.
- Кискинов, В. (2013). Концептуални юридически конструкции. *Съвременно право*, 2.

Видове защита

Десислава Алексиева

Доброволна защита

Правото на обвиняемия да упълномощи адвокат по свой избор – чл. 93 НПК чрез договор в писмена форма или устна форма в съдебно заседание чрез вписване в съдебния протокол, подписан от подсъдимия. Съдът служебно следи дали защитникът е сред лицата посочени в чл.91 НПК. Правото на подсъдимия да има договорен защитник е приоритетно, вкл. и при конкуренция между договорна и служебна защита.

Защита по назначение

- Когато обвиняемият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение (декларация за имуществено състояние и др. документи), желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това (въпрос на субективна преценка на съда) – чл. 94, ал. 1, т. 9 НПК. Това право е поставено в зависимост от искане на обвиняемия и не се прилага служебно от съда.

Съдебна практика по въпроса:

- (1) „След като на подсъдимия е осигурено достатъчно време да си потърси и упълномощи защитник по свой избор и да подготви защитата си, и същият не е направил нито изрично искане за повторно отлагане на делото поради липсата на защитник, нито искане за назначаване на служебен защитник, Върховният касационен съд намира, че първоинстанционният съд не е имал основание да констатира хипотезата по [чл. 94, ал. 1, т. 9 НПК](#) на задължително участие на защитник. Респективно, съдът не е бил длъжен да назначи служебен защитник.“ - така прието в *Р № 508 от 30.01.2012 г. на ВКС по н. д. № 2373/2011 г., 2-ро НО, НК;*
- (2) „С оглед фактологията за неговия образователен ценз, интелектуални потенцици, трудова ангажираност, материално и финансово състояние (той е безработен и няма постоянни доходи) и с оглед застрашаващото го тежко наказание, предвидено като санкционна последица за претендираната наказателна отговорност по повдигнатото и предявено от прокуратурата обвинение за извършено престъпление по чл. 196, ал. 1, т. 1 вр. чл. 194, ал. 1, вр. чл. 29, ал. 1, б. "а" и б. "б" от НК, интересите на правосъдието изискват задължително участие на защитник в наказателното производство - в тази насока *Р № 371 от 20.04.2007 г. на ВКС по н. д. № 42/2007 г., 3-то НО, ВКС;*
- (3) „Правото на подсъдимото лице да поиска служебна защита по [чл. 94, ал. 1, т. 9 НПК](#) поражда задължение за осигуряването ѝ от страна на органа по ръководство и решаване на делото в съответния процесуален стадий само при кумулативното

- присъствие на три предпоставки: подсъдимото лице да желае да има защитник, да не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение и интересите на правосъдието да изискват това. Отсъствието на която и да е от трите предпоставки не поражда правните последици за задължителна защита. Вън от това, във всяко положение на делото, по аргумент на изключването, съгласно [чл. 96, ал. 1 НПК](#), подсъдимото лице може да се откаже от служебна защита на посоченото правно основание по чл. 94, ал. 1, т. 9 “ – така прието в *Р№ 320 от 19.08.2011 г. на ВКС по н. д. № 1640/2011 г., 3-то НО, НК*:
- ➔ Прочитане на обясненията на друг подсъдим в съдебно заседание – чл. 279, ал. 3 НПК; В случай че обяснения са дадени в отсъствие на защитник, когато защитата е задължителна, същите са невалидни и не могат да се ползват от съда при постановяване на присъдата и не могат да бъдат четени в съдебно заседание;
  - ➔ Прочитане показания на свидетел в съдебна фаза, дадени пред орган на досъдебното производство или пред друг състав на съда. – чл. 281, ал. 7 НПК.

Задължителна защита

Абсолютно задължителна защита

- [чл. 94, ал. 1 НПК](#);
- [чл. 372, ал. 2 НПК](#) - предварително изслушване на страните за провеждане на съкратено съдебно следствие;
- [чл. 381, ал. 1 НПК](#) – сключване на споразумение с прокурора и
- [чл. 384, ал. 2 НПК](#) – сключване на споразумение в съдебна фаза.

Това е безусловно задължителна защита – независимо от волята на обвиняемия и дори той изрично да се отказва от защитник. „Непредоставянето на задължителна защита от началния момент на първия разпит на задържания като след това присъдата е била базирана на обясненията от този разпит е в нарушение на правото на справедлив процес по чл. 6, § 1 и 3с от Конвенция.“ (*Дело № 22313/04 ЕСПЧ, Леонид Лазаренко срещу Украйна*). Признанието за извършване на престъпление, което е било направено от задържано лице в отсъствие на адвокат в „неофициален разговор с полицията“ (т. н. беседи), макар да е било повторено след това и при официален разпит следва да се изключи от съда от доказателствения материал при произнасяне по обвиненията срещу подсъдимия.

Не е възможен отказ на обвиняемия при абсолютно задължителна защита.

Конкретни случаи на задължителна защита – чл. 94, ал. 1 НПК

1. Обвиняемият е **непълнолетен** – ако в хода навърши пълнолетие защитата не е задължителна. Неотстранимо нарушение, ако не е бил защитаван, когато е бил непълнолетен – в този смисъл т. 3 от *ТР №2 от 2002 г. по н.д. 2/2002 г., ВКС*;

2. Обвиняемият страда от **физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам:**
  - **Психически недостатъци** – установяват се чрез съдебно – психиатрична експертиза. При невменяемост – не, тъй като лицето не е наказателно отговорно;
  - **Физически недостатък** – пълна глухота, липса на реч и т.н.
3. Делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години или друго по-тежко наказание - изисква минимумът на предвиденото, а не наложеното наказание да бъде 10 години лишаване от свобода или друго по-тежко- в този смисъл ППВС № 6 от 1975 г.;
4. **Направено е искане по чл. 64** или обвиняемият е **задържан** – мярка за неотклонение „Задържане под стража“, прокурорско задържане по чл. 64, ал. 2 НПК, когато изтърпява наказание лишаване от свобода по влязла в сила присъда по друго дело, когато обвиняемият по правилата на чл. 70 НПК е настанен за изследване в психиатрично заведение;
5. Делото се разглежда в **отсъствието на обвиняемия, както на досъдебната, така и на съдебната фаза.**

Условно задължителна защита

Участието на защитник не е задължително, само ако обвиняемият заяви, че не желае да има защитник, когато:

1. Обвиняемият **не владее български език** – Р № 307 от 05.07.2010 г. по н.д. 242/2010, ВКС: „Единствено за пълнота на изложението настоящият съдебен състав отбелязва, че разбирането на защитата на касатора за приложимост на разпоредбата на [чл. 94, ал. 1, т. 4 от НПК](#) към хипотезата на неграмотност на обвиняемия противоречи на закона и трайната съдебна практика. Когато обвиняемият не владее български език му се назначава преводач и му се предоставя писмен превод на основните процесуални документи /вж. [чл. 55, ал. 3 от НПК](#)/. В този случай защитата му е условно задължителна съгласно [чл. 94, ал. 2 от НПК](#). Неграмотността, както ВКС е имал повод да поддържа /вж. [Р № 301 от 13.06.1992 г. по н. д. № 51/82 г., 2-по НО](#)/ следва да се преценява конкретно в светлината на реалната възможност обвиняемият да се защитава сам, тъй като тя не е от категорията на физическите или психологически недостатъци по [чл. 94, ал. 1, т. 2 от НПК](#). Тя би могла да обуслови задължителна защита в хипотезата на [чл. 94, ал. 1, т. 9 от НПК](#), ако са налице всички посочени в тази норма предпоставки.“
2. Интересите на обвиняемите са **противоречиви и един от тях има защитник** - когато защитата на единия противоречи на защитата на другите, те не могат да имат един и

същи адвокат. Трябва да е разяснено от съда на подсъдимия, че има противоречиви интереси с другия подсъдим (конкретни хипотези: единият се признава за виновен, другият не, установяват различно участие в извършеното, когато се уличават взаимно в авторството на престъплението). Допълнително условие е единият от подсъдимите да има упълномощен защитник. Ако и двамата са без защитник и имат противоречиви интереси, но не желаят да бъдат защитавани, назначаването на служебен защитник не е задължително.

Резервен защитник – чл. 94, ал. 4 НПК (2010 г.)

Този институт представлява гаранция за разглеждане на делото в разумен срок – налице е служебен защитник, който да познава делото и веднага да е в състояние да поеме защитата компетентно и ефективно. Действието по назначаване на резервен защитник е условно необходимо. Аргумент в тази посока е и единият от предвидените критерии за преценка по чл. 94 ал. 4 от НПК, а именно този, обвързан с провеждане на наказателното производство в разумен срок, също изискващ субективна преценка на съответния орган. При извършена преценка, че предпоставките са налице, резервният защитник се назначава **служебно** от прокурора или от съда. Обвиняемият няма право да се отказва от резервния защитник.

Предпоставки за назначаване на служебен защитник:

1. Делото да е за тежко престъпление – лишаване от свобода 5 г., доживотен затвор, доживотен затвор без замяна. Ако е за няколко престъпления - достатъчно е едно от тях да е за тежко престъпление;
2. Да е от изключително значение за провеждането на делото в разумен срок – фактическа и правна сложност, голям брой обвиняеми, необходимост да се изпълняват съдебни поръчки и да се получава документация от чужбина и т. н.;
3. Резервен защитник може да бъде назначен и когато първоначално обвиняемият е предпочел да се защитава сам, но съществува възможност впоследствие да създаде предпоставки за задължително назначаване на служебен защитник - например, ако допълнително пожелае да има такъв при условията на чл. 94, ал. 1, т. 9 НПК или оттегли заявлението си по чл. 94, ал. 2 НПК. (*Р № 10 от 28.09.2010 г. по к.д. № 10 от 2010 г. на КС*), което е в съответствие с международните стандарти – да е осигурена правна защита;

„Що се касае до оплакването, че не е бил привлечен резервен **защитник**, съдебната практика е последователна, че непривличането на такъв **защитник** не е съществено процесуално нарушение. Възможността за такъв участник в наказателния процес законодателят е предоставил в дискреционната власт на съответния орган, пред който делото е висящо. Този извод се навежда от диспозитивния характер на разпоредбата на [чл. 94, ал.4 от НПК](#), която жалбоподателят неоснователно сочи като нарушена.“ В този смисъл *Определение № 35 от 23.04.2018 г. на БАС по в. ч. н. д. № 83/2018 г.*

Трансформация на служебен защитник в резервен защитник – чл. 94, ал. 5 НПК

1. При наличие на предпоставките по чл. 94, ал. 4 НПК за назначаване на резервен защитник;
2. В случаите по чл. 94, ал. 1 НПК – задължителна защита;
3. Назначеният служебен защитник продължава участието си в наказателното производство като резервен защитник (трансформира се без да е необходимо преназначаване);
4. Когато обвиняемият упълномощи друг защитник в случаите на чл. 94, ал. 1 НПК или се откаже от защитник, предпочитайки да се защитава сам в хипотезата на чл. 94, ал. 1, т. 4 и 5 НПК (в този смисъл Решение № 10 от 28.09.2010 г. по к.д. № 10 от 2010 г. на КС)

Правен статут на резервния защитник

Правният статус на резервния защитник е сходен с този на всеки друг защитник - упълномощен или служебно назначен. Валидни са общите норми за защитника по чл. 91, 92, 95, 98, **единствената разлика е установена с нормата на чл. 94, ал. 6 НПК с оглед ограничените права на резервния защитник при наличие на упълномощен защитник:** да се запознава с делото, да прави необходимите извлечения и да присъства на процесуалните действия с участието на обвиняемия (в този смисъл Р № 10 от 28.09.2010 г. по к.д. № 10 от 2010 г. на КС).

Всички права на защитника по чл. 99, ал. 1 НПК само в два случая:

- По искане или със съгласието на нуждаещия се от правна помощ обвиняем **или** въпреки несъгласието на обвиняемия, когато защитата е задължителна и упълномощеният защитник, редовно призован, не се явява по неуважителни причини. (уважителна причина – болест, тежки метеорологични условия при пътуване от друг град, смърт/болест на близък сродник, за който се грижи, ангажираност по друго дело)
- Само в хипотезите на задължителна защита по чл. 94, ал. 1, т. 1-3 и т. 6 от НПК, когато участието на защитник поначало е абсолютно задължително /арг. чл. 94, ал. 1 и ал. 2 и чл. 96 от НПК/ и затова несъгласието на обвиняемия да приеме правна помощ под каквато и да било форма би следвало да е без правно значение /в този смисъл вж. и решение № 10 / 28.09.2010 година на КСРБ/, Р. 164 от 17.10.2018 г. по н.д. 594/2018 г., ВКС. Конституционният съд изключва възможността резервният защитник да встъпи в пълните права по [чл. 99, ал. 1 от НПК](#) и сам да проведе защитата, когато нейният задължителен характер се обуславя от основания по [чл. 94, ал. 1, т. 8 НПК](#).

Според *Р 25.03.2008 г. на ЕСПЧ по делото Витан срещу Румъния*: „В този случай, замената му с правно компетентен и запознат с делото служебно назначен защитник, какъвто по

принцип би следвало да бъде и резервният защитник, съставлява пропорционална, правно обоснована мярка.“

Съотношение между чл. 94, ал. 6 НПК и чл. 247в, ал.1, т. 3 и ал. 2 НПК

С Решение № 10 от 28.09.10 г. на КС е прието, че: „Националният законодател дори е надхвърлил международният стандарт, като е приел, че **неявяването на упълномощения защитник по уважителни причини съставлява основание за отлагане на делото.**

Единствено **неявяването без уважителни причини може да обуслови провеждане на насроченото процесуално действие с пълноправното участие на резервния защитник**, при това без съгласието на обвиняемия само в случаите на абсолютно задължителна адвокатска защита”. Разпоредбите на чл. 247в, ал. 1 и ал. 2 НПК са изменени през 2018 г., съгласно които: Неявяването на защитника във всички случаи на чл. 94, ал. 1 със или без уважителни причини и неявяването на защитника извън случаите по чл. 94, ал. 1 НПК с уважителни причини е основание за отлагане на делото. Неявяването на защитника, извън случаите по чл. 94, ал. 1 НПК, без уважителна причина не е основание за отлагане на делото. **Следователно на разпоредително заседание – само ако не се яви упълномощения защитник, извън случаите на чл. 94, ал. 1 НПК, по неуважителни причини, при условията на чл. 94, ал. 4 може да се назначи резервен защитник, но той има ограничените права по чл. 96, ал. 6.**

Съотношение между чл. 94, ал. 6 НПК и даване хода на делото в съдебно заседание чл. 271, ал. 2, т. 3 НПК

С решение № 14 от 09.10.2018 г., КС приема, че във всички случаи, когато защитник не се яви заседанието следва да се отложи – освен, ако е извън случаите на задължителна защита и е по неуважителна причина. Явна е разликата с чл. 271, ал. 2, т. 3 НПК, в която е предвидено отлагане на делото, щом не е възможно защитникът да бъде заменен с друг, без да се накърни правото на защита на подсъдимия. При това съгласно ал. 1 на чл. 271 НПК, съдът дава ход на делото след като провери дали някои от призованите лица „не са се явили и по какви причини”. Тук може резервният защитник да упражнява правата по чл. 99, ал. 1 когато упълномощеният защитник не се яви по неуважителни причини и защитата е задължителна.

Частен случай на назначаване на резервен защитник

При предявяване на разследването в случаите по чл. 94, ал. 1 НПК, независимо от упълномощаването на защитник (чл. 227, ал. 5 НПК) се назначава резервен защитник, ако обвиняемият се яви без упълномощен защитник. Процесуалните действия по предявяване на разследването (чл. 227-229 НПК) се извършват с цел заинтересованите лица (обвиняемият и неговият защитник, пострадалият и неговият повереник) да се запознаят с всички събрани по делото материали и въз основа на тях да направят своите искания, бележки и възражения. За обвиняемия предявяването на разследването с произтичащата от него възможност да се запознае със събраните по делото материали, е съществен компонент от реализацията на правото му на защита в досъдебната фаза на наказателния процес (*Р №14 от 2018 г. на КС*).

Кой може да бъде защитник в случаите на абсолютно задължителна защита?

Упълномощен адвокат или служебно назначен адвокат. Роднините не могат да бъдат пълномощници в случаите на задължителна защита и доброволна по назначение. Те могат да бъдат упълномощени, но само успоредно и наред с назначения адвокат. Процедурата по определяне на адвокат е регламентирана в Закона за правната помощ, а при възможност адвокатския съвет определя адвокат посочен от подсъдимия, съгласно чл. 25, ал. 6 Закона за правната помощ.

За всички инстанции ли важи назначаването или само за една?

Съгласно чл. 26, ал. 2 Закона за правната помощ, органът по чл. 25, ал. 1 или 2 назначава определения адвокат за повереник, защитник или особен представител за всички фази и съдебни инстанции, освен ако има възражение за това. Поради изложеното не е необходим акт на ръководно-решаващия орган за назначаване на същия защитник в следваща фаза и инстанция.

Ако е назначен служебен защитник и в хода на процеса обвиняемият упълномощи адвокат?

Назначеният служебен защитник се отстранява от наказателното производство, в случай че обвиняемият упълномощи друг адвокат.

Назначеният служебен защитник може ли да преупълномощава?

Съгласно чл. 26, ал. 3 от Закона за правната помощ, назначеният адвокат може да преупълномощи друг адвокат от Националния регистър на правната помощ. Съгласно чл. 93 ал. 3 от НПК преупълномощаването става със съгласието на обвиняемия/подсъдимия.

Задължения на защитника

Защитникът е длъжен:

- Да действа само в интерес на лицето, което подпомага – т. е. да установява обстоятелства само в интерес на защитата и
- Да съгласува с обвиняемия основните линии на защитата – и когато счита, че предложените са несъвместими с неговите задължения, да уведоми своевременно обвиняемия. Когато служебният защитник нарушава задължението си да съгласува с обвиняемия основните линии на защита и не съдейства за изясняване на обстоятелствата, които са в негова полза, същият не е получил адекватна правна помощ и следва да бъде отстранен от процеса. Практиката на ЕСПЧ приема, че неосигуряването на обвиненото лице на адекватна правна помощ от адвокат, означава че е лишен от действителен и реален достъп до съд по смисъла на чл. 6 ЕКПЧ.

Упълномощен защитник може да бъде отстранен от процеса само от обвиняемия на основание чл. 98, ал. 2 НПК – като съдът е длъжен да му разясни своята констатация за неправомерно упражнявана защита и правото му на основание чл. 98, ал. 2 НПК.

Права на защитника

Правата на защитника са негови самостоятелни права, предоставени му от кодекса в това му процесуално качество, различни и независими от правата на обвиняемия. Практиката приема, че изтичането срока за обжалване на подсъдимия не означава изтичане срока за обжалване и на защитника. Защитникът, обаче, няма самостоятелно право на искане за възобновяване на наказателното дело. Което следва от характера на производството по възобновяване на производството – след като съдебни актове са влезли в сила, следователно правото му за обжалване не може да бъде извлечено от установеното в чл. 99, ал. 1 НПК право на защитника да обжалва актовете на съда и на органите на досъдебното производство (*P 125/2010, ВКС*).

Накърняването на правото на защита е винаги съществено процесуално нарушение.

Защитникът има следните права:

- Да се среща насаме с обвиняемия;
- Да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения;
- Да представя доказателства;
- Да участва в наказателното производство;
- Да прави искания, бележки и възражения (може и по електронен път с КЕП);
- Да обжалва актовете на съда (може и с КЕП) и на органите на досъдебното производство, които накърняват правата и законните интереси на обвиняемия;
- Да участва във всички действия по разследването с участие на обвиняемия, като неявяването му не възпрепятства тяхното извършване. Действия по разследване с участие на обвиняемия са: очна ставка, разпит, обиск, претърсване, разпознаване, следствен експеримент, както и тези, които се провеждат с участието на други лица,

но за които НПК предписва да бъде призван и обвиняемият – разпит на свидетел пред съдия. Разследващият е длъжен винаги да уведоми обвиняемия, когато законът предвижда конкретно тяхно участие. Действия, за които НПК не предвижда присъствие на обвиняемия, но органът на досъдебното производство може да му разреши да присъства, ако това няма да затрудни разкриването на обективната истина – чл. 224 НПК. Разпоредбата на чл. 224 НПК е специална и е с предимство пред общата. (В този смисъл „Досъдебно производство по НПК“, проф. д.ю.н. М. Чинова).

Кой и кога плаща разноските за служебен защитник?

Съгласно *ТР № 4 от 19.02.2010 г., ОСНК на ВКС*, подсъдимият, който е признат за виновен на осн. чл. 189, ал. 3 НПК следва да заплати адвокатско възнаграждение на служебния защитник в полза на Национално бюро „Правна помощ“ във всички случаи, които авансово са платени от държавата съгласно чл. 2 и чл. 4 от Закона за правната помощ. Разпореждането за възстановяване на разноски не е несъвместимо с чл. 6, т. 3 б. „с“ ЕКПЧ (*дело CROISSANT срещу Германия, 1992 г.*)

Осъждането на лицето да заплати разноски за служебен защитник, назначен му поради неграмотност, а не заради материалното му състояние, не съставлява нарушение на чл. 6, §3 ЕКПЧ, понеже не е направило процеса несправедлив (*дело Огнян Асенов срещу България 38157/04*).

Други хипотези на служебно организиране на защитата в особени разпоредби на НПК

- Настаняване за изследване в психиатрично заведение - чл. 70, ал. 2 НПК;
- Съдебно заседание за принудителни медицински мерки - чл. 430, ал. 2 НПК - участието на прокурор, както и на защитник на лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, е задължително;
- Производство за предсрочно освобождаване по чл. 70 и 71 НК - чл. 439, ал. 3 НПК, осъденият има право на защитник. Съдът назначава служебен защитник само когато осъденият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това;
- Процедура за признаване – чл. 465, ал. 3 НПК, съдът разглежда искането за признаване на присъдата на чуждестранния съд в състав от трима съдии в открито съдебно заседание с участието на прокурор, като на осъдения се назначава **защитник**, ако той не си е ангажирал такъв.

Практика на ЕСПЧ във връзка с упражняване правото на защита

Осъществява ли съдът контрол за ефективна защита от служебния защитник?

В практиката си ЕСПЧ е разглеждал въпросите, свързани с адвокатската защита, през призмата на евентуално нарушение на чл. 6 от Конвенцията, като в повечето си решения той е обсъждал действията на осигурения от държавата **защитник** на плоскостта на неговата ефективност и доколко той е допринесъл за защитата на обвиняемия.

В този смисъл е решението по делото *"Артико срещу Република Италия"* от 13.05.1980 г., в което ЕСПЧ е приел, че не само назначаването от страна на държавата на служебен **защитник**, а ефективността на предоставената правна защита е от значение при преценката за спазването на стандарта по чл. 6, т.3, б."с" от Конвенцията.

В по-новата си практика - т. н. в *Решение по делото "Пакели срещу Федерална Република Германия"* от 07.10.2010 г. е отразено, че при определяне на служебен **защитник** следва да бъдат отчитани желанията на обвиняемия, а в *Решение по делото "Годи срещу Република Италия"* от 09.07.2010 г. ЕСПЧ е отбелязал, че адвокатът, избран от самия обвиняем, е по-подходящ да поеме защитата му и ако е възможно мнението на обвиняемия /подсъдим/ следва да се отчита и при определяне на служебен **защитник**. Вярно е, че правото на обвиняемия на избор на **защитник** не е абсолютно и отношенията на доверие между клиент и адвокат могат да бъдат пренебрегнати, когато става дума за безплатна правна помощ, а също и когато интересите на правосъдието го налагат (*Решение по делото "Кроасант срещу Германия"* от 25.09.1992 г.), но когато е очевидно противоречието в позициите на подсъдимия и неговия **защитник** мнението на подсъдимия не следва да се пренебрегва.

По българския НПК отношенията са между подсъдимия и служебния защитник. Съдът следва да разясни на подсъдимия, че същият има право да се откаже от защитника си във всяко време на производството, освен ако се касае за задължителна защита и какви са последиците от отказа. Замяната се извършва само по молба или със съгласието на обвиняемия. (чл. 96 НПК). При заучени бланки, съдът следва да разясни на подсъдимия, че има право да се откаже и да иска неговата замяна.

Други интересни въпроси, свързани с правото на защита

„Липсата на адвокатска помощ и преводач по време на полицейското задържане е в нарушение на правата, гарантирани по чл. 6, пар. 3, б. „а“ ЕКПЧ, тъй като пред полицията, жалбоподателката е направила самопризнания по повдигнатите ѝ обвинения за членуване в незаконна организация, а тя е била неграмотна и не е владеела добре турски език (*Саман срещу Турция* 35292/05).

„Жалбоподателят не е поискал изрично назначаване на защитник във въззивното производство, но неговото поведение само по себе си не може да освободи властите от задължението им да му осигурят ефективна защита“ (*Волков и Адамски срещу Русия* 7614/2009 г. и 30863/2010 г.)

„Дадените обяснения от подсъдимия обяснения пред полицията, когато той не е имал право на защитник са оказали влияние върху присъдата, защото съдилищата са се позовали на промяната на версията му по време на процеса. По време на първия разпит, адвокатът трябва да е в състояние да предостави ефективно съдействие и затова възможността за среща между адвоката и клиента преди него трябва да бъде уредена недвусмислено от законодателството.“ (*А.Т. срещу Люксембург* 30460/2013 г.)

Транспонирането на директивите на ЕС за процесуалните права на обвиняемия в националното законодателство разшири нормативната рамка и утвърди принципните гаранции на правото на защита и предоставянето на своевременно и качествена адвокатска помощ. И докато доктрината е провокирана от изследване на възможностите и недостатъците на съществуващата регулация, съдебната практика дава отговори в конкретно разглеждани по наказателните производства хипотези. Категорично е, обаче, че упражняването на правата на страните е ключово задължение на съда, чието спазване обезпечават процесуалната годност и справедливостта на взетите решения.

Използвани нормативни актове, литература и съдебна практика:

1. *Наказателен кодекс, Наказателно-процесуален кодекс, Европейска Конвенция за правата на човека;*
2. *Чинова, М., Досъдебното производство по НПК /Теория и практика/, Сиела, София, 2013 г.;*
3. *Помагало по Наказателно процесуално право на кандидатите за младши съдии, Национален институт на правосъдието;*
4. *АПИС – правно информационна система;*
5. *Бюлетин – каталог „Съдебна практика по правата на човека“, електронно издание.*

Смекчаваци и отегчаваци обстоятелства при индивидуализацията на наказанието – актуална практика на ВКС

Десислава Алексиева
Яна Владимирова-Панова

„Определянето на наказанието от съда е една от най-трудните задачи, които има да изпълнява наказателния съдия. Защото то предполага дълбоко проникване в потайните гънки на човешката душа, която често пъти е една трудна загадка. Затова съдията трябва освен добър правник да бъде и добър психолог. Той трябва не само да разбере вината на престъпника, но и да опознае добре цялата негова духовна личност, неговият характер и минало, неговото поведение след и преди извършването на престъплението, за да може да определи в кръга на предоставената свобода, най-подходящото наказание в конкретния случай и за конкретния индивид.„ – проф. Никола Долапчиев „Наказателно право“, Отмерване на наказанието, фототипно издание 1994 г., стр.485.

Настоящото изложение беше част от изнесеното обучение на кандидатите за младши съдии от Националния институт на правосъдието, проведено в УБ на ПРБ „Цигов чарк“ през м. юни 2021 г. Целта беше да се представи на вниманието на курсистите актуалната практика на ВКС относно смекчавачите и отегчавачи отговорността обстоятелства, и, доколкото е възможно, да се систематизира. В тази връзка бяха изготвени и схема (приложение № 1) и таблица (приложение № 2), които да послужат за по-бързо ориентиране в селектираните съдебни решения.

Предварително бяха поставени следните въпроси: при наличие на предходни осъждания на подсъдимия, за които той е реабилитиран, следва ли същите да се ценят като лоши характеристични данни – т. е. като отегчавачи отговорността обстоятелства; ако съдът установи наличието на квалифициращ признак, за който не е повдигнато обвинение, или по отношение на който действа принципът *reformatio in reus*, може ли той да го цени като отегчавачо отговорността обстоятелство; коя възраст следва да се отчита като „млада“ според актуалните разбирания на ВКС; при какви обстоятелства може да се цени процесуалното поведение на подсъдимия като смекчавачо отговорността обстоятелство, в контекста както на общите правила, така и на диференцираната процедура по чл. 371, т. 2 НПК; относно отегчавачите и смекчавачите отговорността обстоятелства по конкретни състави, с оглед тяхната специфика – например при транспортни престъпления и при държане и разпространение на наркотични вещества.

Тези въпроси намериха своите отговори в селектираните съдебни решения, които са предмет на настоящето изложение. Публикуваните откъси от тях са с пестелив коментар от автора, доколкото целта на изследването беше да се представи разбирането на ВКС, а не авторовото.

Акцентите в решенията (*курсив*, подчертаване, **удебеляване** и др.) са поставени от авторите.

Решение № 234 от 22.01.2020 г. по н. д. № 939 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

В подкрепа на твърдението за явна несправедливост на наказанието се изтъква единствено, че размерът на наложеното наказание не е съобразен със стойността на предмета на престъпление и е несъответен на сумата, която *данъкоплатците* следва да платят за издръжката на лишен от свобода за продължителен период. Изложените доводи няма как да бъдат споделени. Явната несправедливост на наказанието е налице тогава, когато наказанието, макар да е определено в пределите, предвидени в закона за извършеното престъпление, очевидно не съответства на степента на обществената опасност на деянието и дееца, подбудите за извършване на деянието и другите отегчаващи и смекчаващи отговорността обстоятелства и не способства за постигане на целите по чл.36 от НК. В конкретния случай наказанието е определено от първостепенния съд при превес на смекчаващите отговорността обстоятелства под средния предвиден за престъплението. Сред смекчаващите отговорността обстоятелства е посочена и ниската стойност на предмета на престъплението. Въззивната инстанция не е приела това обстоятелство за смекчаващо, предвид липсата на представа в съзнанието на дееца за размера на намиращата се отчетното портмоне парична сума. Независимо от това обаче, действителният размер на предмета на посегателство е относително нисък, поради което няма как да не бъде отчетен като смекчаващо отговорността обстоятелство. Останалите аргументи на апелативния съд относно индивидуализацията на наказанието изцяло се споделят от касационната инстанция. Преишните осъждания на В. Д., които не са елемент от квалификацията на престъплението и за които последният не е реабилитиран, очертават високо ниво на обществена опасност както на деянието, така и на дееца. Констатираната ескалация във времето на общественотоопасните му прояви и слабата ефективност на налаганите наказания лишаване от свобода, очевидно обосновават необходимост от изолирането му от обществото за по- дълъг период от време. Изложените в жалбата съображения, че следва да се спестят средства на данъкоплатеца с налагането на наказание лишаване от свобода за по- кратък период е довод по целесъобразност, който няма отношение към принципите за индивидуализация и целите на наказанието.

Решение № 240 от 29.01.2020 г. по н. д. № 820 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Явна несправедливост на наказанието е налице тогава, когато наказанието, макар да е определено в пределите, предвидени в закона за извършеното престъпление, очевидно не съответства на степента на обществената опасност на деянието и дееца, подбудите за извършване на деянието и другите отегчаващи и смекчаващи отговорността обстоятелства и не способства за постигане на целите по чл.36 от НК. В конкретния случай наказанието е

определено от първостепенния съд при превес на отегчаващите отговорността обстоятелства : висока степен на обществена опасност на деянието с оглед обекта на посегателство – лица от кръга на най - близките роднини; лоши характеристични данни за личността на подсъдимия и пияното състояние при извършване на деянието. Като смекчаващи обстоятелства са приети чистото съдебно минало (настъпила реабилитация по право и амнистия) и изразеното съжаление за стореното. Въззивната инстанция е отчела като отегчаващо отговорността обстоятелство завишената обществена опасност на дееца, а като смекчаващо такава - напредналата му възраст. Така приетите от въззивния съд обстоятелства от значение за определяне на наказателната отговорност, не променят наличния лек превес на отегчаващите отговорността обстоятелства, поради което законосъобразно въззивният съд не е увеличил размера на наказанието. В жалбата на частните обвинители не се сочат обстоятелства, които да не са били взети предвид от съдилищата при индивидуализацията на наказанието. Начинът на осъществяване на деянието и броят на нанесените удари, сочещи на трайно намерение за умъртвяване на жертвата, са елементи от състава на престъплението, които не могат да се отчитат и като отегчаващи отговорността обстоятелства по смисъла на чл.56 от НК. Посегателството над близки роднини - брат и майка на извършителя (тези роднински връзки не са отчетени в съставите на извършените престъпления – чл. 115 НК и чл. 144 НК- бел. моя) обуславят завишената обществена опасност на деянието, която е отчетена при индивидуализиране на наказанието. Предвид липсата на основания за утежняване на наказателно правното положение на подсъдимия А., касационният съд намери оплакването за явна несправедливост на наказанието за неоснователно.

Решение № 158 от 04.12.2020 г. по н. д. № 419 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Частният обвинител оспорва приложението на чл. 66 от НК, като твърди, че е нарушен балансът между индивидуалното му и общопревантивно действие.

Възражението е основателно, защото е налице касационното основание по чл.348, ал.1, т.2 от НПК. При наличието на двете формални предпоставки по чл. 66, ал. 1 от НК(чисто съдебно минало и наказание лишаване от свобода в размер до 3 години), САС е приел, че за *постигане на целите на наказанието и преди всичко за поправянето на дееца, не е необходимо той да изтърпи наказанието ефективно, тъй като подсъдимият не представлява личност с висока степен на обществена опасност.* Последното, според САС, произтича от обстоятелствата: инкриминираното престъпление е с инцидентен характер; съдействал е на разследващите органи, като предал дрехите, с които е бил в процесната нощ; дал е обяснения и в двете фази на процеса, с които макар и без характер на самопризнания е подпомогнал разкриването на обективната истина; фирмата, която управлява развива успешна дейност; процесуалното му поведение в хода на производството било „перфектно“; „с отличен образователен ценз е“.

Изводът за степента на обществена опасност на подсъдимия е направен в нарушение на изискванията на процесуалния закон – не са съобразени всички обстоятелства относими към изследвания въпрос, а други такива са надценени от съда по същество.

Надценено е значението на приобщените с протокол за доброволно предаване дрехи на подсъдимия и дадените от него обяснения в хода на производството. Те не са били със съществено и/или решаващо значение за разкриването на обективната истина, предвид на наличния по делото доказателствен материал. Развиваната успешна търговска дейност и притежаваният от него образователен ценз не представляват смекчаващи вината обстоятелства, с възможност да принизят тежестта на извършеното престъпление.

Образователният ценз (завършеното юридическо образование), поначало предполага и друга оценка, която не характеризира положително подсъдимия. Не налага различен извод и доводът на САС за „перфектното процесуално поведение“ на подсъдимия, защото изпълнението на това негово законово задължение не заслужава допълнителна снизходителност.

Деецът се характеризира и посредством осъщественото от него деяние.²² Фактите, приети за установени от въззивния съд, относно начина на извършване на престъплението, броят на ударите, в голямата им част нанесени срещу пострадалия след падането му на земята, ожесточеността на нападението, използваното средство, са били игнорирани от въззивния съд. Вън от погледа на съда са останали и броя на причинените средни телесни повреди – четири с характер на разстройство на здравето временно опасно за живота и четири с характер трайно затрудняване движението на крайник. Тези обстоятелства обаче, свидетелстват за изключителната безчовечност и упоритост, с които се отличава деянието извършено от подсъдимия и не подкрепят извода за ниската степен на обществена опасност на дееца. Основателността на възражението за явна несправедливост на наказанието поради приложимост на чл. 66 от НК, не се разколебава и от „инцидентния характер“ на проявата. Конкретният престъпен акт срещу здравето и телесния интегритет на личността на пострадалия повече прилича на наказателна акция, отколкото на случаен, изолиран физически сблъсък.

За да се отложи изпълнението на наказанието лишаване от свобода, законът изисква, освен наличие на формалните основания по чл. 66, ал. 1 от НК и преценка ще се постигнат ли целите на наказанието, без деецът да бъде изолиран от обществото, като във фокуса на тази преценка стои тежестта на извършеното и степента на обществената опасност на дееца. Независимо, че институтът на условното осъждане отдава преимуществено значение на индивидуалната/специална/ превенция, това не означава, че следва да бъде пренебрегнато

²² Направи сравнение с изложеното от Грошев, Ч. Индивидуализация на наказанието. Сиела Норма АД. София, 2015 г. с. 112-114, където се сочи, че способът (начинът) на извършване на престъплението е от значение, както за оценка на степента на обществена опасност на самото деяние, така и на дееца: „В много случаи начинът на извършване на престъплението характеризира и самия деец. Затова спецификата на използвания способ трябва да се преценява както от гледна точка на престъпното деяние, така и по отношение на дееца, което ще позволи на съда цялостна оценка на случая и оттам – правилна индивидуализация на наказанието.”

възпитателното и предупредително въздействие върху останалите членове на обществото. В конкретния случай, въззивният съд е подценил проявата на неоправдана жестокост в начина на извършване на деянието, както и поначало високия ръст на зачестилите в обществото ни прояви на саморазправа, при които човешкото здраве е пренебрегната ценност.

С оглед на изложеното, ВКС счита, че отлагането на изпълнението на наложеното на подсъдимия Ч. наказание е неправилно. Тази неправилност произтича от надценяването на редица обстоятелства и подценяването на други такива, несъобразяването на трети, относими към решаването на въпроса за това възможно ли е подсъдимият да бъде поправен и без ефективно изтърпяване на наказанието лишаване от свобода.

Решение № 112 от 17.10.2019 г. по н. д. № 467 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Не е налице и касационно основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК в протеста и в жалбата на подсъдимия. При индивидуализация на наказанието за всяко от престъпленията са взети предвид обстоятелствата с отегчаващо влияние, както и значимите смекчаващи отговорността, относими към личността, върху които се акцентира от касационния жалбоподател (брачно съжителство и полагани грижи за две деца, трудова ангажираност и усилия за повишаване на образователното равнище). Относителната тежест на релевантните обстоятелства е обусловила наказание за всяко от извършените престъпления, което не разкрива белези на явна несправедливост, респ. не обуславя намеса на Върховния касационен съд. Съответното наказание отговаря на тежестта на престъплението и данните за личността на деца, както и на необходимостта от постигане на целите по чл. 36 НК, включително чрез коригиращия ефект на глобата, чийто размер държи сметка и за въведените изисквания по чл. 47, ал. 1 НК.

Решение № 66 от 28.08.2019 г. по н. д. № 1220 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Наложено на подсъдимият П. М. наказание в размер на три години и шест месеца „лишаване от свобода“ не е явно несправедливо. Апелативният съд – Б. е обърнал съществено внимание на индивидуализацията на наказателната отговорност на подсъдимия, като е отчел всички смекчаващи отговорността обстоятелства – тежкото семейно положение, чистото съдебно минало и изказаното съжаление за стореното. Правилно съдът е отчел липсата на отегчаващи отговорността обстоятелства, което оправдано е довело до намаляване размера на наложеното от първоинстанционния съд наказание. Проявата обаче на по – голяма снизходителност не би могла да изпълни целите на наказанието, така както са посочени в чл. 36 от НК.

По нататък, не се констатира наличието на касационно основание „явна несправедливост“ на наложеното на подсъд. Я. М. наказание в размер на четири години лишаване от свобода. Наказателната отговорност на подсъдимия е реализирана в хипотезата на чл. 54 от НК.

Определянето на наказанието спрямо конкретен подсъдим за конкретно извършено престъпление **не съставлява механична преценка на отчетените обстоятелства, влияещи върху отговорността му**, а е логически процес на цялостна преценка на всички обстоятелства, относими към решаване въпроса за наказанието. В рамките на този процес въззивният съд правилно и законосъобразно е отчел като смекчаващи отговорността обстоятелства – семейното положение, включително и полагането на грижи за децата на убития член на семейството, заедно с изразеното съжаление за стореното. Не е допусната грешка и при преценката за наличието на отегчаващи отговорността обстоятелства – предишното осъждане, което характеризира подсъдимият М. като личност със завишена степен на обществена опасност; времето и мястото на извършване на престъплението/на обществено място в тъмната част на денонощието/; причинените три броя средни телесни повреди на пострадалата. В рамките на възприетата квалификация на извършеното и при съобразяване на обстоятелствата, влияещи върху отговорността, въззивният съд правилно е намалил размера на наложеното от първоинстанционния съд наказание от пет години и шест месеца на четири години „лишаване от свобода“. Така определеното наказание отговаря на критериите за справедливост и би могло да изпълни целите на индивидуалната и генералната превенция.

Решение № 101 от 12.06.2019 г. по н. д. № 456 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Неоснователни са и твърденията на касатора за явна несправедливост на наказанието. При индивидуализацията му са отчетени всички обстоятелства от значение за вида и размера му без някои от тях да са надценени за сметка на останалите. Вярно е, че подсъдимият е в млада възраст, а стойността на предмета на престъплението е ниска. Вярно е също така, че депозираните от него обяснения са спомогнали съществено за разкриване на обективната истина. **Тези смекчаващи обстоятелства обаче не биха могли да се противопоставят успешно на отегчаващите такива**, сред които на първо място правилно е отбелязано обремененото съдебно минало на С. С. Подсъдимият е бил осъден с влязло в сила определение за одобряване на споразумение само четири месеца преди извършване на деянието-предмет на настоящото дело, при това отново за престъпление против собствеността. По местоживее не се ползва с добро име и характеристикните му данни са лоши. **Всички тези обстоятелства дават основание за извод, че той е личност с немалка обществена опасност**. Със сериозна такава се характеризира и извършеното престъпление и това заключение се основава върху жестокостта, с която е действал С. по отношение на пострадалия, нанасяйки му множество удари със значителна сила, независимо, че С. В. е бил в напреднала възраст и много по-слаб физически от подсъдимия. За този извод от значение са и значителните болки и страдания, изпитвани от пострадалия вследствие ударите, нанесени по цялото му тяло. Всички тези обстоятелства убедително показват, че за постигане целите по чл. 36 от НК е необходимо изолирането на деца от обществото за определения от апелативния

съд по-продължителен период. Налагането на наказание под този размер няма да способства за поправка и превъзпитание на подсъдимия, нито ще въздейства предупредително и възпиращо върху останалите членове на обществото, а напротив – ще създаде у тях чувство за безнаказаност. Ето защо не може да бъде удовлетворена и претенцията за намаляване на наказанието.

Решение № 42 от 06.03.2019 г. по н. д. № 100 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО Въззивният състав е утвърдил извършената от първоинстанционния съд индивидуализация на наказанието при превес на смекчаващите отговорността обстоятелства при условията на чл.54 от НК, като се е съгласил, че наложеното наказание от 4 години лишаване от свобода е справедливо и съответно на извършеното престъпление. Настоящият състав не намира предходните инстанции при определяне на наказанието да са игнорирани, подценили или надценили значението на някое от обстоятелствата, относими към ангажирането отговорността на подсъдимия. Отчетените като смекчаващи отговорността обстоятелства – критичното отношение на подсъдимия към извършеното и предизвикването на възникналия конфликт от пострадалия, следствие на употребения от него алкохол, преценени по отделно и в своята съвкупност не са нито многобройни, нито някое от тях е с изключителен характер, така че да обуславят приложението на чл.55 от НК. Същевременно отчетените отегчаващи отговорността обстоятелства, сред които се откроява обременено съдебно минало на подсъдимия, не дават основание и на касационния състав да прояви желаното от подсъдимия снизхождение, като намали наложеното му наказание, тъй като по този начин не биха се постигнали целите, визирани в чл.36 от НК.

Решение № 279 от 19.02.2019 г. по н. д. № 1065 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Изтъкнати от жалбоподателя данни за битовата ограниченост на общественотоопасните последици²³ и провокативното поведение на пострадалата И. Р. са отчетени в пълна степен от предходната инстанция. Наложенията санкция е индивидуализирана при значителен превес на смекчаващите отговорността обстоятелства и е близо до минимума, предвиден от законодателя в санкционната част на чл.131, ал.1 от НК. Претендираното смекчаване на наказателната принуда при условията на чл. 55 от НК е лишено от правно основание и би отклонило конкретното наказание от целите на чл.36 НК. Съвкупността от смекчаващи обстоятелства не удовлетворява изискването за многобройност по чл.55, ал.1 от НК, а нито едно от тях не е изключително по смисъла на същия текст. Отделно не може да бъде пренебрегната степената на обществена опасност на деянието. Една семейна разпра по

²³ Неясно остава кои характеристики на общественотоопасните последици от деянието биха дефинирали последните като „битово ограничени“, като в тази връзка следва да се отбележи и неяснотата изобщо не използвания израз „битовата ограниченост“. Бел. авт.

незначителен повод е прераснала в телесно увреждане на две жени, които са получили по няколко телесни повреди, поради което не може да се заключи, че има ограничено засягане на защитените от чл. 131, ал.1, т. 4 от НК обществени отношения.

Решение № 277 от 18.01.2019 г. по н. д. № 1085 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Към изложените от въззивния съд индивидуализиращи предпоставки следва да бъде прибавено като отегчаващо обстоятелство възведената с първоначалното обвинение „особената жестокост“, но отпаднала като квалифициращ признак при новата правна квалификация по чл. 124 от НК. Също като отегчаващо обстоятелство касационната инстанция прие особената престъпна подготовка на всеки един от подсъдимите, които предварително се снабдили с дървен кол (подсъд. Л. Г.) и с дръжка от мотика с метален пръстен (подсъд. М. Г.), и с тях осъществили противоправното нападение и причинили телесните наранявания на пострадалия Й.. Многобройните осъждания на подсъд. Л. Г. като непълнолетен, за които не е реабилитиран и не се включват в правната квалификация на деянието по чл. 124, ал. 3 от НК, също представляват отегчаващо личността на деца обстоятелство.

При така изложените индивидуализиращи обстоятелства, както и приетите от съдилищата, отчитайки наличния превес на отегчаващите обстоятелства касационният съдебен състав счете за справедливи на тежестта на извършеното престъпление и на обществената опасност на двамата подсъдими наказания от десет години лишаване от свобода за подсъд. Л. Г. и от три години лишаване от свобода – за подсъд. М. Г. В този смисъл касационният съд прие да измени въззивното решение и да намали размерите на наложените на двамата подсъдими наказания лишаване от свобода.

Решение № 111 от 30.05.2018 г. по н. д. № 287 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО – петчленен състав на ВКС изменя решение на тричленен и възобновява делото

При възприетата правна квалификация на деянието, след установяването всички обективни и субективни признаци на умишлено нанесената средна телесна повреда, според настоящия състав наложеното наказание от четири години лишаване от свобода е твърде завишено. Посочените, определящи отговорността обстоятелства не обосновават извода за относителния им баланс при индивидуализацията на наказанието. Настоящият състав счита, че в случая е подценено значението на чистото съдебно минало на Н., липсата на каквито и да било други противообществени прояви, завършването на висше образование в Стопанска академия „Д. Ц.“, специалност „застраховане и социално дело“, както и последвалия квалификационен курс по производство на кулинарни изделия и напитки, а не на последно място и трудовата му ангажираност. Не е отчетено обстоятелството, че по време на възникналия не по вина на

осъдения инцидент самият той е претърпял счупване на носните кости, придружени с разкъсно - контузна рана на носа и кръвонасядане на клепачите на двете очи, оток в окосмената част на главата и челно, кръвонасядане и драскотини по задната повърхност на гръдния кош и дясното рамо, оток и кръвонасядане по предната повърхност на гръдния кош и кръвонасядане по долната устна, с отчупване на режещия ръб на първи горен зъб вдясно, с което му е причинено временно разстройство на здравето, неопасно за живота, с оздравителен период от около три седмици при нормален оздравителен процес. Пренебрегнато е и причиненото временно разстройство на здравето, неопасно за живота на брата на осъдения – свидетеля В. Н., чиято защита е основната причина за намесата на Н. Н. във вече възникналата напрегната ситуация, характеризираща се с интензивност на случващите се събития и на прогресивно нарастващ брой на участниците, достигнал до масово сбиване. Същевременно настоящият състав не приема, че би могло да бъде отчетеното като отегчаващо отговорността обстоятелство проявеното negliжиране на правилата за поведение в обществото. То е твърде общо възведено, взето е предвид при определяне на вида извършеното престъпление против личността, поради което не може да обоснове носенето на повишена наказателна отговорност. На тази основа, останалото единствено отегчаващо отговорността обстоятелство - причинените на пострадалия две телесни увреждания извън съставомерния резултат, не води до определянето на наказание, което на практика надхвърля прокламирания в решението баланс на определящите отговорността обстоятелства. Действително визираните смекчаващи обстоятелства не са нито многобройни, нито някое от тях е с изключителен характер, за да доведат до приложението на чл. 55 от НК, но са напълно достатъчни за чувствително намаляване на наложеното наказание. Тяхното отчитане, съпроводено с ниската степен на обществена опасност на дееца, както и невисоката обществена опасност на самото деяние, мотивират настоящия състав да намали определения размер на наложеното наказание от четири на две години лишаване от свобода, в който смисъл следва да се измени влезният в сила съдебен акт.

Относно така намаленото наказание са налице формалните изисквания за приложението института на условното осъждане – същото е в допустимия от разпоредбата на чл. 66, ал. 1 от НК размер и до момента Н. не е осъждан за друго престъпление, а още по-малко за такова от общ характер, при това на лишаване от свобода. Същевременно съдът намира, че за постигане на целите на наказанието и преди всичко за поправянето на осъдения не е наложително той да изтърпи определеното – намалено наказание от две години лишаване от свобода. Основание за този извод дават не само посочените по-горе данни за личността на осъдения, но и обстоятелството, че извършеното деяние се явява негова инцидентна проява в живота му досега, т.е. той не е личност с трайно изградени престъпни навици, поради което следва да бъде подкрепена възможността да се утвърди в съзнанието му уважение и стремеж към спазването на закона. Това би могло да бъде постигнато, като се даде приоритет на личната превенция и се отчете, че за поправянето на Н. не е необходимо той да бъде изолиран от обществото в пенитенциарно заведение. В този смисъл отлагането на изпълнението на определеното наказание в достатъчна степен ще упражни своя възпитателен и възпиращ ефект

по отношение на осъдения. Според настоящия състав в най-пълна степен тази цел, наред с останалите, визирани в чл.36 от НК биха се постигнали, най-адекватно като определеното наказание от две години лишаване от свобода се отложи за изпълнение с изпитателен срок от четири години.

Решение № 202 от 27.12.2019 г. по н. д. № 761 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

ПТП с причиняване на смърт и телесна повреда

Възражението за наличието на третото касационно основание - по чл.348,ал.1,т.3 от НПК, ВКС намира за основателно, макар и не по всички изложени в жалбата съображения. Оплакването за явна несправедливост на наложеното наказание е аргументирано с доводи, развити на плоскостта на неправилната, според защитата преценка извършена от въззивният съд на допуснатото *съпричиняване* от водача на У. към настъпилото ПТП. Това налага първо да се уточни, че приносът на водача на т.а.У. е въпрос фактически и той е свързан с механизма на установеното ПТП, а последният е детайлно изяснен, включително и от неоспорената тройна АТЕ, поради което и не би могъл да получи различна оценка само поради различния аспект, на който е поставен за обсъждане, а именно размерът на наказанието. Последното е проекция от преди това надлежно *изяснените фактически обстоятелства*, свързани с решаването на въпросите за вината и е *недопустимо при определяне на наказанието последните да получат различно третиране*. Установените от въззивния съд други параметри на *съпричиняването, сочещи на намалената му степен са залегнали в мотивите и внимателно са обсъдени, поради което и неоснователно е възражението, че значението му като формиращ фактор за определяне на наказанието е подценено* (вж. стр.15 от въз.решение). Напротив, с убедителни и споделими съображения контролираният съд е приел, че *така установената степен на съпричиняване не разкрива изключителност по смисъла на чл.55,ал.1 от НК и ясно е обективирал в атакуваното пред ВКС решение извода си за отсъствието на материалноправните предпоставки по чл.55 от НК*. В различие от приетото от първоинстанционния съд е изложил тезата си за завишена степен на *обществена опасност на деца* и противно на неоснователния упрек в касационната жалба за липса на мотиви, убедително се е аргументирал (вж.стр.14 - стр.15 от въз.решение). Изложените от въззивния съд съображения за дължимото с оглед поправянето и превъзпитанието на подсъдимия наказание позволяват заключението, споделено и от касационният състав, че не е налично и второто кумулативно изискване по чл.55,ал.1 от НК – и най-лекото наказание, в случая три години лишаване от свобода да се яви за подсъдимия несъразмерно тежко. В рамките на изпитателния три годишен срок на наказание лишаване от свобода, наложено за тежко умишлено престъпление, подсъдимият не е имал дължимо за постигане целите по чл.36 от НК поведение, а напротив е допуснал груби нарушения на правилата за движение, в резултат на които, макар и по непредпазливост е допуснал смъртта на едно лице и средна телесна повреда

на друго лице, изразена в няколко самостоятелни увреждания см. на чл. 129, ал. 1 от НК. Макар и не с решаващото значение, придадено му от контролирания съд, неизпълнението на наложеното на подсъдимия по предходното осъждане наказание глоба в размер на 20 000 лв. също има своето относително значение за негативната му оценка, доколкото не сочи на поведение, стриктно ориентирано към изпълнение на вменени задължения. Съпоставено и с параметрите на отложеното за изпълнение наказание лишаване от свобода – две години, по Споразумение № 57/13.07.2015 г. по НОХД № 228/2015 г. на Ямболския окръжен съд, липсват основания да се счита, че наказание, определено при условията на чл.55, ал.1, т. 1 от НК, тоест в размер под предвидения за престъплението по чл. 343, ал. 3 б. “б” пр.първо във вр. с ал. 4 от НК минимум от три години лишаване от свобода би постигнало целения поправителен и превъзпитателен ефект по отношение на подсъдимия.

В рамките на вярно приложената норма на чл.54 от НК и при законосъобразно идентифицираните отегчаващи обстоятелства(вж. стр.14 от възз.решение) размерът на определеното на подсъдимия наказание лишаване от свобода се явява завишен. В разрез с данните по делото съдилищата са приели, че по отношение на подсъдимия изобщо липсват обстоятелства с характер на смекчаващи. Несъмнено същият е с добри трудови навици, финансово ангажиран към семейството си, без санкции за нарушения на правилата за движение по пътищата и в този смисъл посочените данни го характеризират в положителен личен аспект. Освен това, въззивният съд не е съобразил и задължителните указания по т.4 б.е от ППВС №1/1983 г., съгласно които когато, както е в настоящия казус, е причинена смърт на едно лице и телесни повреди на друго, се приема, че квалификацията, респективно рамките на наказанието, е „...като за повече от един смъртен случай, а телесните повреди, т.е. по - леките престъпни резултати се вземат предвид като смекчаващи отговорността обстоятелства при определяне на наказанието...“. Отчитането на посочените обстоятелства обуславя необходимост от редуциране на наложеното наказание лишаване от свобода, доколкото с игнорирането им размерът му се явява очевидно несъответен на смекчаващите обстоятелства и следователно разкрива признаци на явна несправедливост по смисъла на чл.348, ал.5, т.1 от НПК. Това налага касационният съдебен състав да упражни контролните си правомощия, като намали размера на основното наказание - от пет на четири години лишаване от свобода. Предвидените за престъплението санкционни параметри са от три до петнадесет години лишаване от свобода и при вярно отчетените отегчаващи обстоятелства и тяхната относителна тежест липсват основания за повече снизходителност към подсъдимия.

Кумулативното наказание, наложено на основание чл.343г от НК не изисква промяна, тъй като факторите относими към преценката за неговото определяне са вярно идентифицирани и правилно отчетени. Подсъдимият А. действително е шофьор със сравнително дълъг стаж (22 години – бел. ВКС) и без данни за допускани на територията на България нарушения по ЗДвП, но за определяне размера на кумулативното наказание лишаване от право да управлява МПС от значение е и тежестта на допуснатите нарушенията на правилата за движение по пътищата. В случая, освен неправилно извършената маневра – нарушение по чл. 42, ал.1, т. 2 от ЗДвП, нарушението на режима на скоростта(чл.42, ал.2, т.3 от ЗДвП) и създадената опасност при

навлизането в насрещната лента за движещите се в нея автомобили (чл. 42, ал. 2, т. 2, погрешно посочена т. 3 - вж. стр. 12 от възз. решение - бел. ВКС), съгласно залегналото в мотивната част на раздел V, предпоследен абзац от ТР № 61/30.12.1980 г. по н.д. № 56/ 1980 г. ОСНК разбиране, са определени като особено груби. Размерът на кумулативното наказание по чл. 37, ал. 1, т. 7 от НК и при редуцираното основно наказание се явява съобразен с изискването на чл. 49, ал. 2 от НК.

Не е налице основание за корекция и по отношение преценката на въззивния съд относно неприложимостта на предвидената в чл. 68, ал. 2 от НК възможност, която е аргументирана и убедително защитена. Вярно е, че в случай на извършено в изпитателния срок непредпазливо деяние императивното действие на съда се трансформира в диспозитивно, но възложената преценка не е произволна, а е подчинена на общите изисквания за определяне на наказанието, включително и дали за постигане целите му компромисът следва да продължи или е изчерпан с прилагане института на условното осъждане. Воден от тези критерии законосъобразно апелативният съд е приел, че поведението на подсъдимия предполага извода, че продължаване на дадения толеранс, чрез изключване на наложеното със споразумението наказание, респективно пълното игнориране на санкционния му ефект, не би спомогнало за постигане на визираните в чл. 36 от НК цели, а обратно би довело до тяхното компрометиране, както в индивидуален, така и в генерален план. Само за пълнота на изложението ВКС намира за необходимо да посочи, че във формулирането на иначе правилно приложения институт, контролираният съд е допуснал известна непрецизност, доколкото според регламента по чл. 68, ал. 1 от НК се привежда в изпълнение не съдебния акт, както е отразено в диспозитива на проверяваното решение, а се постановява изтърпяване на наложеното с него наказание, което е било отложено при условията на чл. 66, ал. 1 от НК.

Решение № 229 от 09.01.2018 г. по н. д. № 986 / 2017 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО²⁴

Липсва и нарушение по чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК. Въззивната инстанция е смекчила наложеното спрямо жалбоподателя наказание и е приложила чл. 66 НК, като е отчела продължителния период на наказателното производство като смекчаващо обстоятелство с приоритетно значение. От друга страна, не може да бъде подценена степента на обществена опасност на деянието, която е завишена, предвид спецификата на извършеното: нанесен тежък побой от четири лица, при който са причинени множество телесни повреди, сериозно увредили здравето на пострадалия. Правилно наказателната отговорност е реализирана при хипотезата на чл. 54 НК, а и предпоставките на чл. 55 НК, в случая, не са налице. Това е така, защото липсва втората кумулативна предпоставка на този текст, а именно: най-лекото предвидено в закона наказание /три месеца „лишаване от свобода“/ с оглед завишената степен на обществена опасност на деянието, не се явява несъразмерно тежко на извършеното.

Решение № 82 от 03.04.2018 г. по н. д. № 176 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Неоснователно се явява и възражението в жалбата за явна несправедливост на наложеното наказание лишаване от свобода. Изложените от въззивния състав съображения при индивидуализацията на наказанието са достатъчно прецизни, изчерпателни и се споделят изцяло и от настоящия касационен състав. Наложено наказание от една година лишаване от свобода, чието изпълнение е отложено в минималния предвиден в закона изпитателен срок, е

²⁴ В същото решение, макар и встрани от разглежданата от мен тема, е обсъдена техниката „copy-paste“ при писане на съдебните актове, като мотивите в тази част представляват интерес: *“Въззивният съд е изложил възприетата от него фактическа обстановка, която действително съвпада с тази по обвинителния акт, но само по съдържание, а не и по стилистика, тъй като не представлява буквален препис на отразеното в обстоятелствената част на обвинителния акт, а се отличава със собствена фразеология. Аналогично е положението с релевантните факти, приети от първата инстанция, залегнали в мотивите на присъдата. Когато от събраните доказателства се установяват фактите от обвинителния акт, няма пречка съдът да приеме тези факти /като съдържание /, при условие, че не се касае за механично пренасяне, а проличава собствен изказ в изложението на фактическата обстановка. Когато фактите от обвинителния акт са „прехвърлени“ в съответния съдебен акт чрез използване на техниката „copy-paste“ или представляват буквален препис на изложението от обвинителния акт, ще е налице процесуално нарушение, тъй като в тези случаи съдът не е изпълнил задължението си самостоятелно и автономно да формулира релевантните факти, което би повлияло негативно и на процесуалната валидност на съответния съдебен акт. По настоящето дело, такова процесуално нарушение не е допуснато, тъй като въззивният съд, а преди това и първата инстанция, са изложили приетата фактическа обстановка, която е идентична по съдържание на тази от обвинителния акт, без да представлява неин буквален препис. Ето защо, неоснователно е и оплакването, че съдът в първата инстанция е проявил предубеденост при разглеждане на делото, като е преповторил фактическата обстановка на обвинителния акт, поради което и въззивният съд не е имал основание да отмени присъдата, като счете, че тя е постановена от незаконен състав.”*

съответно на степента на обществена опасност както на деянието, така и на дееца. Изминалият период – малко повече от три години от извършване на деянието до настоящия момент, не би могъл да бъде определен като „продължителен” или несъразмерно дълъг, предвид критериите за приключване на делото в разумен срок, за да бъде ценен като изключително смекчаващо отговорността обстоятелство. В този смисъл определеното и наложено наказание е справедливо, съответства на тежестта на извършеното престъпление и на личността на подсъдимия, като по този начин обезпечава в максимална степен реализирането на целите, визирани в чл.36 от НК.

Решение № 193 от 12.02.2020 г. по н. д. № 777 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

ВКС споделя изцяло съображенията на въззивния съд, че приложимата норма за индивидуализация на санкцията на всички подсъдими е нормата на чл.54 от НК и не са налице предпоставки за прилагане на привилегированата разпоредба на чл.55 от НК. В атакуваното решение е показано много добро познаване на практиката на ЕСПЧ относно разумния срок на провеждане на наказателното производство и значението му при определяне на размера на санкцията, в случаите когато този срок е нарушен. Съдът е изложил подробни доводи относно липсата на предпоставки за дължима компенсация за подсъдимите в тази насока, като се е позовал на тежестта на обвинението и сложността на наказателното производство, което съотнесено към неговата продължителност не показва нарушение на принципа за провеждане на справедлив съдебен процес в разумен срок. Обобщено, немалката продължителност на наказателното производство, макар и не по вина на дейците, не налага приложението на чл.55 от НК на самостоятелно основание.

ВКС намира, че определяне на подсъдимите на наказания в рамките на редуцията по чл.55 от НК би се явило явно несправедливо, при отчетеното от съда, че извършеното деяние представлява престъпление по смисъла на чл.116 от НК, но поради процесуални ограничения, въведени от принципа за reformatio in reus е преквалифицирано в по-леко наказуемо престъпление. Това обстоятелство е недопустимо да бъде игнорирано при определянето на съответните наказания на подсъдимите, а обстоятелствата, определящи по-тежката правна квалификация следва да бъдат оценени като отегчаващи, тъй като с преквалификацията в по-леко по тежест престъпление са се превърнали в извън съставомерни признаци.

При тези принципни положения, индивидуализацията на наказанията на подсъдимите е правилна и съответна на тежестта на извършеното от тях деяние.

В жалбите на защитниците на подсъдимите Г., М. и Х. искането за намаляване на наказанията, освен с доводи за нарушаване на забраната за влошаване на положението им, е мотивирано с

недоказаността на обвинението, /което по естеството си представлява довод за необоснованост, която не се обхваща от нормата на чл.348, ал.1 от НПК и не може да бъде обсъждана в пределите на касационната проверка/ с продължителността на производството, а за подсъдимия Г. и със семейното му положение като баща на малолетно дете. Видно от мотивите към решението, посочените факти са съобразени от въззивния съд и са отчетени при определяне на съответните наказания като обстоятелства в полза на подсъдимите. ВКС намира, че спрямо тримата подсъдими са отчетени всички ползващи ги обстоятелства от значение за определяне на справедлива санкция, поради което не е налице касационният повод по чл.348, ал.1, т.3 от НПК. Продължителността на наказателното производство е отчетена на общо основание като смекчаващ отговорността им факт, но едновременно с това е компенсирана с фактите относно действителната квалификация на деянието, която е по чл.116 от НК и които след преквалификацията придобиват отегчаващ характер. С оглед изложеното, ВКС не намира основания за по-голямо снизхождение от проявеното от въззивния съд. Касае се за безпричинно нападение над млад мъж, съпруг и баща на две деца, извършено от шест лица, чрез нанасяне на многобройни удари с ритници в лицето и главата със значителна сила, като смъртта на жертвата е настъпила, поради задушаване от вдишване на собствената ѝ кръв. Отделно от това, след деянието подсъдимите са предприели действия по разрушаване на инвентара на заведението на пострадалия, което се е намирало в непосредствена близост до мястото на нападението, като цялостното им поведение и действия по естеството си представляват хулиганска проява. С оглед изложеното относно наличието на отегчаващи отговорността факти, които касаят всички подсъдими, не са налице основания за намаляване на размера на наказанията, наложени на тримата подсъдими.

По отношение на подсъдимия Ю., правилно е отчетена водещата му роля при започване на нападението, чрез инициращия побоя удар в лицето на пострадалия, който го е съборил на земята и обстоятелството, че възрастово е бил най-зрял от всички участници в инцидента, което е обусловило и завишената санкция в сравнение с останалите подсъдими. Оценката на касаещите вината обстоятелства за този подсъдим е правилна и съответна на обстоятелствата по делото, както и на тежестта на извършеното деяние, в рамките на квалификацията, поради което ВКС не намира основания за намаляване на наказанието му.

По отношение на наказанието, наложено на подсъдимия Х., което е определено до размерите на наказанията за подсъдимите Г., Х. и М., в жалбата на защитата освен продължителността на процеса се сочи и оказаното от подсъдимия съдействие на разследващите органи, което да се отчете в негова полза. Въззивният съд е отчел направените частични самопризнания на подсъдимия Х. като смекчаващ факт и ги е съобразил при определяне размера на съответното наказание. За този подсъдим на общо основание важат изложените съображения за действителната тежест на деянието и продължителността на наказателното производство, като ВКС не намери неотчетени от апелативната инстанция обстоятелства, които да наложат

определяне на по-нисък размер на лишаването от свобода, поради което жалбата е неоснователна и следва да се остави без уважение. (...)

По протеста на прокурора: (...) При положение, че срещу втората осъдителна присъда, с която подсъдимите са осъдени по тази правна квалификация и са им наложени съответни наказания не е подаден протест от прокурора с искане за увеличаването им, то и настоящият протест, който съдържа искане за определяне на по-високи наказания от определените с предходната присъда, която не била протестирана е недопустим/ с изключение на подсъдимия С./, поради което следва да се остави без уважение, предвид допускането му до разглеждане за всички подсъдими с образуването на касационното производство. Протестът на прокурора е процесуално допустим в частта, с която се иска увеличаване на наказанието на подсъдимия С. до размера от три години и осем месеца лишаване от свобода, каквото е наложеното наказание с присъдата по н.о.х.д. № 137/2013 г., на Кърджалийски окръжен съд, т.е. допустимото искане е за увеличаване на наказанието на подсъдимия с два месеца, тъй като с атакуваното решение с касационния протест, на подсъдимия С. е наложено наказание от три години и шест месеца. Искането в допустимата част, ВКС намери за неоснователно, от една страна поради несъществената разлика, с която е допустимо увеличението, съотнесена към периода на провеждане на производството след връщането на делото за ново разглеждане. От друга страна, наложеното на подсъдимия С. наказание се прецени за справедливо отмерено, предвид отчетения от апелативния съд превес на смекчаващите обстоятелства за този подсъдим, които ВКС напълно споделя. Следва да се посочи, че на процесната дата подсъдимият е навършил пълнолетие, което определя и недооценъчното му отношение към деянието и извода за по-ниска лична обществена опасност в сравнение с тази на останалите подсъдими, поради което протеста в тази му част следва да се отхвърли като неоснователен.

По жалбите на частните обвинители и граждански ищци. Същите се прецениха за неоснователни. Не се намериха основания за отмяна на въззивното решение, по съображения за несправедливо занижени размери на наложените на подсъдимите наказания и за връщане на делото за ново разглеждане с цел тяхното увеличаване по размер.

Искането се поддържа с основен довод за неправилно определена правна квалификация на деянието, като се счита, че приложимият материален закон е нормата на чл. 116 от НК и забраната за влошаване положението на дейците не засяга досъдебното производство, след връщането на делото на тази фаза.

Извън тези съображения, обсъдени по-горе и оценени от ВКС като неоснователни, не се сочат други конкретни обстоятелства, които да обуславят налагане на по-тежка санкция и които не са били отчетени от въззивния съд. Апелативната инстанция е направила подробен анализ на всички относими към наказателната отговорност на подсъдимите обстоятелства, в това число и на фактите по делото, които сочат на по-тежко престъпление, както и на продължителността на наказателното производство, за която подсъдимите нямат принос. В рамките на тази оценка наказанията на подсъдимите са отмерени балансирано и справедливо, поради което не са

налице законови предпоставки за увеличаването им по размер, което да налага отмяна на решението и връщането му за ново разглеждане на въззивния съд. Аргументите на апелативния съд са изчерпателни и верни, поради което не се налага да се излагат повторно от ВКС, поради пълното им възприемане. Следва само да се посочи, че продължителността на наказателното производство, за която правилно е преценено, че не налага компенсация в насока занижаване на размера на съответните наказания на подсъдимите, не следва да бъде игнорирана като съществено обстоятелство в тяхна полза, което според ВКС определя неоснователността на претенцията на частното обвинение за отмяна на решението с цел налагане на по-високи наказания при новото разглеждане на делото.

Решение № 181 от 11.02.2021 г. по н. д. № 763 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Въззивното решение не подлежи на ревизия и на основание чл. 348, ал.1, т. 3 от НПК поради явна несправедливост на наложените наказания и приложението на чл. 24 от НК. Изтъкнатите в жалбата данни за поощрения по чл. 98 от ЗИНЗС и изразеното пред първоинстанционния съд съжаление на подсъдимия по своя обхват не са достатъчни да обусловят смекчаване на санкциите. Възраженията, свързани с наказанието, наложено за престъплението по чл. 354а, ал.1 във вр. с чл. 26 от НК, са бланкетни, а и неясни. Това, че за всяко едно от деянията, включени в рамките на продължаваното престъпление, е водено отделно производство, без да е вземана най-тежката мярка за неотклонение, съвсем не идва да покаже, че степента на обществена опасност на деянието и дееца е по-ниска.

Изводите за високата степен на обществена опасност на дееца са формирани от въззивния съд на база предходните му осъждания. Данни за обремененото съдебно минало на подсъдимия го характеризират като личност с устойчиви престъпни нагласи, спрямо когото предходните осъдителни присъди и изтърпените ефективно наказания лишаване от свобода не са изиграли своята поправителна и превъзпитателна роля. Обществената опасност на всяко едно от престъпленията е точно преценена от въззивния съд с оглед на конкретните му измерения. Наложениите наказания лишаване от свобода адекватно държат сметка за цялото своеобразие на конкретно разглеждания случай и при тяхната индивидуализация не е допуснато нито подценяване, нито надценяване на обстоятелствата, определящи обществената опасност на деянието и дееца. Санкциите, определени при превес на отегчаващите отговорността обстоятелства за всяко от деянията и редуцирани по правилата на чл. 58а, ал.1 от НК, съответстват на тежестта на извършените престъпления, на данните за личността на подсъдимия и ще съдейства за постигане на целите по чл. 36 от НК.

Въззивният съд, проверявайки изцяло атакуваната пред него присъда от страните, е коригирал допуснатата непрецизност от първата инстанция относно приложението на чл. 25 от НК.

Правилно е сформирал съвкупността, съдържаща престъпленията, предмет на настоящето дело, и тези, за които подсъдимият е бил осъден по НОХД № 1334/ 2017 г. по описа на Районен съд – Добрич за извършени от него престъпления по чл. 354а и чл. 354в от НК. Изследвал е цялостната престъпна дейност на Д., включваща и тежки умишлени престъпления, извършени от личност с висока степен на обществена опасност, поради което правилно е приложил чл. 24 от НК, уважавайки частично искането във въззивния протест. Размерът, с който е увеличено общото най- тежко наказание, а именно с две години и четири месеца, е необходим за осмисляне на общественоопасното поведение и престъпна упоритост на подсъдимия Д. и за поправяне и превъзпитание.

Решение № 139 от 29.10.2020 г. по н. д. № 551 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Наложено на подсъдимия наказание лишаване от свобода в размер на една година, не е явно несправедливо. Съдът правилно е преценил степента на обществената опасност на деянието и дееца, като правилно е отчел наличните смекчаващи отговорността обстоятелства. Действително, продължителните влошени отношения между семейството на подсъдимия и пострадалия, дължащи се на поведението на последния, не са били включени в кръга на смекчаващите отговорността обстоятелства. Същите нямат обаче такава висока относителна тежест, каквато им придава защитника на подсъдимия и прокурора, поради което не са в състояние да доведат до корекция на наказанието в посока намаляване на неговия размер. Следва да се отбележи, че отмерването на наказанието не е механичен математически сбор от смекчаващи и отегчаващи отговорността обстоятелства, а сложна комплексна дейност по тяхната оценка, която води до налагане на такова наказание, което да е адекватно на тежестта на извършеното и личността на дееца, а също така и на целите, визирани в чл.36 от НК.

Решение № 63 от 25.02.2020 г. по н. д. № 149 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

*Квалификация на престъпната дейност: чл. 122, ал. 2 НК и чл. 325, ал. 2
За индивидуализацията на наказанието за престъплението по чл. 325, ал. 2 НК:*

ВКС намери претенцията на жалбоподателя Х. за намаляване на наложеното му наказание и прилагане на института на условното осъждане за неоснователна. При проверката на атакуваното въззивно решение в тази му част не се констатира наличието на релевираното от касатора основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 от НПК – явна несправедливост на наложеното наказание. За да упражни правомощието си по чл. 354, ал. 2, т. 1 от НПК за изменение на въззивния съдебен акт чрез намаляване на наказанието, касационната инстанция трябва да установи явна диспропорция между наложеното от контролирания съд наказание с

обществената опасност на деянието и дееца, обусловена от очевидно несъответна и едностранчива преценка на смекчаващите и отегчаващите отговорността обстоятелства. В разглеждания казус подобен извод не може да бъде направен. Напротив, наказанието е прецизно индивидуализирано на две години лишаване от свобода – при лек превес на смекчаващите обстоятелства, под средния размер на предвидената в чл. 325, ал. 2 от НК санкция. Всички смекчаващи обстоятелства са изчерпателно идентифицирани и адекватно оценени от съдебните инстанции, като не са игнорирани и отегчаващите обстоятелства, които разкрива фактичката специфика на казуса. Неоснователни са доводите на защитника, че била произведена еднократна серия от изстрели от полуавтоматично оръжие в много кратък период от време, което сочело на отсъствие на траен престъпен умисъл у дееца. Така посочените конкретни обстоятелства не са от естество допълнително да смекчат отговорността на подсъдимия. Съставът на БАС правилно е оценил релевантния факт, че произведените изстрели са били няколкократно – четири на брой, като значението му на отегчаващо обстоятелство не се влияе от последователността на изстрелването им, нито от периода от време, в който са били произведени. Съображенията по отношение на недоказаността на приетото от съдилищата фактическо положение, че са били изстреляни бойни, а не гумени проектили, не подлежат на обсъждане от ВКС, тъй като не се включват в регламентираните от чл. 348, ал. 1 от НПК самостоятелни касационни основания. На стр. 27 от атакуваното решение, както и в мотивите на първоинстанционна присъда, това възражение е било двукратно обсъдено от съдебните инстанции, като е получило категоричен отговор, който настоящият съдебен състав не може да пререша.

С оглед изложеното определеният съгласно чл. 54 от НК конкретен размер на наказанието лишаване от свобода, наложено на подсъдимия Х. за извършеното престъпление по чл. 325, ал. 2 от НПК, е справедлив и съответства на действителната обществена опасност на деянието и дееца. Допълнително смекчаване на наказанието, без реално обуславящи го основания, не би допринесло за осъществяването на нито една от целите на чл. 36 от НК.

Няма как да се разгледа и претенцията за отлагане на наказанието по реда на чл. 66, ал. 1 от НК, тъй като в разглеждания случай се касае до извършени в условията на реална съвкупност отделни престъпления. В тези случаи въпросът за наличието на предпоставките за приложение на условното осъждане може да се обсъжда по отношение на определеното на основание чл. 23, ал. 1 от НК общо наказание, а не спрямо всяко от отделните наказания, наложени за включените в съвкупността деяния.

За индивидуализацията на наказанието за престъплението по чл. 122, ал. 2 НК

В рамките на санкционната част на разпоредбата на чл. 122, ал. 2 от НК БАС е отчел като смекчаващи обстоятелства чистото съдебно минало на подсъдимия Х., изразеното съжаление и разкаяние за извършеното, трудовата му и семейна ангажираност, влошеното здравословно състояние на дееца. Към съвкупността от отегчаващи обстоятелства съдът е отнесъл

завишената обществена опасност на деянието с оглед установения механизъм на осъществяването му, мястото и времето на извършването, високата степен на алкохолно опиване, в която се е намирал – състояние, в което сам се е поставил. При преценката на тези обстоятелства съобразно разпоредбата на чл. 54 от НК въззивният съд е отмерил наказанието на касатора Х. при превес на отегчаващите обстоятелства, а именно четири години лишаване от свобода, което на основание чл. 57, ал. 1, т. 3 от ЗИНЗС е постановил да бъде изтърпяно при първоначален общ режим. Между така определеното спрямо подсъдимия по правилата на чл. 54 от НК наказание и реалната обществена опасност на деянието и дееца не се констатира очевидна диспропорция, обуславяща несправедливостта му.

От вниманието на съда не е убягнал нито един факт, който има отношение към правилната индивидуализация на наказанието, което подсъдимият следва да понесе. В тази насока защитникът неоснователно упреква решаващия съдебен състав, че незаконосъобразно влошил положението на подсъдимия, като не приел оказаното от него съдействие за разкриване на обективната истина като смекчаващо обстоятелство. Некоректно се изтъква, че съдът нарушил забраната на чл. 103, ал. 3 от НПК, като направил опит да прехвърли доказателствената тежест върху подсъдимия. Поведението на подсъдимия в процеса дефинитивно не е основание за утежняване на наказателноправното му положение. Но в разглеждания случай въззивният съд не е нарушил посочената разпоредба с отказа си да приеме дадените от дееца обяснения като смекчаващо обстоятелство. Съдът действително не може да отчита счетените за неистинни обяснения като отегчаващо обстоятелство, но няма задължение автоматично да смекчава отговорността на подсъдимия на основание дадените обяснения, без оглед на правдивостта им. Процесуалното поведение на подсъдимия може да се преценява като реално смекчаващо обстоятелство, когато добросъвестно допринесе за разкриването на обективната истина. Само такова поведение свидетелства за искреността на декларираната от касатора критичност към извършеното и изразява действителната му негативна оценка за собственото му поведение. Настоящият съдебен състав споделя и становището на предходната инстанция за завишена обществена опасност на извършеното деяние и на дееца, изводими от конкретно установеното по делото поведение на подсъдимия. Не може да се игнорират обстоятелствата за обективизираното в действията му грубо пренебрежително отношение към регламентираните правилата за безопасност при носенето и боравенето с огнестрелно оръжие, констатирано и от ВКС. Проявеното от подсъдимия Х. нехайство и безотговорност при носенето и държането на небезопасно оръжие в присъствието на други хора, затварянето на вратата на автомобила с ръката, в която се е намирал пистолетът, и то с пръст на спусъка, без съмнение представляват обстоятелства, които отегчават отговорността му. От механизма на деянието и обстановката, при която то е било осъществено, няма никакво основание да се черпят доводи в подкрепа на претенцията за прилагане на чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК.

Наред с изложеното, ВКС прецени като неоснователно и възражението на повереника на частните обвинители за явна несправедливост на наказанието на подсъдимия с оглед

твърдяната необходимост от увеличаването му. Индивидуализираното по вид и размер наказание – четири години лишаване от свобода – е ориентирано към предвидения в чл. 122, ал. 2 от НК санкционен максимум, с което на практика е изпълнено искането на касаторите частни обвинители за определяне на наказанието „по-близо до максимума“. Категорично не могат да бъдат споделени застъпените в тяхната жалба съображения, че отговорността на подсъдимия се отегчавала от опитите да се заличат следите от престъплението, скриването на оръжието в личния му автомобил, неоказване на съдействие на медицинския екип и полицейския патрул, изоставянето на трупа на пострадалия на маса в ресторанта, проявената към него през деня агресия. Такива факти не фигурират като установени в атакувания съдебен акт и следователно няма как да рефлектират върху индивидуализацията на наказателната отговорност на подсъдимия. Всички останали посочени от повереника обстоятелства са взети предвид от въззивния съд, като значението им е адекватно оценено именно в насока отегчаване отговорността на подсъдимия.

Касационният повод по чл. 348, ал. 1, т. 3 от НПК е релевиран и в протеста на прокурора, като обаче е мотивиран в контекста на упражнените от БАС правомощия по чл. 337, ал. 1, т. 1 от НПК във връзка с преквалификацията на извършеното от подсъдимия Х. деяние от престъпление по чл. 115 от НК в такова по чл. 122, ал. 2 от НК. Прилагането на закон за по-леко наказуемо престъпление логично предопределя необходимост от корекция на проверявания съдебен акт и в частта за наказанието, което следва да бъде индивидуализирано в законоустановените предели на новото престъпление, за което подсъдимият е признат за виновен и осъден.

Изложените дотук съображения дават основание на ВКС за извод, че определеното от БАС наказание спрямо жалбоподателя Х. за извършеното престъпление по чл. 122, ал. 2 от НК съответства на конкретната обществена опасност на дееца и на извършеното от него деяние, като успешно допринася за осъществяване на генералната превенция, без да се явява прекомерно сурово за извършителя. Наказанието за това престъпление се явява най-тежкото от определените за отделните, извършени от подсъдимия Х., престъпления, поради което законосъобразно е наложено като общо наказание за съвкупността на основание чл. 23, ал. 1 от НК. Конкретният му размер не дава основание да се обсъжда възможността за отлагане на изтърпяването на общото наказание на основание чл. 66, ал. 1 от НК.

Решение № 170 от 09.10.2019 г. по н. д. № 723 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Не е налице касационно основание „явна несправедливост на наложеното наказание“ по чл. 348, ал. 1 т. 3 от НПК, тъй като то съответства на степента на обществена опасност на деянието и дееца, на смекчаващите и отегчаващите отговорността обстоятелства и е в състояние да

постигне целите на чл. 36 от НК. При определянето му съдилищата са отчетли всички обстоятелства имащи значение за индивидуализацията му по чл. 54 от НК, без да са игнорирани някое от тях. Наложеното общо наказание в размер на седем години лишаване от свобода е най- тежко измежду определените по чл. 321, ал. 3, т. 1 от НК и чл. 339, ал. 1 от НК при условията на чл. 23, ал. 1 от НК. То държи сметка на специалната цел, която законът преследва, да поправи и превъзпита дееца, като правилно е съобразено, че с оглед миналото му осъждане, разкриващо личността му като такава с по- висока степен на обществен опасност, то следва да се определи над минимума предвиден в закона за всяко едно от престъпленията. Отчетено е, също така че деянията по настоящото дело са извършени в изпитателния срок от три години на друго осъждане на подсъдимия И. за престъпление по чл. 131 и чл. 325 от НК, което следва на основание чл. 68, ал. 1 от НК следва да бъде приведено в изпълнение в процедура по чл. 306, ал. 1, т. 3 от НПК.

Сочи се от защитата, че възвизият съд неправилно е отчетел като отегчавашо отговорността обстоятелство продължителността на осъществяване на дейността на групата. Обсъжданото обстоятелство самостоятелно рефлектира върху степента на обществена опасност на деянието и я завишава, като то не следва да се отъждествява със съставомерния признак - „трайност“ на сдружението, който характеризира връзките между членовете в групата. Лишено от основание е становището в жалбата, че методите на действие на групата и използваната принуда, изразила се в заплахи и физическа саморазправа с трети лица не са относими към преценката по чл. 54 от НК. Напротив те касаят характеристиките на деянията, с която разкриват по- висока степен на обществена опасност на същите, в сравнение с останалите случаи от този вид, поради което правилно са взети предвид от съда при отмерване размера на наказанието.

В жалбата не са посочени смекчавачи отговорността обстоятелства, които да не са били взети предвид от съда при определяне на наказанието, а и касационната инстанция сама не се натъкна на нови такива, поради което не намери основания за смекчаване на определеното на подсъдимият И. наказание. Поради изложените съображения касационната инстанция прецени, че наложеното наказание е съизмеримо с тежестта и обществената укоримост на извършеното и в състояние да постигне целите на специалната и генерална превенции.

Решение № 148 от 10.07.2018 г. по н. д. № 505 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО²⁵

Настоящият състав на ВКС не констатира да е налице и твърдяната в протеста явна несправедливост по смисъла на чл.348, ал.5, т.1 от НПК на определеното при условията на чл.54 от НК наказание от една година и шест месеца лишаване от свобода. Касационната инстанция споделя изцяло състоятелните аргументи на въззивния съд по отношение на индивидуализацията и счита, че в случая не може да се направи извод за очевидно несъответствие между наложеното наказание и обществената опасност на дееца, обусловена от характеристичните данни на подсъдимата и надценяването на направените от нея самопризнания, както е посочено от прокурора. Направеното от подсъдимата самопризнание още в началото на наказателното производство и чистото ѝ съдебно минало са адекватно оценени от апелативния съд, без да им е предадено значение каквото те не притежават. Постановената и влязла в сила оправдателна присъда спрямо К., с обвинение за престъпление по чл. 325, ал.2 от НК е факт, който не би могъл да бъде негативно ценен във връзка с личностната ѝ характеристика. Действително определеното при превес на смекчаващите отговорността обстоятелства наказание на пръв поглед изглежда занижено, но тъй като не са посочени и не се констатираха други неотчетени отегчаващи такива, липсват основния да се приеме, че с оглед размера на наказанието и начина на изтърпяването му да налагат ВКС да упражни правомощията си по чл.354, ал.3, т.1 от НПК за отмяна на решението и връщане на делото за ново разглеждане от въззивната инстанция за увеличаване на наказанието.

Решение № 176 от 25.09.2018 г. по н. д. № 606 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Чл.115, във вр. с чл. 18, ал.1 от НК

В настоящия случай въззивният съд, противно на твърденията на касатора, е констатирал смекчаващия характер на чистото съдебно минало, младата възраст, заявеното разкаяние и семейните обвързаности на подсъдимия, но правилно не ги е преценил като екстремн коректив на степента на обществена опасност, типична за този вид престъпления. В обсъждания акт се съдържа законосъобразна обосновка защо към смекчаващите обстоятелства не следва да се присъединят и направените в съдебна фаза самопризнания на подсъдимия. Касационната проверка потвърди констатацията, че те не са спомогнали съществено за

²⁵ От решението на ВКС става ясно, че подсъдимата е причинила смъртта на пострадалия, като е действала при условията на превишаване пределите на неизбежната отбрана. Пострадалият е бившият ѝ съпруг, към момента на деянието двамата са употребили алкохол и между тях е възникнал физически конфликт. Прави впечатление следната част от мотивите на ВКС: „При установената между двамата *хронична не само вербална, но и физическа агресия, често завършваща с нанасянето системн побой от страна на пострадалия* не може да се приеме, че са били налице условията на чл.12, ал.4 от НК.” Макар конкретното дело да е приключило с влязла в сила присъда, остава открит въпросът относно приложението на чл. 12, ал. 4 НК, когато деянието е извършено на фона на продължително и непрекъснато домашно насилие, упражнявано от пострадалия.

своевременно разкриване на престъпното посегателство още в досъдебната фаза, а в съдебната фаза благоприятният им за подсъдимия ефект е реализиран чрез намаляване на срока на определеното наказание лишаване от свобода с една трета. Несподелимо е и оплакването на защитника, че съдът е подценил смекчаващия отговорността характер на „социалния статус и образование на подсъдимия“.

От приетите за установени данни става ясно, че Г. Т. И. е грамотен, описан от свидетеля Т. като „средно интелигентен“, с временна работа в селското стопанство и строителството. Доколкото свидетелят изразява впечатления от гледна точка на най-близкото обкръжение на подсъдимия не би могло да се направи извод, че последният е имал маргинално съществуване, обективно предпоставящо negliжиране на общоприетите норми за поведение. В тази връзка следва да се отбележи, че инкриминираното деяние се отличава с брутално посегателство върху живота на друг член на общността, към която принадлежал и касаторът. Несъмнено хроничната бедност и липсата на образование са фактори, които не насърчават формиране на социални добродетели, но разпознаването на извършеното деяние като тежко престъпление не изисква високи нива на гражданско осъзнаване .

Не търпи упрек и извършеният от въззивния съд анализ на направената от свидетеля Т. позитивна характеристика на подсъдимия. След съпоставка с информацията от представената справка от местния полицейския инспектор, която разколебава твърденията за безукорен член на обществото, съобщените от свидетеля данни са разумно оценени в съвкупността от смекчаващи и отегчаващи обстоятелства.

Тук е място да се подчертае, че незаконосъобразно въззивният съд е обсъждал в контекста на лоши характеристични данни предходното осъждане на подсъдимия, за което той реабилитиран. Настоящият съдебен състав изразява разбирането, че по силата на чл.85, ал.1 от НК за съда възниква безусловна забрана след реабилитация на подсъдимия да отчита същото осъждане при индивидуализация на наказанието. (Вж. решение № 426 от 03.02.2009 г. по нд № 398/2008 г.на ВКС , второ наказателно отделение, решение № 40 от 12.03.2011 г. по нд № 2159/2012 г. на ВКС , второ наказателно отделение, решение № 217 от 01.06.2015 г. по нд № 413/2015 г. на ВКС, второ наказателно отделение, решение № 459 от 11.02.2015 г. по нд № 1462/2014 г. на ВКС , трето наказателно отделение, решение № 191 от 17.10.2016 г. по нд № 879/2016 г.на ВКС , второ наказателно отделение решение № 263 от 17.11.2017 г. по нд № 936/2017 г. на ВКС , второ наказателно отделение, решение № 327 от 26.01.2018 г. по нд № 111/2017 г. , второ наказателно отделение и др., както и Пушкарлова, И. Съдебни подходи към чистото съдебно минало на извършител на изключително тежко престъпление при индивидуализацията на доживотен затвор без замяна, Сборник доклади от научна конференция, проведена в София на 29.02.2016 г., Университетско издателство „Св Климент Охридски“ 2016 г., 184-199).

Решение № 42 от 20.03.2018 г. по н. д. № 25 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Чл.216 ал.1 от НК

Макар в жалбата да не се съдържа оплакване за явна несправедливост на наказанието, поради декларираното пълно несъгласие с изхода на делото и в контекста на твърдението за неправилното осъждане на подсъдимата, настоящият касационен състав счита, че няма да излезе извън рамките на компетентността си, ако се произнесе по него като самостоятелно оплакване. Изхождайки от това свое разбиране, настоящият съдебен състав обсъди атакуваната присъда на СГС и от гледна точка на касационното основание по чл.348 ал.1 т.3 от НПК, като намери същата за справедлива. Наказанието на подсъдимата К. е определено при условията на чл.55 ал.1 т.2 б.“б“ от НК, като регламентираното в разпоредбата на **чл.216 ал.1 от НК** наказание „лишаване от свобода“ е заменено с „пробация“ с прилагането на двете задължителни пробационни мерки (задължителна регистрация по настоящ адрес с периодичност два пъти седмично и задължителни периодични срещи с пробационен служител) за срок от 6 /шест/ месеца и за двете – т.е. то е в законово регламентирания минимум на наказанието „пробация“ съобразно нормата на чл.42а ал.3 т.1 и ал.4 вр.ал.1 от НК.

В тази връзка следва да се отбележи, че **начинът на извършване на деянието, отличаващ се с дързост и демонстративност, както и стойността на причинената вреда (в размер на 599.00 лв.) не дават основание за оценка на престъплението като „маловажен случай“ по смисъла на чл.216 ал.4 от НК, поради което не са налице предпоставки за смекчаване отговорността на подсъдимата К. и в тази насока.**

Решение № 30 от 06.03.2020 г. по н. д. № 71 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Не е налице хипотезата на чл. 194, ал. 3 от НК и на чл. 218 б. от НК. При обсъждане на въпроса дали е налице „маловажен случай“ по см. на чл. 93, т.9 от НК, практиката задължава да се вземат предвид не само обстоятелствата относно липсата или незначителността на вредните последици/ в случая поради факта, че част от вещите са върнати/, но и обстоятелството дали с оглед смекчаващите отговорността обстоятелства, деянието представлява по-ниска степен на обществена опасност, в сравнение с останалите случаи от този вид, като следва да се прецени личността на неговия извършител. Не са налице основания да се приеме, че е налице хипотезата на чл. 9, ал. 2 от НК, тъй като тя предвижда, че деянието макар и формално да осъществява признаците на престъпление не е престъпно при две хипотези-поради своята малозначителност, изобщо не е общественоопасно или когато неговата обществена опасност е явно незначителна. Конкретиката по настоящото дело не дава основание за приложението на чл. 9, ал. 2 от НК и в двете му хипотези, нито за преквалифицирането му като „маловажен случай“ по чл. 194, ал.3 от НК, тъй като деянието разкрива по-висока степен на обществена опасност в сравнение с престъпленията от същия

вид. С него са засегнати по-широк кръг правноохранени интереси, освен тези свързани със защитата на правото на собственост. Извършено е посегателство и върху телесната неприкосновеност на собственика на вещите, тъй като те са отнети, докато свидетелката е вървяла по улицата и след като е била застигната и издебната в гръб, е последвало „свличане“ на чантата ѝ от рамото, действия, с които подсъдимият е накърнил телесния ѝ интегритет, макар и не в достатъчна степен, за квалифициране на деянието като по- тежко наказуемо - грабеж. Освен това деянието е извършено в тъмната част на денонощието, спрямо беззащитна жена, като механизмът му разкрива дързостта и коварството на неговия извършител, обстоятелства, които не позволяват личността му да бъде счетена като такава с по-ниска степен на обществена опасност, в сравнение с другите извършители на кражби. Ето защо не може да се приеме, че е налице явна незначителност, или малозначителност, въпреки невисоката стойност на предмета на престъплението, поради което деецът заслужава да бъде санкциониран за стореното със строгостта на наказателната репресия, а не по административен ред с приложение на чл. 218б от НК.

Решение № 242 от 07.11.2019 г. по н. д. № 458 / 2018 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Чл. 196а, вр. 195 НК

Чл. 215 НК

От мотивите на въззивния съд се разбира, че за нито един от подсъдимите, вкл. за С., не следва да се съобразява изтеклия период от извършване на деянието до постановяване на решението, тъй като многократните отлагания на делото се е дължало единствено по причини, свързани с подсъдимите и техните защитници. ВКС намира този извод за недостатъчно аргументиран, тъй като макар по делото да са налице данни за предприемани отлагания от посочените страни в производството, то не личи те да са били без основателни причини в болшинството от случаите, а в останалите случаи съдебните състави са предприемали надлежни мерки за преодоляване на забавянията, вкл. чрез назначаване на резервен защитник на подсъдимия С. и налагане на глоба на упълномощения му такъв, а също и съобразяване на датите за с. з. с ангажиментите на всички защитници. Редица отлагания са предприемани и поради необходимост от събиране на допълнителни доказателства или изготвяне на експертизи, което е било обвързано с правото на защита и фактичестката сложност на делото. Наблюдават се и незначителни забавяния, дължащи се на невъзможност за осигуряване явяването на подсъдимия С. след изменение на мярката му за неотклонение в задържане под стража, за което е било проведено издирване, а впоследствие производството пред първата и въззивната инстанция е продължило в негово отсъствие. Независимо от това е изтекъл един дълъг период от повече от 7 години, който подлежи на отчитане като обстоятелство със смекчаващ характер при определяне размера на наказанието, без същото да носи белезите на изключителност. Значението му следва да бъде съобразявано в контекста на останалите обстоятелства по чл. 54

от НК. В тази посока ВКС счете, че данните за операцията на коленната става на подсъдимия през 2015 г. и възстановителен процес чрез рехабилитация, както и за родителските ангажименти към малолетно дете, също са смекчаващи обстоятелства, макар в конкретния случай да нямат определящ характер. Всъщност, от съществено значение за преценката, че потвърденото наказание от 12 години лишаване от свобода се явява несправедливо е, че практически по отношение на подсъдимия С. липсват отегчаващи обстоятелства, доколкото всички такива са били обхванати от квалификацията за „особено тежък случай” при квалифициране на деянието му по чл. 196а, вр. чл. 195 от НК. По тези съображения настоящата инстанция намира за неоправдано налагането и потвърждаването на наказание над минимума, предвиден в горепосочения текст, който е в размер на 10 години лишаване от свобода. Същото следва да бъде редуцирано до този размер, който е достатъчно дълъг и необходим за реализиране целите както на индивидуалната, така и на генерална превенция.

ВКС намери за явно несправедливи и отмерените от въззивния съд наказания на подсъдимите Ж. Д. и П. А. за деянията им, квалифицирани по чл. 215, ал. 2, т. 1, вр. ал. 1, вр. чл. 18, ал. 1 от НК в размер на по 5 години лишаване от свобода и максимален размер глоба в размер на по 10 000 лв. глоба. И по отношение на тях мотивите на въззивната инстанция са доста схематични, като за двамата общо е прието, че присъстват отегчаващи обстоятелства – обремененото им съдебно минало, задружно участие, размер на предмета на престъплението, надхвърлящ повече от 10 пъти критерия за „големи размери”. Напълно е пренебрегната **индивидуалната тежест на проявеното от всеки един от тях престъпно поведение**, което осъществява опит за спомагане да бъдат отчуждени отнетите вещи с необходимото знание за престъпния им произход и степента им на участие в тази дейност. Съвсем очевидно е, че ролята на подсъдимия Д. е била по-активна от тази на А., доколкото той обективно не само е търсел информация за цената на златото, но е осъществил пряк контакт със св. С. по повод продажбата на златните вещи и лично е участвал при отстраняване на камъните по тях. Същевременно дейността на А. се е свеждала до съобщаване в разговорите му с подсъдимите С. и Д. на проучванията му за цените на златото и необходимостта от „изчистване” на накитите, както и присъствие в близост до апартамента, в който е извършвана тази работа, отчетено от полицейските органи като подсигуриране. Не е съобразена и разликата в съдимостта на тези двама подсъдими, като видно от направения анализ от първоинстанционния съд Д. е бил с далеч по-обременено съдебно минало, датиращо още от 80-те и 90-те години, продължило и с налагането на наказания по присъди от 2007 г. и 2011 г., а А. е имал само едно предходно осъждане с присъда от 2010 г. на 3 месеца лишаване от свобода, чието изпълнение е било отложено по чл. 66 от НК, като във връзка с това е бил приложен чл. 68 от НК по настоящото дело. За подсъдимия А. са били събрани и положителни отзиви, с оглед висшето му образование, семейна и трудова ангажираност. И за тези двама подсъдими изобщо не е съобразен фактора продължителност на наказателното производство, както и това, че те и защитниците им не са имали съществен принос за очертаните по-горе забавяния при наличната фактическа и правна сложност на делото.

Затова, като съобрази горните данни относно степената на довършеност на деянието, различния принос на всеки един от подсъдимите, както и данните за тяхната съдимост и личност, ВКС намери, че при параметри на санкцията лишаване от свобода от 3 до 10 години и кумулативно глоба от 5000 лв. до 10 000 лв., съответно на извършеното от подсъдимия Ж. Д. е наказание лишаване от свобода в размер на 3 години и 6 месеца, както и глоба в размер на 6000 лв., а за подсъдимия А. - 3 години лишаване от свобода и глоба в размер на минимума от 5000 лв. Така намалено основното и кумулативно наказание са достатъчни за постигане на целите по чл. 36 от НК, в какъвто смисъл следва да се измени въззивното решение. С оглед данните за предходната съдимост на подсъдимите са налице основанията по чл. 57, ал. 1, т. 2, б. „б” от ЗИНЗС за Ж. Д., а за П. А. по чл. 57, ал. 1, б. „в” от ЗИНЗС за изтърпяване на намалените им наказания при първоначален строг режим. Доколкото такъв е бил определен с въззивното решение, то в тази част то не следва да бъде изменяно.

ВКС намери, че по отношение на потвърдените от въззивния съд наказания на подсъдимите Б. Т. и Ц. И. не е налице касационното основание по чл. 348, ал. 1, т. 3 от НК, независимо, че и за двамата се отнася направената констатация за неразумна продължителност на наказателното производство.

Както е видно от материалите по делото, на подсъдимия Б. Т. е било повдигнато обвинение и той е бил осъден на първа инстанция за престъпление по чл. 215, ал. 1, вр. чл. 18, ал. 1 от НК, като опитът за укривателска дейност, изразена в спомагане за отчуждаване, е бил обвързан с предположение за престъпния произход на златните вещи и наложеното му наказание е било 2 години лишаване от свобода (при предвидена санкция от 1 до 6 години), отложено по реда на чл. 66, ал. 1 от НК за срок от 4 години. Съвсем основателно въззивният съд е отказал да намали наказанието на Т., констатирайки практически еднотипно поведение с това на Ж. Д., доколкото и двамата са били заварени заедно с П. С. да подготвят златните накити за отчуждаване, както и отчитайки, че в повдигнатото му обвинение отсъства квалифициращия признак „големи размери”. Съответно, след като предметът на престъплението е в посочената огромна стойност, то очевидно това представлява отегчаващо обстоятелство, което преценено заедно с другите данни за личността на този подсъдим, а също и коментираната по-горе продължителност на наказателното производство, правилно е довело до определяне на наказание една година над минимума. В този размер то е справедливо и липсва необходимост от неговото намаляване.

Наложено на подсъдимия Ц. И. наказание за престъпление по чл. 215, ал. 1 от НК в размер на 3 години лишаване от свобода (с приложен чл. 66, ал. 1 за срок от 4 години), намалено от въззивната инстанция на 2 години, също не следва да бъде редуцирано. Вярно е, че предметът на вещното укривателство в този случай е на значително по-ниска стойност (1458, 26 лв. за 2 монети и златно кюлче), както и за този подсъдим са относими съображенията за неразумна продължителност на наказателното производство, но данните за спецификата на деянието му, относими към начина на придобиване на посочените вещи, а именно по време на извършване

на кражбата в [населено място] (за което не е имал обвинение), предпооставят оценка за по-висока степен на обществена опасност, намерила отражение в размера на намаленото му наказание, което се явява справедливо.

Решение № 55 от 13.04.2021 г. по н. д. № 981 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО Чл. 343б НК

Що се отнася до оплакването за явна несправедливост на наложеното наказание, то също е несъстоятелно. Въззивният съд е отчетел наличните по делото смекчаващи отговорността на подсъдимия обстоятелства, а именно много добрите характеристични данни и направените самопризнания. Като отегчаващо отговорността на подсъдимия обстоятелство с основание са отчетени нарушенията по ЗДВП, допуснати от подсъдимия /справка л. 28 ДП/. При тези данни и при значителен превес и тежест на обстоятелствата, които смекчават отговорността на подсъдимият К., въззивният съд му е наложил минималните предвидени в закона наказания за извършеното от него престъпление по чл. 343б, ал. 2 НК, а именно една година „лишаване от свобода” и „глоба” в размер на 500 лв., а на основание чл. 343 г. НК и „лишаване от право да управлява МПС” за срок от една година. Установените по делото смекчаващи отговорността обстоятелства обаче не са нито многобройни, нито пък някое от тях има изключителен характер, поради което и не може да намери приложение разпоредбата на чл. 55 НК.

Липсват и каквито и да било законови предпоставки за приложението на чл. 9, ал. 2 НК.

Така принципите за индивидуализация на наказанието са спазени от въззивния съд и не се констатира явна несправедливост на наложените наказания. Материалният закон е приложен правилно и по отношение на приведеното в изпълнение наказание по реда на чл. 68, ал. 1 НК.

Решение № 6 от 24.02.2021 г. по н. д. № 446 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Чл. 342, ал.3, б. “в”, вр. ал.1 от НК

Чл.343б, ал.1 от НК

Причиняване на смърт при ПТП, евентуален умисъл, употреба на алкохол

Що се отнася до алтернативно развитите съображения, аргументирали искането за намаляване размерът на определеното наказание за престъплението по чл.342, ал.3 от НК, съответно и размера на определеното и наложено най-тежко наказание лишаване от свобода за срок от 17 години, ВКС намира следното:

Инстанционните съдилища законосъобразно са приели, че наказанието на подсъдимия за инкриминираната му престъпна деятелност, подведена под разпоредбата на чл.342, ал.3, б. “в”, вр. ал.1 от НК, подлежи на определяне, съобразно правилата на чл.54 от НК. Споделена е преценката, че в конкретния случай правилата по чл.55 от НК не следва да намерят приложение, доколкото липсват обстоятелства, имащи характер на многобройни или

изключителни такива, позволяващи индивидуализация на наказанието на подсъдимия по този ред. Такива обстоятелства не се сочат и пред касационния съд. Въззивният съд, след като е бил сезиран с жалба от подсъдимото лице за прекомерна завишеност на наложеното му по този пункт наказание, е извършил собствена преценка на обстоятелствата, влияещи върху отговорността и е обосновал изводите си, с които е утвърдил дейността на първоинстанционния съд, поставени в основата на индивидуализацията на наказанието на Д. за престъплението по чл. 342 от НК, включително и тези, досежно крайния размер на санкцията, определена съобразно правилата на чл. 23 от НК. В рамките на вярно приложената норма на чл. 54 от НК и при законосъобразно идентифицираните отегчаващи обстоятелства (вж. стр. 23 от възз. решение) размерът на определеното на подсъдимия наказание лишаване от свобода се явява завишен. Това е така, защото извън вниманието на въззивния съд са останали обстоятелства, които е следвало да бъдат оценени като смекчаващи отговорността на подсъдимото лице от една страна, а от друга - комплекса от наличните смекчаващи вината на Д. обстоятелства, в тяхната относителна тежест, обуславят определяне на наказанието му за престъплението по чл. 342, ал. 3 от НК при баланс на смекчаващите и отегчаващите отговорността му обстоятелства, а не при превес на последните.

Защитата не е изразила несъгласие с констатираните от въззивния съд отегчаващи вината на подсъдимия обстоятелства, с изключение на частта, в която употребата на алкохол от подсъдимия е отчетена като отегчаващо вината му обстоятелство за престъплението по чл. 342, ал. 3 от НК. Оспорена е също съдебната позиция, според която възрастта на подсъдимия и изразеното разкаяние не са ценени като смекчаващи вината на Д. обстоятелства. Заявено е и общо недоволство, като се настоява, че размерът на наказанието лишаване от свобода от 17 години е явно несправедлив.

Защитните доводи, основани на възрастта на подсъдимия, не се споделят от настоящата инстанция. Касационният съд също счита, че възрастта на която е бил подсъдимия към момента на деянието не дава основание за допълнително смекчаване на упражнената спрямо него наказателна репресия. Макар, в закона да не се съдържа диференциация, която да определя коя възраст се приема за смекчаващо отговорността на деца обстоятелство, то определено тази от 28 години, на която е бил подсъдимия, не би могла да се отчете като такова. Става въпрос за възраст, значително надвишаваща пълнолетието, поради което правилно въззивния съд е посочил, че не може да се говори за житейски незряла или лекомислена личност или пък такава с недоразвит интелект. Напротив, касае се за завършена личност, при която процеса на съзряване е приключил, като в този смисъл отказът на въззивния съд да цени възрастта на подсъдимия като смекчаващо вината му обстоятелство, намира касационна подкрепа. Не се споделя и защитната теза, според която употребата на алкохол от подсъдимия, неправилно е била ценена като отегчаващо вината му обстоятелство, предвид самостоятелното обвинение за престъпление по чл. 343б от НК, за което също е признат за виновен. Макар и да са налице две отделни деяния, извършени в условията на

реална съвкупност, установената употреба на алкохол от страна на подсъдимия, както и състоянието на обикновено алкохолно опиване, в тежка степен, в което се е намирал, е обективен факт, който касае негативните му характеристики като водач на МПС. При това положение, и именно на плоскостта на последните, оспореното обстоятелство, правилно е било оценено като отегчаващо вината на подсъдимото лице обстоятелство. На последно място, не се споделя и защитния довод за смекчаване обема на наказателна репресия, аргументиран с експертните констатации на СППЕ за състояние на остра страхова реакция при подсъдимия. Такова състояние не е констатирано към момента на прегазването на пострадалата, поради което не може да бъде ценено като смекчаващо отговорността на Д. обстоятелство.

Оттук насетне, защитните доводи намират касационна подкрепа. На първо място, споделено е оплакването, според което изразеното от подсъдимия разкаяние, неправилно не е включено сред кръга обстоятелства, оценени като смекчаващи отговорността му. Направената от въззивния съд в тази насока констатация за формален характер на изразеното от подсъдимия разкаяние, препятстваща оценяването му като смекчаващо отговорността на деца обстоятелство, няма как да бъде споделена. Извън съмнение е обстоятелството, че разкаянето е психологичен процес, продиктуван от лични потребности на деца, мотиви, цели и решение. Извън съмнение е също, че тези психологически процеси протичат в съзнанието на извършителя след извършване на престъплението и то – на определен етап, след започване на наказателното производство – в процеса на доказване и привличането му в качеството на обвиняем. Тези характеристики на разкаянето действително поставят въпроса за неговите мотиви в аспекта на това, дали заявяването му, бележи отпочнал процес на превъзпитание на деца или се цели смекчаване на обема на следващата се наказателна репресия. В последния смисъл и на плоскостта на конкретния казус /предвид данните, касаещи поведението на подсъдимия непосредствено след деянието/, изразеното от подсъдимия разкаяние действително би могло да бъде тълкувано в смисъла, придаден му от въззивния съд – т.е. да е продиктувано единствено и само от желание за смекчаване на санкцията. Същото би могло обаче, да се тълкува и като започнал процес на осъзнаване на стореното и на превъзпитание на деца, в който смисъл, несъмнено би било оценено като смекчаващо отговорността на извършителя обстоятелство. Именно защото разкаянето представлява психологически процес, протичащ в съзнанието на извършителя, няма как съдът да се ангажира с констатации, относно мотивите за заявяването му. Доколкото, в конкретният случай, изразеното от подсъдимия Д. разкаяние е заявено в рамките на провежданото спрямо него наказателно производство, като в този смисъл се явява своевременно, то по мнение на настоящия съдебен състав, следва да бъде включено сред кръга обстоятелствата, характеризиращи личността на извършителя и обосноваващи занижаване на санкцията. Това разбиране е пряко следствие на презумпцията, че превъзпитателния процес е започнал от една страна, а от друга е в синхрон с историческото тълкуване на разкаянето, според което последното неотклонно се приема за обстоятелство, което „смалява“ вината на подсъдимия /Устав за наказанията, които мировите съдии могат да налагат от 03.06.1880 г.; чл.11, ал. 6/.

На следващо място, ВКС констатира , че като смекчаващо отговорността на подсъдимия обстоятелство е следвало да бъде съобразено и това, че деянието на подсъдимия, макар и умишлено, е реализирано при по-леката от двете алтернативи на умисъла-т.е. при евентуален умисъл.

Макар, в количествено отношение отегчаващите вината на подсъдимия Д. обстоятелства да преобладават, относителната тежест на констатираните от касационния съд смекчаващи вината му обстоятелства, налагат определяне на наказанието му за престъплението по чл. 342, ал. 3 от НК при баланс на отегчаващите и смекчаващи вината обстоятелства. Това налага определяне на наказанието за престъплението по чл. 342, ал. 3 от НК в размер около средния, предвиден в особената част на НК за този вид престъпления. Посоченото обуславя необходимост от редуциране на наложеното наказание от 17 години лишаване от свобода. Определеният от въззивния съд размер на наказанието лишаване от свобода за престъплението по чл.342, ал.3 от НК се явява очевидно несъответен на смекчаващите обстоятелства и следователно разкрива признаци на явна несправедливост по смисъла на чл. 348, ал. 5, т. 1от НПК. Това налага касационният съдебен състав да упражни контролните си правомощия, като намали размера на това наказание - от седемнадесет години на петнадесет години лишаване от свобода. Предвидените за престъплението санкционни параметри са от десет до двадесет години лишаване от свобода и при вярно отчетените смекчаващи обстоятелства и тяхната относителна тежест липсват основания за повече снизходителност към подсъдимия. Изложеното обуславя необходимост и от редуциране на наложеното общо наказание по чл. 23 от НК от седемнадесет години лишаване от свобода –на петнадесет години лишаване от свобода. Защитната претенция за намаляване размера на кумулативното наказание –лишаване от правоуправление не може да бъде удовлетворена- разпоредбата на чл.342, ал. 4, изр.2, вр. ал.3, б.“в“, вр. ал.1 от НК е категорична-лишаването от права по чл.37, ал.1, т.7 от НК е завинаги.

Решение № 198 от 06.01.2021 г. по н. д. № 894 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Безспорно законодателят дава превес на специалната превенция, регламентирайки предпоставките за приложението на чл. 66, ал.1 от НК. Въззивният съд правилно е приел, че за поправянето и превъзпитанието на подсъдимия не е необходимо той да бъде изолиран в затвора, тъй като е личност с ниска степен на обществена опасност, а извършеното деяние е инцидентно в живота му. Този извод на съда не е произволен, а има подкрепа от редица установени по делото обстоятелства- чистото съдебно минало на З., положителните характеристични данни, семейното и социалното му положение, полаганите грижи за своите шест малолетни и непълнолетни деца, както и за двете деца на пострадалия му роднина. Оценени са данните за начина му на живот без правонарушения въпреки ниския му социален

статус, тежко преживяната загуба на пострадалия и помощта, която оказва на семейството му. Следва да се отбележи също, че той е санкциониран по административен ред за леки нарушения с едно наказателно постановление и два фиша, чиито глоби са платени, като от справката е видно, че само на инкриминираната дата е констатирано шофиране след употреба на алкохол. Това също е индикация, че касаторът е личност, съобразяваща се със закония ред и поправянето му може да се постигне чрез прилагане на института на условното осъждане. Що се отнася до генералната превенция на наказанието, то съдът правилно е оценил обстоятелството, че самите пострадали не желаят той да бъде изолиран в затвора. Макар да са негови роднини, те са част от обществото и предупредително- възпитателния ефект на санкцията за извършеното престъпление очевидно може да бъде постигнат и с приложение на разпоредбата на чл. 66 ал.1 от НК.

Решение № 53 от 27.05.2020 г. по н. д. № 1212 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Чл. 343б, ал. 2 НК

Още от обвинението правната квалификация е в съответствие със закона и въззивната инстанция, отчитайки съставомерността на деянието от обективна и субективна страна, я е възприела в присъдата си. Не е било възможно да бъде проявена по-голяма снизходителност, като рецидивното поведение на подобни водачи се санкционира при установено съдържание не над 1.2‰ на алкохол в кръвта, а е достатъчно, да е само над 0.5‰. Законодателят е приел, че повтарящото се поведение застрашава изключително много обществения ред и сигурност при извършване на транспортна дейност и движение по пътищата, то е по същината си ескалиращо, така че и при по-ниската стойност е възприел по-тежко наказване с предвиден минимум от една година лишаване от свобода, освен съпътстващата глоба, която също е в по-голям размер от тази по ал.1 на чл.343б от НК. Подсъдимият не само е употребил алкохол над 0.5‰, но той отново е надвишил съставомерния резултат по чл.343б, ал.1 от НК, и то с много. Поведението му се вписва напълно в представата за личност с висока степен на обществена опасност при упражняване на дейността при движението по пътищата, поради което наложеното наказание на минимума, при визираното обстоятелство, което определено е отегчаващо отговорността, е снизходително определено. Поради това касационния състав не намери за възможно да коригира наложеното наказание, каквото схематично искане се съдържа в касационната жалба.

Решение № 158 от 13.06.2016 г. по н. д. № 509 / 2016 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Решението по делото за убийството на Вероника З.

При индивидуализация на наказанието са били отчетени всички обстоятелства, имащи отношение към вида и размера му, без значението и тежестта на едни от тях да бъдат надценени за сметка на останалите.

Въззивната инстанция е направила вярна преценка за изключителната тежест на престъплението по смисъла на чл. 38 А, ал. 2 от НК, като с основание се е позовала на предхождащите деянието действия на подсъдимия, свързани с проследяване на пострадалата; на избраното място за извършване на престъплението – в близост до ЖП гарата на [населено място], където въпреки вечерния час има немалък поток от хора; на използваното оръдие за сломяване съпротивата на пострадалата и за отнемане на вещите ѝ – брадва, която подсъдимият взел предварително със себе си, макар и под предлог, че ще му е нужна, ако си намери работа в строителството; на избора на жертва – младо момиче, което се придвижва само и което е физически по-слабо от подсъдимия; на интензивността на упражнената принуда, включваща множество удари със значителна сила по главата на пострадалата, нанесени както с тъпата, така и с острата част на брадвата, които характеризират убийството като извършено с особена жестокост. Правилна и законосъобразна е преценката, че за изключителната обществена опасност на деянието от съществено значение са пълната незаинтересованост на З. към състоянието на пострадалата и опитът му да заличи следите от престъплението, намерил израз в избутване тялото на жертвата в реката и изоставянето му там. Извън вниманието на съда не са останали и неколkokратните опити на подсъдимия да изтегли пари от сметката на В. З., използвайки отнетата от владението ѝ дебитна карта. Единствено за прецизност следва да се отбележи и още едно обстоятелство, което не е обсъдено от апелативния съд – наличието на повече от един квалифициращ признак на деянието също има отношение към извода за надхвърляща типичните случаи обществена опасност на деянието.

Няма основания да не бъдат споделени и изводите за изключително високата степен на обществена опасност на дееца. Подсъдимият е осъждан многократно, като от значение за вида и размера на наказанието безспорно са само онези осъждания, които не оказват влияние върху правната квалификация на деянието. Предходните присъди са все за посегателства против собствеността, включително и за грабеж, придружен с убийство, като наред с това З. е бил осъден и за престъпление против половата неприкосновеност. Всички тези обстоятелства недвусмислено показват, че подсъдимият трайно отказва да се съобразява с установените в обществото порядки и непрестанно negliжира основни човешки права – това на лична неприкосновеност и това на неприкосновеност на собствеността. Тази констатация

придобива особена тежест като се има предвид, че престъплението е извършено само два месеца след изтърпяване на предходно наказание лишаване от свобода.

Съвкупната преценка на всички тези обстоятелства мотивира и настоящия касационен състав да приеме, че за постигане целите на наказанието и особено на индивидуалната превенция е необходимо подсъдимият да бъде изолиран от обществото за значително по-продължителен период в сравнение с досегашните му осъждания.

Неоснователни са доводите на защитата, че съдът не е взел предвид, че първата инстанция е разгледала делото по реда на съкратеното съдебно следствие. Напротив, именно диференцираната процедура по чл. 371, т. 2 и сл. от НПК е предопределила и индивидуализацията на наказанието при условията на чл. 58а от НК, като съдилищата са съобразили указанията, дадени в ТР № 2/2015 год. на ОСНК и са заменили доживотния затвор, правилно избран като най-подходящо наказание, с лишаване от свобода за срок от тридесет години. Не намират подкрепа в материалите по делото аргументите за несъобразяване на наказанието със семейното положение на подсъдимия, с психическото му разстройство и с демонстрираното от него разкаяние за извършеното. Посочените обстоятелства са били обсъдени от въззивната инстанция, която в съответствие с доказателствата по делото е приела, че подсъдимият поначало не полага грижи за петте си деца и поради това те са настанени в съответните държавни институции за отглеждане и възпитание. Изложени са убедителни съображения защо съжалението му за стореното е само декларативно и не представлява смекчаващо отговорността обстоятелство. Обсъдено е и констатираното от експертите дисоциално личностово разстройство, изразено в примитивизъм, ограничени интереси, емоционална студенина и невъзможност за изграждане на дълбоки взаимоотношения и правилно е прието, че то не може да надделее над обсъдените по-горе множество отегчаващи отговорността обстоятелства.

С оглед изложеното и настоящият съдебен състав намира, че наказанието в размер на тридесет години лишаване от свобода се явява съответно на извънредната тежест на престъплението и на изключителната обществена опасност на деца, а претендираното от защитата намаляване на размера му би представлявало проява на необосновано снизхождение към подсъдимия, което няма да способства за постигане на целите по чл. 36 от НК.

Решение № 184 от 17.12.2020 г. по н. д. № 826 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО

Чл.343, ал.3 предл. последно, б. „б“ във вр. с ал.1, б. „в“ във вр.с чл.342, ал.1 от НК във вр. с чл.119, ал.4 от ЗДвП вр. с чл.58а, ал.1 от НК

Безспорно между страните и видно от материалите по делото нито едно от отчетените от съдилищата смекчаващи вината обстоятелства, в това число чисто съдебно минало на

подсъдимата, съпруга и майка на две малолетни деца, с висше образование, ангажирана по трудов договор, изразено съжаление за причинената смърт на пострадалата, с която била познати поради участието ѝ в екипа, който участвал при раждането на първото дете на подсъдимата, изразеното съчувствие и съжаление непосредствено след ПТП обективизирано във факта, че подсъдимата слязла от автомобила и положила ръка под главата на пострадалата, както и липсата на административни санкции за други тежки резултатни нарушения на правилата за движение по пътищата, няма изключителен характер. Такъв не се претендира и от защитата, включително при анализа на смекчаващите вината обстоятелства в касационната жалба. Дори да бъде споделен доводът на защитника за определяне на изброените обстоятелства като многобройни по смисъла на чл.55 от НК, това също не може да доведе до искания от него резултат - намаляване на наказанието лишаване от свобода (преди редуцията по чл. 58а, ал.1 от НК) под определения законоустановен минимум от три години. Това е така, защото в конкретния случай не е налице втората кумулативна предпоставка за определяне на наказанието по чл.55, ал.1, т.1 от НК, а именно най-лекото предвидено в закона за съответното престъпление наказание (три години лишаване от свобода) не е несъразмерно тежко. Този извод настоящият касационен състав извежда на база признатия от подсъдимата факт от обстоятелствената част на обвинителния акт, съответно установен в съдебните актове на двете съдебни инстанции, че кръстовището е било регулирано освен с пешеходна пътека, също и със светофарна уредба. За разлика от пешеходната пътека, която правилно въззивният съд не е отчел при определяне на наказанието като отегчаващо вината обстоятелство в контекста на чл.56 от НК, едновременната регулация на кръстовището със светофар не е елемент от състава на престъплението, предмет на обвинението и противно на тезата на защитата за отсъствие на каквито и да е отегчаващи вината обстоятелства, представлява точно такова отегчаващо вината обстоятелство, което завишава степента на обществена опасност на деянието предвид, че по този начин се регулират най-оживените кръстовища. Въпросната допълнителна регулация е налагала още по-завишено внимание на подсъдимата като водач на МПС, каквото очевидно същата не е проявила съгласно установения механизъм на ПТП.

Макар да са минимални наложените на подсъдимата административни наказания за предходни нарушения на правилата за движение по пътищата, те също представляват отегчаващо вината обстоятелство. (...)

Неоснователно е и искането в депозираната от повереника на частните обвинители касационна жалба за увеличаване на наказанието и отмяна на условното осъждане. (...) В случая се касае за инцидентна престъпна проява на подсъдимата предвид, че същата видно от приложената справка от ОД МВР Видин, Сектор „ПП“, към инкриминираната дата е била правоспособен водач на МПС повече от 15 години. През този дълъг период от време освен за нарушения по чл.21, ал.1, чл.100, ал.1, б.„б“, чл.104а и чл.139, ал.2, т.4 от ЗДвП, съответно за превишена скорост, неносене на свидетелство за управление на моторно превозно средство, използване на мобилен телефон по време на управление на превозното средство и липса на

светлоотразителна жилетка, за които са ѝ били наложени минимални административни наказания, подсъдимата не е била санкционирана за други нарушения на правилата за движението по пътищата, включително за вредоносни такива, което изключва определянето ѝ като системен и опасен нарушител на правилата за безопасност на пътя.

Не могат да бъдат споделени разсъжденията в касационната жалба на частните обвинители, че изразеното от подсъдимата съжаление е било само моментна проява и че липсата на постоянна критичност по отношение на извършеното изключват възможността целите на наказанието да бъдат постигнати с конкретно определеното наказание и с приложение на чл.66 от НК. Материалите по делото установяват точно обратното. От привличане в качеството ѝ на обвиняема в досъдебното производство подсъдимата неизменно е поддържала една и съща процесуална позиция, а именно, че се признава за виновна и съжالياва за извършеното, като дава подробни обяснения за случилото се. Освен многократно изразеното съжаление за последиците от деянието, включително за страданията на близките на жертвата, при първото разглеждане на делото от Видинския окръжен съд подсъдимата е дала подробни обяснения в подкрепа на обвинението и за пореден път е изразила съжаление при положение, че не е имала такова процесуално задължение (вж. л. 89 от нохд №330/2018 г. по описа на ОС-Видин). За да се проведе диференцираната процедура по чл.371, т. 2 от НПК, от страна на подсъдимата е било достатъчно да направи изявление и то само пред първоинстанционния съд, че признава изцяло фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт и да се съгласи да не се събират доказателства за тези факти. Допълнителните процесуални усилия на подсъдимата и последователно изразеното пред всички съдебни инстанции съжаление и критичност към извършеното дават основание на касационната инстанция да не се съгласи с довода на частните обвинители за направено от подсъдимата признание за вина и „бланкетно“ изявление, че съжالياва само, за да се ползва от възможността за разглеждане на делото по реда на чл. 371, т. 2 от НПК. Поради това за увеличаване на наказанието по така изложените в касационната жалба на частните обвинители доводи липсва основание в материалите по делото. Още повече, че това признание на подсъдимата изрично е изключено от кръга на смекчаващите вината обстоятелства от въззивния съд (вж. л. 9 от мотивите на контролираното въззивно решение по внохд №264/2020 г. по описа на САС).

Решение № 204 от 08.04.2021 г. по н. д. № 853 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Споделяеми са мотивите в атакувания акт за неналичие на приложимост на разпоредбата на чл. 58а, ал.4 НК поради многобройни смекчаващи наказателната отговорност на подсъдимия обстоятелства, които да обосноват възползване от разпоредбата на чл. 55, ал.1, т.1 НК. Както Апелативен съд в потвърдителната част на решението си, така и първостепенният съд са съобразили превеса на отегчаващи отговорността на подсъдимия В. обстоятелства, за да

определят наказанието над средния, визиран в санкционната част на приложимия материален закон разпоредба. Заявеното от защитата за инцидентност на случилото се в битието на подсъдимия В. не намира доказателствена опора като носената информация от позиционираните в материалите по делото източници е за множество нарушения на правилата за движение по пътищата преди реализираното пътно-транспортно произшествие и то нарушения, свързани преимуществено с управление на моторно превозно средство след употреба на алкохол, за което е била ангажирана и негова наказателна отговорност. Перманентното шофиране на подсъдимия след употреба на алкохол, привеждане в управление на процесното моторно превозно средство, за да откара себе си и двама пътници, след като от няколко часа преди това е употребявал значително количество концентрат, довело до видима промяна във възможността му за самостоятелно придвижване и концентрация, за което свидетелстват Г. Г. и Г. М., очевидно сочи на изключително negliжиране от страна на подсъдимия на потенциалната обществена опасност от управление на моторно превозно средство в подобно състояние. Не следва да се отминава и факта, че установеното в кръвта му алкохолно съдържимо от 3.6 промила далеч надхвърля лимитираното от закона като ненаказуемо управление на моторно превозно средство със съответна концентрация на алкохол в кръвта на водача. Тези обстоятелства сочат на превес на отегчаващите над смекчаващите неговата наказателна отговорност, естествена последица от което е и отмереният размер на наложеното наказание лишаване от свобода, а определеният от въззивния съд срок на лишаване от право да управлява моторно превозно средство ще способства за максимално възможния в конкретната ситуация период подсъдимият да бъде ограничен от възможността да извършва идентични с настоящото деяния.

Решение № 207 от 15.05.2020 г. по н. д. № 926 / 2019 г. на Върховен касационен съд, 2-ро НО

Чл. 116, ал. 1, т. 4, пр. 3 вр. чл. 115 НК и чл. 58а, ал. 2 и ал. 3 НК

Съдът е отделил нужното внимание и на преобладаващата част от смекчаващите отговорността обстоятелства, които се изтъкват от жалбоподателя. Изявлението на подсъдимия по чл. 371, т. 2 НПК, бидейки условие за разглеждане на делото по реда на диференцираната процедура, законосъобразно не е било отчетено повторно при индивидуализация на наказанието. Положително установеното обаче доброволно и активно поведение на дееца, насочено към пълно съдействие за изясняване на обективната истина (самопризнание на досъдебното производство, незабавно явяване в полицията, доброволно предоставяне на пистолет „Барета” и на други относими по делото вещи) формират такава съвкупност от обстоятелства, които разкриват специфични особености на извършеното престъпление и личността на дееца със съществено влияние при избора на справедливо наказание. Установеното емоционално състояние, експертно констатирано при съдебнопсихиатричното изследване, също има своята роля и значение. Съобразно възприетата

фактическа обстановка то в значителна степен е обусловило поведението на подсъдимия преди, по време и непосредствено след извършеното престъпление, поради което притежава всички белези на смекчаващо отговорността обстоятелство. Не следва да бъде подценявана и относителната тежест на останалите факти, очертаващи конкретната лична, семейна и професионална ситуация на деца. Чистото съдебно минало, което се явява показател за изолирана проява в житейския път на подсъдимия, силно влошеното му здравословно състояние (захарен диабет, диабетна полиневропатия), изцяло положителната информация за него както в професионален план, така и в приятелското му обкръжение, високото образователно равнище и семейното положение, представляват такива обективни и субективни фактори, които наред с останалите смекчаващи отговорността обстоятелства, оказват решително влияние за индивидуализация на справедливо наказание. Комплексната преценка на съвкупността от релевантни обстоятелства позволяват заключението, че в дадения случай размер на наказанието от двадесет години лишаване от свобода съответства на тежестта на извършеното престъпление.

Решение № 84 от 10.05.2021 г. по н. д. № 92 / 2021 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО
Чл. 354а, ал. 1

Настоящият съдебен състав не констатира и наличието на основания за корекция на решението в санкционната му част. Долустоящите инстанции са били достатъчно снизходителни към подсъдимия и са определили наказанието при условията на чл. 55 от НК без констатираните от тях смекчаващи обстоятелства да са изключителни или многобройни. Вярно е, че подсъдимият е с добри характеристични данни трудово ангажиран е и полага усилия за социализирането си, но нито едно от тези обстоятелства не притежава изискуемата от закона изключителност и необичайност, а тъкмо напротив, те са желани и очаквани от обществото. Няма спор също така, че количеството на наркотичните вещества не е голямо, а стойността на едно от тях (на конопа) не е особено висока, но и тези обстоятелства не могат да бъдат оценени като изключителни по смисъла на чл. 55 от НК. Тъй като не е пренебрежимо малка, не притежава тази характеристика и концентрацията на активен компонент във всяко от двете инкриминирани вещества – 14,4 % в амфетамин и 12,2 % в конопа.

Неоснователно се поддържа от защитата, че продължителността на наказателния процес не само представлява изключително смекчаващо отговорността обстоятелство, но и поради значителната си тежест изисква намаляване на наказанието лишаване от свобода до предвидения в чл. 39, ал. 1 от НК минимум от три месеца.

В практиката на Европейския съд по правата на човека преценката за това дали наказателното производство е приключило в разумен срок е основана на три критерия – сложност на делото, усърдие на националните власти и поведение на обвиняемото лице. Макар пред настоящата

инстанция делото да е било образувано само по жалба на защитника на подсъдимият Й., първоначално обвиняемите са били трима. Логична последица от това е по-широкия кръг от подлежащи на установяване и доказване обстоятелства, респ. по-голям брой свидетели и вещи лица. Тъй като обвинението срещу Й. Ц. и Л. И. е било за съучастие в престъпление по чл. 354а от НК, сключването на споразумение между прокурора и защитата на последния не е довело до съществено намаляване сложността на делото и до значително стесняване на предмета на доказване. Разпитани са общо десет свидетели, изслушани са множество експертизи, свързани с психичното състояние и вменяемостта на подсъдимите, както и с вида, количеството и стойността на наркотичните вещества, открити в жилищата на подсъдимите, а за доказване престъпната дейтелност на Д. Й. е било необходимо и назначаването на две дактилоскопни експертизи. Същевременно органите на досъдебното производство и инстанциите по фактите не са допуснали прекомерно забавяне при извършване на необходимите процесуални действия. Дейността им е ритмична и не се установяват продължителни периоди на необосновано бездействие. С оглед тези обстоятелства и независимо от добросъвестното процесуално поведение на подсъдимия касационната инстанция счита, че продължителността на наказателното производство не налага Й. да бъде компенсиран с намаляване на наказанието поради съществено накърняване на правото делото да бъде разгледано и решено в разумен срок.

Така обсъдените смекчаващи обстоятелства не могат да бъдат преценени и като многобройни на фона на отегчаващите такива – предходното осъждане на подсъдимия, при това отново за престъпление по чл. 354а от НК, извършване на настоящото деяние само месец след влизане в сила на предходната присъда, продължителният период, през който Й. е снабдявал свид. Т. с наркотични вещества. Възраженията, че първите две обстоятелства имат отношение единствено към начина на изтърпяване на наказанието, а не и към индивидуализацията му като вид и размер са несъстоятелни. Разпоредбата на чл. 56 от НК, на която очевидно се позовава защитата, предвижда забрана за третиране като отегчаващи и смекчаващи обстоятелства единствено на фактите, обосноваващи правната квалификация на деянието. След като коментираните обстоятелства не са взети предвид от закона при определяне на съответното престъпление няма пречка да бъдат третирани като значими фактори при санкциониране на подсъдимия. В случая долустоящите съдилища са направили законосъобразен извод, че те характеризират Д. Й. в негативна светлина и разкриват, че той проявява престъпна упоритост, следва трайно установен модел на незаконосъобразно поведение и въпреки добрите му характеристични данни по месторабота е личност с висока степен на обществена опасност.

Решение № 37 от 07.04.2021 г. по н. д. № 57 / 2021 г. на Върховен касационен съд, 1-во НО
Чл. 354а, ал.3 от НК

Високата степен на обществена опасност на деянието е приета за обусловена от факта, че количеството и стойността на наркотичното вещество многократно надхвърля квалифициращия признак „големи размери“. Завишената степен на обществена опасност на личността на подсъдимия е обоснована с данните от неговата съдебна биография, както и че инкриминираните деяния са осъществени в рамките на изпитателен срок по предходно осъждане. При липсата на каквито и да е аргументи, свързани със справедливостта на наказанието, подлежащи на обмисляне от касационната инстанция, настоящият състав не намира основание да упражни правомощията си по чл. 348, ал.5, т. 1 от НПК.

Решение № 23 от 02.04.2021 г. по н. д. № 909 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО
Чл.354а ал.1

Здравословното състояние на подсъдимия К. е било съобразено и отчетено като смекчаващо отговорността обстоятелство, но същото няма характер на изключително, така както правилно е приела и въззивната инстанция. В тази насока е необходимо да се отбележи, че съдът изобщо не е обвързан от констатациите на прокурора за влошаване на здравословното състояние на подсъдимия К., направени в постановление /и то изготвено от 2019 г./, с което мярката на подсъдимия е била изменена. Към момента на разглеждане на делото във въззивната инстанция /доколкото ВКС не може да приема доказателства/, не са били представени медицински документи за актуално персистиращо влошаване на физическото здраве на подсъдимото лице. (...) По-нататък, размера на наложеното наказание лишаване от свобода е бил съобразен, както с конкретната тежест на извършеното престъпление и с обществената опасност на деца, така и с редица други обстоятелства, относими към правилното му отмерване. Касае се за престъпление срещу общественото здраве, като независимо, че на подсъдимия е инкриминирано единствено държане с цел разпространение на високорискови наркотични вещества, не може да бъде подминат и факта, че тези вещества са били произведени от него, като това производство е било осъществявано за продължителен период от време. Към кръга на отегчаващите отговорността обстоятелства, въззивният съд е пропуснал да включи значителното количество инкриминирано наркотично вещество 529,41 гр., и високото съдържание на активно действащия компонент на държаното от подсъдимия хашишово масло-55%. Не може да не бъде отдадено значение и на мотива за извършване на престъплението-той далеч не е алтруистичен, както е приела въззивната инстанция. Това е така, понеже според признатите от подсъдимите факти, между двамата е била постигната уговорка К. да произвежда хашишово масло, а Д. да търси клиенти, на които да го продава, като цената на една доза била определена на 1200-1600 лв., в зависимост от количеството поръчани дози и от човека, с който се преговаряло и неговите нужди. И ако във времето производството на

хашишово масло е започнало като начин подсъдимият К. да облекчи здравословното си състояние, то последващото му **комерсиализиране** е неоспорим факт.

На следващо място, апелативната инстанция правилно е оценила като смекчаващи отговорността обстоятелства чистото съдебно минало и семейната му ангажираност. Не е било пренебрегнато нито изказаното от него съжаление, нито оказаното съдействие на органите на досъдебното производство, което е било коректно съобразено. (...)

(...) още на досъдебното производство подсъдимият К. напълно добросъвестно е разкрил начина на производство на наркотичните вещества, което макар и извън рамките на обвинението, се отразява в негативен аспект на личната му обществена опасност. Въпреки това, подсъдимият не е спестил подробности, касаещи престъпното му поведение, което неминуемо дава основание да се приеме, че е осъзнал неправомерността на извършеното и е желал да съдейства на органите на разследването. Подсъдимият К. в хода на целия наказателен процес, а подсъдимият Д. в хода на съдебното производство са, изразили своето отношение към досегашното си поведение. Нито съдът, нито прокурорът разполагат със специални знания, даващи им възможност да преценят характеристиките на психическите процеси, протичащи в подсъдимите във връзка с деянието. Разкаянието за извършеното е специфичен морален акт, който може да бъде проява на съвест или на чувство на срам, обективиран чрез гласно признаване пред околните на съжаление за случилото се, каквото е налице по настоящото дело. Липсват обективни обстоятелства, от които да се направи заключение, че изказаното съжаление е само декларативно, неосъзнато и се извършва с цел единствено да се облекчи наказателно-правното положение на обвинените лица.

Решение № 194 от 25.03.2021 г. по н. д. № 665 / 2020 г. на Върховен касационен съд, 3-то НО

Чл. 199, ал. 1, т. 1 във вр. с чл. 198, ал. 1 и също чл.354а, ал. 1, пр. 4, алт. 1

Досежно оплакването по чл.348 ал.1 т.3 от НПК, ВКС приема, че наказанията, наложени на подсъдимия Л. за извършените от него две престъпления, не са явно несправедливи. В решението си апелативният съд не е приел наличието на многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства и липсата на отегчаващи, така както твърди защитника на подсъдимия. Контролираният съд вярно е оценил високата степен на обществена опасност на двете деяния и на дееца, като не се откриват пропуски при отчитане на всички онези обстоятелства, имащи отношение към индивидуализацията на наказанието, което подсъдимият следва да понесе. Очертаните от съда смекчаващи отговорността обстоятелства-младата възраст на подсъдимия и изминалия продължителен период от време от извършване на деянието до настоящият момент, не са нито многобройни, нито изключителни по своя характер, така че да предпоставят приложението на чл.55 от НК, в каквато насока е искането на защитника на подсъдимия. Нещо повече, настоящият съдебен състав не приема, че

възрастта на подсъдимия – 34 години към момента на извършване на двете престъпления е млада в наказателно-правен смисъл. За да се приеме като смекчаващо отговорността обстоятелство възрастта на дееца тя следва да бъде близка до непълнолетието, когато все още лицето няма трайно изградени морални императиви и стабилни задръжки.

Решение № 31 от 6.03.2020 г. на ВКС по н. д. № 73/2020 г., 1-во НО, НК

С присъда от 16.05.2019 г. по НОХД № 1412/19 г. СГС е признал подсъдимия В. Т. П. за виновен в това, че на 15.08.2018 г. умишлено умъртвил М. В. В., като деянието е извършено с особена жестокост и представлява опасен рецидив, поради което и на основание чл. 116, ал. 1, т. 6 и т. 12, вр. чл. 115, вр. чл. 29, ал. 1 б. А и б. Б и във вр. чл. 58а, ал. 2, вр. чл. 54, ал. 1 от НК го е осъдил двадесет и осем години лишаване от свобода, като е определил първоначален строг режим на изтърпяване.

Внимателният прочит на обвинителния акт установява, че фактите, които подсъдимият е признал в процедурата по чл. 371, т. 2 от НПК /на л. 7 е посочено, че "почти веднага" след нанесения побой, около 0, 30 ч. на 15.08.2018 г. В. починал. В обвинителния акт не се съдържа твърдение, че смъртта е настъпила пет- шест часа след нанасяне на ударите, както твърди защитата, поради което съдебните състави, които са обвързани от фактическите рамки на обвинението, правилно са формирали вътрешното си убеждение въз основа на описаното в обвинителния акт. Въззивната инстанция не е имала основание, респ. право да променя тези факти и да внася нови обстоятелства, извън вече признатите от подсъдимия. П. При обсъждане на наказанието на подсъдимия. П., САС не е пропуснал да констатира високата степен на обществена опасност на деянието и дееца, лошите характеристични данни, обремененото съдебно минало, постановените срещу него съдебни актове за различни по вид престъпления по чл. 290 от НК, чл. 339 от НК, чл. 337 от НК, чл. 380 от НК, чл. 199 от НК, характеристиките на самото деяние, наличието на два самостоятелни квалифициращи признака- опасен рецидив и особена жестокост. Всички те, са дали основание да се приеме, че личността на подсъдимия изисква определянето на по-сурова санкция, с оглед устойчивата ескалация на престъпни проявления и тяхната упоритост.

На последно място, не е останал в страни от вниманието на съда механизма на извършване на самото деяние, който разкрива подсъдимия като коравосърдечен човек, като се вземе предвид, че още с първите удари, пострадалият паднал на земята и спрял да оказва съпротива. Въпреки това подсъдимият в продължение на 15 минути му нанасял удари с ръце, ритал го, стъпвал с крака по главата му и след това като си почивал за кратко, отново продължавал да го бие, въпреки липсата на активни действия от страна на жертвата. За ожесточението, с което са нанасяни ударите и ритниците свидетелстват причинените множество увреждания по цялото тяло и главата - закрыта черепно-мозъчна травма, шийна травма, гръдна травма, счупвания на

3 до 12 ребра, коремно тазово травма, травма на горните и долни крайници и др., поради което според съда обществената укоримост на извършеното деяние не може да бъде сведена до минимум с твърдението, че инцидентът има битов характер или че други лица имат принос, тъй като не са предприели нищо за изпращане на жертвата в болнично заведение.

Решение № 80 от 19.06.2020 г. на ВКС по н. д. № 148/2020 г., 3-то НО, НК

Видно от мотивите на атакуваното решение, въззивният съд оправдано е отделил специално внимание на конкретния начин на извършване на деянието, отчитайки специфичните му особености, като съществено завишаващи обществената опасност на деянието и дееца. Няма как да се игнорира обстоятелството, че грабежът е бил извършен спрямо непълнолетно 14-годишно дете, което с оглед ниската си възраст е уязвима жертва с все още крехка психика. Деянието е било реализирано чрез използването на физическа сила – блъскане – спрямо пострадалото момиче с достатъчен интензитет да доведе до последващо падане на пострадалата К. Д. на терена и причиняването на болки и страдания, обективиращи медико-биологичните признаци на лека телесна повреда по смисъла на [чл. 130, ал. 2 от НК](#). С основание съставът на ПАС не е пренебрегнал детайлите на деянието – че е било осъществено в светлата част на деня, в парка – на оживено място, в присъствието на други непълнолетни деца, които станали преки очевидци на упражненото спрямо пострадалата насилие и отнемането на мобилния ѝ телефон. Особено негативен нюанс придава на деянието обстоятелството, че грабежът се е разиграл пред очите на собствения малолетен син на подсъдимия А., който злоупотребявайки с родителския си авторитет, непосредствено и нагледно е демонстрирал на детето си недопустим образец на неправомерно поведение. Не е бил подминат и фактът, че стойността на предмета на престъплението не е пренебрежимо ниска – надхвърлила е над три пъти минималната работна заплата за страната към момента на извършването на инкриминираното деяние, което допълнително завишава обществената му опасност. Така установеното своеобразие на деянието действително сериозно завишава обществената му опасност, защото придава на престъпното поведение на дееца особена безцеремонност и наглост.

Горезложените особености същевременно обективират и негативни, във висока степен укорими, черти на личността на дееца, манифестирани при осъществяването на деянието – дързост, безчувственост към пострадалото дете, арогантност при насаждането на агресивен и обществено неприемлив стил на поведение у собственото му дете, станало очевидно на случилото се. Като отегчаващи обстоятелства от гледна точка на личностната характеристика на дееца правилно са били отчетени и многобройните осъждания на подсъдимия, насочени предимно срещу собствеността, извън обуславящите правната квалификация на деянието като опасен рецидив. Извършването на поредното еднотипно престъпление недвусмислено сочи на

изграден от дееца траен модел на престъпно поведение, което всъщност се е превърнало в източник на издръжка за извършителя.

Предходните съдебни състави законосъобразно са идентифицирали като смекчаващи обстоятелства цялостните и пълни самопризнания на подсъдимия непосредствено след залавянето му от органите на реда, както и оказаното от него съдействие за откриването на отнетата при грабежа вещ – мобилен телефон. Не може да се сподели твърдението на защитника, че демонстрираното още в досъдебната фаза на процеса доброволно сътрудничество от страна на подсъдимия било пренебрегнато като смекчаващо обстоятелство. Напротив, това негово добросъвестно поведение е изрично изтъкнато и взето предвид от съдебните инстанции, които законосъобразно са го третирали като смекчаващо обстоятелство, обусловило справедливата индивидуализация на наказанието съобразно общите правила на НК при лек превес на смекчаващите обстоятелства.

Крайната оценка на контролирания съд по отношение на наказанието, което деецът следва да понесе, е стриктно балансирана, като действителното значение на смекчаващите обстоятелства не е преекспонирано. Законосъобразно в случая не е намерила приложение разпоредбата на [чл. 58а, ал. 4 от НК](#) поради отсъствието на законоустановените предпоставки на [чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК](#). Наличните смекчаващи обстоятелства нито са многобройни, нито измежду тях фигурира някое с особена тежест и значение, още по-малко на фона на сериозната съвкупност от отегчаващите обстоятелства би било възможно да се формулира обоснован правен извод, че и най-лекото, предвидено в санкционната част на разпоредбата на [чл. 199, ал. 1, т. 4 от НК](#) наказание би се явило несъразмерно тежко. Поради това съдилищата правилно са определили наказанието на подсъдимия А. съобразно разпоредбите на [чл. 54](#) от общите разпоредби на НК, след което са отмерили конкретния срок на лишаването от свобода, което следва да изтърпи, съгласно изискванията за редукция по [чл. 58а, ал. 1 от НК](#).

Решение № 53 от 6.04.2021 г. на ВКС по н. д. № 123/2021 г., 3-то НО

Инстанционните съдилища поначало не са преекспонирани отегчаващите отговорността обстоятелства и тяхната тежест и не са пренебрегнали обстоятелствата, които смекчават отговорността на подсъдимия. При внимателния прочит на съдебните актове всъщност се констатира, че както първостепенния, така и въззивния съд са отчели като отегчаващи отговорността обстоятелства обремененото съдебно минало на подсъдимия, като са отчели единствено осъжданията, които не влияят на правната квалификация, свързана с опасния рецидив, формираните у подсъдимия трайни престъпни нагласи, лошите характеристични данни за личността му, очертаващи го като лице със завишена степен на обществена опасност. Във връзка със смекчаване отговорността на подсъдимия не е било пренебрегнато изразеното

от него съжаление за извършеното, както и признанието му и оказаното съдействие при разследването, с оглед изясняване на обективната истина.

Известно е от правната теорията и съдебната практика, че квалифициращите признаци на престъплението не могат да бъдат отчитани и като отегчаващи отговорността обстоятелства, тъй като са елементи от състава на престъплението и са намерили отражение в санкционната част на съответната правна норма. Но в конкретния случай подходът на инстанционните съдилища е бил напълно съответен на законовите изисквания.

Що се отнася до довода на защитата, че размерът на наложеното наказание следва да бъде намален, тъй като подсъдимият М. има малко дете на четири години и е нужно да полага грижи за него, следва да се посочи, че от материалите по делото се установява, че обективно подсъдимият никога не е полагал грижи за детето си. Грижи за малолетното дете е полагала единствено неговата майка, която се е намирала в Германия.

Важно е да се отбележи също, че престъплението, за което подсъдимият М. е осъден по настоящето дело е извършено само около пет месеца след освобождаването му от затвора, където е изтърпявал наказание за пореден извършен от него грабеж. Това обстоятелство е показателно, че наложените на подсъдимият М. до настоящия момент наказания, не са изиграли своето поправително и възпитателно въздействие.

В принципен план във връзка с индивидуализацията на наказанията е необходимо да се подчертае, че наказанието е установена от закона мярка за държавна принуда, налагана от съда на лице, извършило престъпление, която се изразява в засягане на определени права и интереси на лицето, показва отрицателната оценка на държавата относно това лице и неговото деяние, има за цел да предотврати извършването на нови престъпления от него и другите членове на обществото, като въздейства върху тях възпиращо и поправително-възпитателно. Така наказанието според българския законодател не е обикновено възмездие, а има конкретно определени цели, визирани в [чл. 36 НК](#).

При осъществяването на цялостната дейност по индивидуализацията на наказанието се отчита не общата обществената опасност на престъпленията от определен вид, а специфичната обществена опасност на конкретното деяние и конкретния деец.

При разрешаването на въпроса за наказанието съдът е длъжен да постигне баланс между посочените в [чл. 36 НК](#)

цели – поправянето и превъзпитанието на осъдения и общопревантивната функция на наказанието. Този баланс в настоящия случай е постигнат и не се налага смекчаване на наказанието. То не е явно несправедливо и е съобразено в пълнота с констатираните по делото смекчаващи и отегчаващи отговорността обстоятелства.

Предвид на изложените по-горе съображения касационната инстанция намира за неоснователни възраженията залегнали в касационната жалба за явна несправедливост на наложеното наказание.

Решение № 10 от 24.04.2020 г. на ВКС по н. д. № 789/2019 г., 3-то НО, НК

По-нататък, ВКС счита, че наложеното на подсъдимия Ц. наказание от десет години лишаване от свобода не е явно несправедливо. При увеличаване размера на наказанието лишаване от свобода от девет /определен от първостепенния съд/ на десет години, апелативната инстанция е съобщила както конкретната степен на обществена опасност на деянието- завишена, с оглед предварително взетото решение за осъществяване на грабеж, придружен с убийство на таксиметровия шофьор, безпричинното посегателство върху човешкия живот, немотивирано от каквито и да е било обстоятелства, предварителната подготовка за осъществяване на престъплението - набавянето на средства за неговото извършване, така и степената на обществена опасност на самия деец-също завишена, предвид наличието на данни за предходни престъпни прояви, довели до регистрацията му в ДПС, като във връзка с извършена кражба, спрямо него е било разгледано възпитателно дело и са му били наложени възпитателни мерки по ЗБППМН, очевидно не постигнали възпитателен ефект. Не следва да бъде подминаван и факта, свързан с личностната структура на подсъдимия Ц., а именно наличие на тенденция да действа импулсивно, своенравно, с бърз интензитет на негативните емоционални преживявания при скъсен самоконтрол, некритичен към последиците от своето поведение. Видно от СПЕ, изготвена по отношение на Д. Ц., при него е налице оформящо се асоциално функциониране като личностен стил на експлоатиране, като особеностите в мотивацията му отразяват намесата на патологични компоненти, принадлежащи към психопатните черти на личността, превес на насилствено-импулсивните механизми.

Следва отново да се подчертае, че деянието се характеризира с висока степен на бруталност и арогантност, а безпричинното убийство на жертвата сочи, че подсъдимите, макар и непълнолетни към момента на извършването му, се отличават с такива личностни особености, които налагат упражняването на сериозна репресия.

Решение № 50 от 9.06.2020 г. на ВКС по н. д. № 177/2020 г., 2-ро НО, НК

Материалният закон е приложен правилно. Приетите за установени фактически положения, които не подлежат на преоценка от касационната инстанция, законосъобразно са квалифицирани като престъпление по чл. 199, ал. 1, т. 4, вр. чл. 18, ал. 1 от НК. Тези факти сочат, че деянието е приключило във фазата на опита поради съпротивата на пострадалата, а

не поради отказ от довършването му от подсъдимия, поради което искането на защитата за приложение на чл. 18, ал. 3, б. А от НК не може да бъде удовлетворено. Върховният касационен съд счита, че наложеното на подсъдимият Ц. наказание е справедливо и съобразено със степента на обществена опасност на конкретното престъпление и личността на деца. Решаващият съд е извършил подробна проверка на обстоятелствата, относими към индивидуализацията на наказанието. Оценил е данните за съдебното минало на Ц., за личността му, за механизма на извършване на престъплението и за степента на засягане на обществените отношения и е мотивирал убедително заключението си, че наказателната санкция следва да бъде индивидуализирана при основанието по чл. 54 от НК, към минимума на предвиденото в закона.

Решение № 71 от 21.08.2020 г. на ВКС по н. д. № 246/2020 г., 2-ро НО., НК

ВКС намери за основателно оплакването за явна несправедливост на наказанието. По отношение на отчетените от въззивния съд смекчаващи и отегчаващи обстоятелства, следва да бъдат направени някои забележки. На първо място, "отсъствието на минимално предприети действия за възстановяване" на сумата на пострадалия, би могло да бъде ценено във вреда на подсъдимия, само в случай, че съдът е установил съответната материална възможност. При положение, че липсва такава фактическа констатация, следва да бъде дадена вяра на обясненията му, според които за възстановяването са съществували обективни пречки. Не е отчетена и диференциацията на наказателната отговорност според формата на изпълнителното деяние в основния състав. Квалифицираните случаи по чл. 210, ал. 1 от НК са еднакво наказуеми, но различните наказания по основните състави на чл. 209, ал. 1 и на чл. 209, ал. 2 от НК, са показателни за това, че активното поведение за създаване и поддържане на заблуда е в значително по-голяма степен обществено укоримо от възползването от небрежността на пострадалия и неговия адвокат, пропуснали да проверят в публичния регистър наличието на лиценз за инвестиционен посредник. Продължителността на наказателното производство, надхвърляща понятието за "разумен срок" също е следвало да намери адекватно отражение при определяне на санкцията чрез оценка на това обстоятелство като изключително смекчаващо, обуславящо приложение на чл. 55, ал. 1, т. 1 от НК. В тази връзка следва да се отбележи, че преследването срещу М. К. е започнало на 01.03.2007 г., когато е образувано производството срещу него, а въззивният съд е съобразил единствено времетраенето на съдебната фаза на процеса от 2011 г. Изложеното налага намаляване на определеното наказание лишаване от свобода под специалния минимум, на единадесет месеца, както и на изпитателния срок, за който е отложено изпълнението му, с оглед разпоредбата на чл. 66, ал. 2 от НК на три години.

Решение № 259 от 23.01.2020 г. на ВКС по н. д. № 938/2019 г., 1-во НО, НК

чл.343, ал. 1, б. в вр. 342 НК

Според настоящия съдебен състав не е налице касационно основание по [чл. 348, ал. 1, т. 3 от НПК](#). При правилно установена фактическа обстановка, въззивната инстанция е изменила присъдата и е увеличила размера на определеното от Окръжния съд наказание от три на четири години лишаване от свобода, като е постановила ефективното му изтърпяване, не само поради наличието на материалните предпоставки за това, с оглед размера му, но и с оглед постигане целите на [чл. 36 от НК](#). Изложените съображения на защитата срещу въззивния съдебен акт в тази част са неоснователни и не налагат корекция, насочена към смекчаване на санкцията, тъй като при индивидуализиране на наказанието САС е отчетел както смекчавашите, така и отегчавашите отговорността обстоятелства. Отделно от това, пред касационната инстанция не са изложени нови, които да не са били поставени на вниманието на предходната съдебна инстанция и които да не са били взети предвид от нея при определяне на наказанието. Отчетена е младата възраст на подсъдимия, обстоятелството, че деянието е инцидентна проява в живота му, добрите характеристични данни, които обаче не дават основание да се приеме изключителен превес на смекчавашите отговорността обстоятелства. Основанията послужили на въззивната инстанция за увеличаване на размера на наказанието се споделят и от настоящия съдебен състав, който не може да подмине без внимание обстоятелството, че подсъдимият е нарушил нормата на [чл. 21, ал. 1 от ЗДвП](#) с фрапиращи стойности, тъй като е управлявал МПС в населено място със скорост от 115 км. ч., при разрешена такава от 50 км. ч., което е аргумент в подкрепа на становището, че за поправянето му е наложително определянето на по-тежка санкция, каквато е наложила контролираната инстанция.

Решение № 38 от 22.05.2020 г. на ВКС по н. д. № 1176/2019 г., 3-то НО, НК

ВКС намери, че жалбата е основателна относно довода за допуснато нарушение по [чл. 348, ал. 1, т. 3 НПК](#).

Съображенията за това са следните: Въззивният съд правилно е отчетел като отегчавачи обстоятелства завишената степен на обществена опасност на деянието, причинените от деянието значителни имуществени вреди /по лекия автомобил „Фолксваген Туарег“/ и леката телесна повреда, получена от Л. К. Неправилно е прието като отегчавачо обстоятелство, че след деянието подсъдимият не е проявил загриженост към пътувалите в другия автомобил. В тази насока, от значение е следното: от една страна, за да бъде приложена разпоредбата на [чл. 343 а НК](#), е достатъчно деецът да е направил всичко зависещо от него за оказване помощ на някои от пострадалите, ако те са повече от един, а, в случая, помощ е оказана на двама от пострадалите /на В. Г. и Л. К./ . Освен това, деецът се е обадил на телефон „112“, за да съобщи за пътния инцидент. От друга страна, не е изследвана причината за поведението на жалбоподателя след инцидента, при който е имало пострадали, негови близки, към които е

насочил вниманието си, което обяснява липсата на активност по издирване на други пострадали и полагане на персонални усилия да им бъде оказана помощ. Ето защо липсата на проявена от деца загриженост към пострадалите от другия автомобил, не може да се цени в негова вреда, а посоченото отегчаващо обстоятелство следва да отпадне при индивидуализацията на наказателната му отговорност.

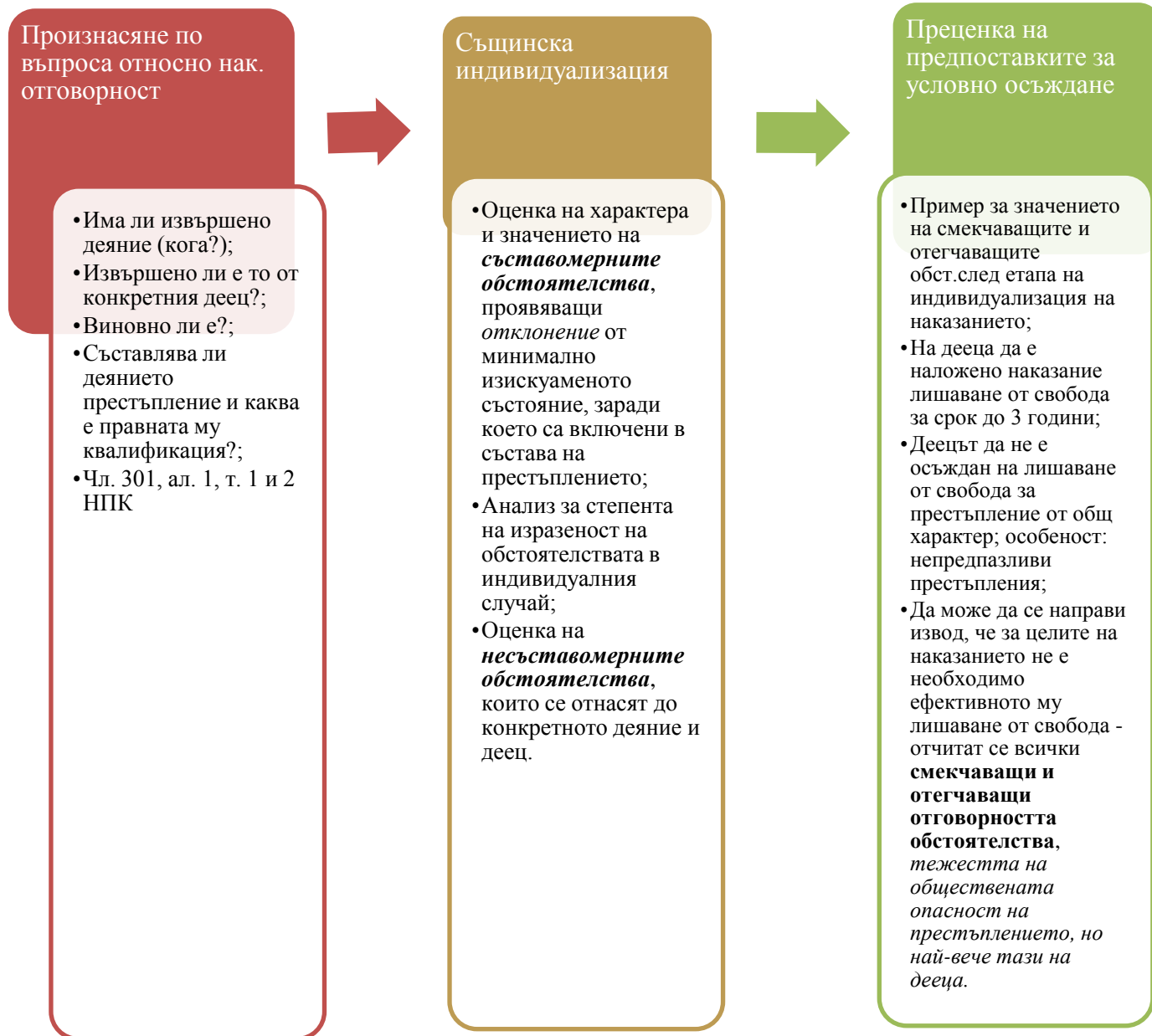
Настоящата инстанция намери, че не е отдадено дължимото значение на конкретната степен на обществена опасност на деца, която е занижена, а именно: подсъдимият е с положителни характеристични данни в сферата на личния си и семеен живот и в сферата на обществения живот. Той е известен като грижовен съпруг и баща на две малолетни деца, за чието отглеждане и издръжка е отговорен, и същото време, е професионално утвърден специалист с доказан принос в своята област. Има изграден положителен мироглед, поведението му е безукорно, не е криминално проявен и не е осъждан. Придобил е правоспособност да управлява моторно превозно средство през 1996 г. и оттогава до момента на произшествието се е проявявал като дисциплиниран водач. На следващо място, воденото срещу него наказателно производство е с голяма продължителност: седем години и половина, с което е надхвърлен "разумния срок" на наказателно преследване, а това обстоятелство самостоятелно обуславя като последица смекчаване на наказателната отговорност.

Приложение № 1

Схема „Индивидуализация на наказателната отговорност“²⁶

²⁶ За съставянето на схемата са използвани нормативните актове НК и НПК, както и Грошев, Ч. Индивидуализация на наказанието. Теория и практика. Сиела. София, 2015 г.

Приложение № 2

Отегчаваци, смекчаваци и други обстоятелства

№	ОТЕГЧАВАЦИ	СМЕКЧАВАЦИ	ДРУГИ ОБСТОЯТЕЛСТВА/ РАЗЛИЧНА ОЦЕНКА
1.	<p>Лоши/Негативни характеристични данни, обременено съдебно минало;</p> <p>Предходни осъждания, извън тези обуславящи опасния рецидив, за които не е настъпила реабилитация, правилно са приети като отегчавашо обстоятелство. (Р 1790/2013 г., 3-то НО, ВКС, Р 293/11.07.2014 г. по НОХД 810/2014 г., 2-ро НО);</p> <p>Влезлите в сила съдебни актове след датата на извършване на деянието се преценяват като отрицателни характеристични данни за личността на подсъдимия – Р 29/27.04.2017 г. на ВКС по НОХД 1307/2016 г., 2-ро НО, Р 436/6.11.2001 г. по н.д. 317/2001 г., 1-во НО, ВКС;</p> <p>Освобождаването по чл. 78а НК, ако не е реабилитиран се разглежда на плоскостта на недобри характеристични данни;</p> <p>„Привличането на подсъдимия като обвиняем по друго дело позволява отрицателно характеризиране</p>	<p>Чисто съдебно минало, <i>включително настъпила реабилитация по право и амнистия (Р № 240 /29.01.2020 г. по н. д. № 820 / 2019 г. 1-во НО);</i></p> <p>Инцидентна проява в живота на подсъдимия;</p> <p>Добри характеристични данни – Р 259/23.01.2020 г. по НОХД 938/19 г., ВКС, Р 38/ 22.05.2020 г. на ВКС по НОХД 1176/2019 г., 3-то НО, ВКС.</p>	<p><u>Незаконосъобразно е да се обсъждат в контекста на лоши характеристични данни предходното осъждане на подсъдимия, за което той реабилитиран.</u></p> <p>По силата на чл.85, ал.1 от НК за съда възниква <u>безусловна забрана след реабилитация на подсъдимия да отчита същото осъждане при индивидуализация на наказанието</u> – Р № 176 от 25.09.2018 г. по н. д. № 606 / 2018 г. на 2-ро НО и цитираната там многобройна съдебна практика</p> <p>Постановената и влязла в сила оправдателна присъда спрямо К., с обвинение за престъпление по чл.325, ал.2 от НК е факт, който не би могъл да бъде негативно ценен във връзка с личностната ѝ характеристика.</p> <p>Спестяването на средства на данъкоплатеца с налагането на наказание лишаване от свобода за по-кратък период е довод по целесъобразност – Р 234/ 22.01.2020 г. по н. д. № 939/2019 г., 1-во НО</p>

	<p>на личността му“ – Р 436/6.11.2001 г. по н. д. 317/2001 г., ВКС.</p> <p>„Друго незавършено висящо наказателно производство може да се отчете като отегчаващо обстоятелство, тъй като презумпцията за невинност се изчерпва в рамките на незавършеното конкретно наказателно производство.“ - Р 587/1997 г., 1-во НО; - критичен поглед</p> <p>Инкриминираните деяния са осъществени в рамките на изпитателен срок по предходно осъждане – Р № 37 от 07.04.2021 г. по н. д. № 57 / 2021 г.</p>		
2.	<p>Завишена степен / Особено висока степен на обществена опасност на конкретното деяние, произтичаща от начина на проникване в жилището; „Грабеж, извършен в светлата част на деня в парка, спрямо непълнолетно пострадало лице, в присъствието на малолетния му син и др. непълнолетни, които са станали преки очевидци; с оглед предварително взетото решение за осъществяване на грабеж, придружен с убийство, безпричинно посегателство върху човешкия живот, предварителна подготовка за осъществяване на престъплението“ (Р 53/06.04.2021 г. по н. д. 123/2021 г. 3-то НО, ВКС, Р</p>	<p>Съпричиняване на резултата от пострадалия;</p> <p>Приносът на пострадалия за настъпване на общественоопасните последици, без оглед на това дали е резултат на виновното поведение на същия – Р 720/69 г., 3-то НО, Р 1411/68 г., 3-то НО</p>	<p>Съпричиняването е свързано с механизма на ПТП, то е фактически въпрос и е недопустимо да получава преоценка при определяне на наказанието. – Р № 202 от 27.12.2019 г. по н. д. № 761 / 2019 г.</p>

<p>80 / 19.06.2020 г. по н.д. 148/2020 г. , ВКС, Р 10 от 24.04.2020 г. по НОХД 789/2019 г., 3-то НО);</p> <p>Деецът се характеризира и посредством осъщественото от него деяние – начина на извършване на престъплението, броя на ударите, в голямата им част нанесени срещу пострадалия след падането му на земята, ожесточеността на нападението, използваното средство – Р № 158/04.12.2020 г. по н. д. № 419/2020 г.</p> <p>Когато е причинена смърт на едно лице и телесни повреди на друго (при ПТП), се приема, че квалификацията, респ. рамките на наказанието, е „...като за повече от един смъртен случай, а телесните повреди, т.е. по-леките престъпни резултати се вземат предвид като смекчаващи отговорността обстоятелства при определяне на наказанието...“ - т.4 б.е от ППВС №1/1983 г. и Р № 202/27.12.2019 г. по н. д. № 761/2019 г.</p> <p>Начинът на извършване на деянието, отличаващ се с дързост и демонстративност, както и стойността на причинената вреда (в размер на 599 лв.) не дават основание за оценка на престъплението като „маловажен случай“ по смисъла на чл.216 ал.4 от НК</p>		
---	--	--

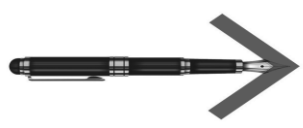

	<p>– <i>Р № 42 от 20.03.2018 г. по н. д. № 25 / 2018 г.</i></p> <p>Наличието на повече от един квалифициращ признак на деянието също има отношение към извода за надхвърляща типичните случаи обществена опасност на деянието – <i>Р № 158 от 13.06.2016 г. по н. д. № 509 / 2016 г.</i></p>		
3.	<p>Възрастово подсъдимият е най-зрял от всички участници в инцидента, което е обуславя и завишената санкция в сравнение с останалите подсъдими – <i>Р № 193 от 12.02.2020 г. по н. д. № 777 / 2019 г.</i></p>	<p>Младата възраст - <i>Р 193/91 г. по н.д. 35/91, 1-во НО, ВКС;</i></p> <p>На процесната дата подсъдимият е навършвал пълнолетие, което определя и недооценъчното му отношение към деянието и извода за по-ниска лична обществена опасност в сравнение с тази на останалите подсъдими – <i>Р № 193 от 12.02.2020 г. по н. д. № 777 / 2019 г.</i></p> <p>За да се приеме като смекчаващо отговорността обстоятелство възрастта на деца тя следва да бъде близка до непълнолетието, когато все още лицето няма трайно изградени морални императиви и стабилни задръжки – <i>Р № 194 от 25.03.2021 г. по н. д. № 665 / 2020 г.</i></p> <p>Напредналата възраст на подсъдимия – <i>Р № 240 от 29.01.2020 г. по н. д. № 820 / 2019 г.</i></p>	<p>Макар в закона да не се съдържа диференциация, която да определя коя възраст се приема за смекчаващо отговорността на деца обстоятелство, то определено тази от 28 години, на която е подсъдимия, не би могла да се отчете като такова. Става въпрос за възраст, значително надвишаваща пълнолетието, поради което правилно въззивния съд е посочил, че не може да се говори за житейски незряла или лекомислена личност или пък такава с недоразвит интелект. Напротив, касае се за завършена личност, при която процеса на съзряване е приключил, като в този смисъл отказът на въззивния съд да цени възрастта на подсъдимия като смекчаващо вината му обстоятелство, намира касационна подкрепа. Не се споделя и защитната теза, според която употребата на алкохол от подсъдимия – <i>Р № 6 от 24.02.2021 г. по н. д. № 446 / 2020 г.</i></p>
4.	<p>Не е възстановил имуществените вреди – <i>Р</i></p>	<p>Възстановяването на щетите, когато не води до намалена</p>	<p>Не е изследвана причината за поведението на подсъдимия</p>

<p>1790/2013 г., 3-то НО, ВКС; Отсъствието на минимално предприети действия за възстановяване на сумата на пострадалия може да бъде ценено във вреда на подсъдимия, само в случай че съдът е установил съответната материална възможност – Р 71/21.08.2020 г. по НОХД 246/20 г., 2-ро НО. – вж. и контрапоза в Р. 229-91-1 НО, стр. 153 НИП – НМП, т. 1;</p> <p>Висока стойност на предмета на престъплението/немаляк размер на причинени имуществени вреди / стойността на предмета над 3 МРЗ допълнително завишава обществената опасност на деянието – Р 80 / 19.06.2020 г. по н.д. 148/2020 г. , ВКС);</p> <p>Посегателството над близки роднини - брат и майка (когато този предмет не е част от състава) – Р № 240 от 29.01.2020 г. по н. д. № 820 / 2019 г.</p>	<p>отговорност, следва да се отчита като смекчаващо обстоятелство; – Р 350/85, 1 НО;</p> <p>Оказване на помощ, когато не е основание за приложение на привилегирован състав - Р 38/ 22.05.2020 по н.д. 1176/2019г., ВКС;</p> <p>Ниската стойност на предмета на посегателството, сравнена с други със сходна правна квалификация и частичното му възстановяване - Р 464 / 26.11.2014 г. на ВКС по НОХД 1323/2014 г. 1-во НО, ВКС .</p>	<p>след инцидента, при който е имало пострадали негови близки, към които е насочил вниманието си, което обяснява липсата на активност по издирване на други пострадали и полагане на персонални усилия.... Неправилно това е отчетено като отегчаващо обстоятелство и следва да отпадне при индивидуализацията на наказанието. “ Р 38/ 22.05.2020 по н.д. 1176/2019 г., ВКС.</p>
<p>5. Затвърдени престъпни навици, изграден траен модел на престъпно поведение, трайни престъпни нагласи, престъпно мислене, паразитен начин на живот, престъпна упоритост (Р 527 /09.07.2014 г. по НОХД 103/2003 г., Р 293/11.07.2014 г. по НОХД 810/2014 г., Р 494/29.11.2013 г. по НОХД 1575/2013 г., 3-то НО);</p> <p>Изминалият кратък период от време /само няколко дни/ от</p>	<p>Проявена от него самокритичност и съжаление за стореното, разкаяние за стореното - Р 193/91 г., н.д. 35/91, 1-во НО;</p> <p>Направени самопризнания още в хода на досъдебното производство, което се поддържа и на съдебна фаза и оказано съдействие на разследващите органи – Р 140/7.12.2020 г. по н.д. 459/2020 г.; Р № 6 от 24.02.2021 г. по н. д. № 446 / 2020 г.;</p>	<p>„Перфектното процесуално поведение“ на подсъдимия, не следва да се цени като смекчаващо обстоятелство, защото изпълнението на това негово законово задължение не заслужава допълнителна снизходителност – Р 158 / 4.12.2020 г. по н.д. № 419/2020 г.;</p> <p>Съдът действително не може да отчита счетените за неистинни обяснения като</p>

<p>изтърпяване на предходното му наказание лишаване от свобода до извършване на инкриминираното престъпление – <i>Р 140/07.12.2020 г. по НОХД 459/2020 г., ВКС;</i></p> <p>Особената жестокост на деянието, отпаднала като квалифициращ признак при новата правна квалификация по чл. 124 от НК следва да се третира като отегчавашо обстоятелство – <i>Р № 277/18.01.2019 г. по н. д. № 1085/2018 г.</i></p> <p>Извършеното деяние представлява престъпление по смисъла на чл.116 от НК, но поради процесуални ограничения, въведени от принципа за <i>reformatio in reus</i> е преквалифицирано в по-леко наказуемо престъпление. Това обстоятелство е недопустимо да бъде игнорирано при определянето на съответните наказания на подсъдимите, а обстоятелствата, определящи по-тежката правна квалификация следва да бъдат оценени като отегчавачи, тъй като с преквалификацията в по-леко по тежест престъпление са се превърнали в извън съставомерни признаци. – <i>Р № 193 от 12.02.2020 г. по н. д. № 777/2019 г.</i></p>	<p>Процесуалното поведение на подсъдимия може да се преценява като реално смекчавашо обстоятелство, когато добросъвестно допринася за разкриването на обективната истина - <i>Р 63 /25.02.2020 г. по н. д. № 149/2019 г.;</i></p> <p>Изразено съчувствие и съжаление при съкратеното съдебно следствие, където самото самопризнание като необходима предпоставка не може да се ползва като смекчавашо обстоятелство. За да се проведе диференцираната процедура по чл.371,т.2 от НПК, от страна на подсъдимата е било достатъчно да направи изявление и то само пред първоинстанционния съд, че признава изцяло фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт и да се съгласи да не се събират доказателства за тези факти. Допълнителните процесуални усилия на подсъдимата и последователно изразеното пред всички съдебни инстанции съжаление и критичност към извършеното. – <i>Р № 184 от 17.12.2020 г. по н. д. № 826 / 2020 г.</i></p>	<p>отегчавашо обстоятелство, но няма задължение автоматично да смекчава отговорността на подсъдимия на основание дадените обяснения, без оглед на правдивостта им – <i>Р 63 /25.02.2020 г. по н. д. № 149/2019 г.</i></p>
<p>6.</p>	<p>Тежко семейно положение; Тежко/затруднено материално положение на осъдения – <i>Р</i></p>	<p>Продължителните влошени отношения между семейството на подсъдимия и</p>

		<p>140/7.12.2020 г. по НОХД 459/2020 г., ВКС; Деца, за които да се грижи – Р 38 /22.05.2020 г. по НОХД 1176/2019 г. ВКС, Р. 110/4.7.2017 г. по НОХД 460/2017 г., 3-то НО/; Едното дете в лошо здравословно състояние; Добра трудова характеристика – Р 193/91 г., н.д. 35/91, 1-во НО, ВКС; Операцията на коленната става на подсъдимия през 2015 г. и възстановителен процес чрез рехабилитация, както и за родителските ангажименти към малолетно дете, също са смекчаващи обстоятелства, макар в конкретния случай да нямат определящ характер – Р № 242 от 07.11.2019 г. по н. д. № 458 / 2018 г. Силно влошеното му здравословно състояние (захарен диабет, диабетна полиневропатия) – Р № 207 от 15.05.2020 г. по н. д. № 926 / 2019 г.</p>	<p>пострадалия се преценяват с оглед тяхната относителна тежест – Р № 139 от 29.10.2020 г. по н. д. № 551 / 2020 г. Инкриминираното деяние се отличава с брутално посегателство върху живота на друг член на общността, към която принадлежал и касаторът. Несъмнено хроничната бедност и липсата на образование са фактори, които не насърчават формиране на социални добродетели, но разпознаването на извършеното деяние като тежко престъпление не изисква високи нива на гражданско осъзнаване. – Р № 176 от 25.09.2018 г. по н. д. № 606 / 2018 г. Подсъдимият поначало не полага грижи за петте си деца и поради това те са настанени в съответните държавни институции за отглеждане и възпитание – Р № 158 от 13.06.2016 г. по н. д. № 509 / 2016 г.</p>
7.	<p>Увлечение към хазарта и дързостта на престъпното посегателство; Дързост, безчувственост към пострадалото дете, арогантност към насаждане на агресивен и обществено неприемлив стил на поведение пред собственото му дете – Р 527 /09.07.2014 г. по НОХД 103/2003 г., ВКС; Р. 80 / 19.06.2020 г. по н.д. 148/2020 г., ВКС.</p>	<p>Неразумната продължителност на наказателното производство, като се отчитат обемът и сложността на наказателното производство, поведението на подсъдимия и дейността на органите на ДП; Продължителност от 7 г. и половина е прието за самостоятелно смекчаващо обстоятелство“ – Р 38/22.05.20 г. по 1176/2019 г., ВКС.</p>	

8.	<p>Завишена степен на обществена опасност на деца – освен предходните осъждания, от значение е фактът, свързан с личностната структура на подсъдимия, а именно наличие на тенденция да действа импулсивно, своенравно, с бърз интензитет на негативните емоционални преживявания при скъсен самоконтрол, некритичен към последиците от своето поведение - <i>Р 10 от 24.04.2020 г. по НОХД 789/2019 г., III НО.</i></p>	<p>Мотивът за извършване на престъплението – била е болна и гладна – <i>Р 110/04.07.17 г. по НОХД 460/2017 г., 3-то НО, ВКС.</i></p>	<p>Обсъдено е и констатираното от експертите дисоциално личностово разстройство, изразено в примитивизъм, ограничени интереси, емоционална студенина и невъзможност за изграждане на дълбоки взаимоотношения и правилно е прието, че то не може да надделее над обсъдените по-горе множество отегчаващи отговорността обстоятелства. – <i>Р № 158 от 13.06.2016 г. по н. д. № 509 / 2016 г.</i></p>
9.	<p><i>При транспортни престъпления:</i> Множество нарушения на Закона за движението по пътищата; „Подсъдимият е нарушил нормата на чл. 21, ал. 1 Закона за движението по пътищата с фрапиращи стойности, тъй като е управлявал МПС в населено място със скорост 115 км. в час при разрешена скорост 50 км. в час, което е аргумент за по-тежко наказание“ - <i>Р 259 / 23.01.2020 г. по НОХД 938/2019 г., ВКС;</i></p> <p><i>За определяне размера на кумулативното наказание лишаване от право да управлява МПС от значение е и тежестта на допуснатите нарушенията на правилата за движение по пътищата при извършване на престъплението – Р № 202 от 27.12.2019 г. по н. д. № 761 / 2019 г.;</i></p>	<p><i>При транспортни престъпления:</i> Без санкции за нарушения на правилата за движение по пътищата – <i>Р № 202 от 27.12.2019 г. по н. д. № 761 / 2019 г.;</i> Подсъдимият е санкциониран по административен ред за леки нарушения с едно наказателно постановление и два фиша, чиито глоби са платени, като от справката е видно, че само на инкриминираната дата е констатирано шофиране след употреба на алкохол. Това също е индикация, че касаторът е личност, съобразяваща се със законовия ред и поправянето му може да се постигне чрез прилагане на института на условното осъждане – <i>Р № 198 от 06.01.2021 г. по н. д. № 894 / 2020 г.;</i></p> <p>Към инкриминираната дата подсъдимата е правоспособен водач на МПС повече от 15 години. През този дълъг период</p>	

<p>Установената употреба на алкохол от страна на подсъдимия, както и състоянието на обикновено алкохолно опиване, в тежка степен, в което се е намирал, е обективен факт, който касае негативните му характеристики като водач на МПС (имало е обвинение по чл. 343б, по което е признат за виновен) – <i>Р № 6 от 24.02.2021 г. по н. д. № 446 / 2020 г.</i>;</p> <p>Не може да подмине без внимание обстоятелството, че подсъдимият е нарушил нормата на чл. 21, ал. 1 от ЗДвП с фрапиращи стойности, тъй като е управлявал МПС в населено място със скорост от 115 км. ч., при разрешена такава от 50 км. ч. – <i>Р № 259 от 23.01.2020 г. на ВКС по н. д. № 938/2019 г., 1-во НО</i>;</p> <p>Подсъдимият не само е употребил алкохол над 0.5‰, но той отново е надвишил съставомерния резултат по чл.343б, ал.1 от НК, и то с много. Поведението му се вписва напълно в представата за личност с висока степен на обществена опасност при упражняване на дейността при движението по пътищата – обвинението е по чл. 343б, ал. 2 – <i>Р № 53 от 27.05.2020 г. по н. д. № 1212 / 2019 г.</i>;</p> <p>За разлика от пешеходната пътека, която правилно въззивният съд не е отчел при определяне на наказанието</p>	<p>от време освен за нарушения по чл.21, ал.1, чл.100, ал.1, б.“б“, чл.104а и чл.139, ал.2, т.4 от ЗДвП, съответно за превишена скорост, неносене на свидетелство за управление на моторно превозно средство, използване на мобилен телефон по време на управление на превозното средство и липса на светлоотразителна жилетка, за които са й били наложени минимални административни наказания, подсъдимата не е била санкционирана за други нарушения на правилата за движението по пътищата, включително за вредоносни такива, което изключва определянето й като системен и опасен нарушител на правилата за безопасност на пътя – <i>Р № 184 от 17.12.2020 г. по н. д. № 826 / 2020 г.</i></p>	
--	---	--

	<p>като отегчаващо вината обстоятелство в контекста на чл.56 от НК, едновременната регулация на кръстовището със светофар не е елемент от състава на престъплението, предмет на обвинението и представлява отегчаващо вината обстоятелство, което завишава степента на обществена опасност на деянието предвид, че по този начин се регулират най-оживените кръстовища – <i>Р № 184 от 17.12.2020 г. по н. д. № 826 / 2020 г.</i></p>		
10.	<p>Развиваната успешна търговска дейност и притежаваният от него образователен ценз не представляват смекчаващи вината обстоятелства, с възможност да принизят тежестта на извършеното престъпление. Образователният ценз (завършеното юридическо образование), поначало предполага и друга оценка, която не характеризира положително подсъдимия. - <i>Р № 158 от 04.12.2020 г. по н. д. № 419 / 2020 г.</i></p>	<p><i>Образование:</i> Висше образование – <i>Р № 184 от 17.12.2020 г. по н. д. № 826 / 2020 г. и мн.др.;</i> Усилия за повишаване на образователното равнище – <i>Р № 112 от 17.10.2019 г. по н. д. № 467 / 2019 г.;</i> Завършването на висше образование в Стопанска академия „Д. Ц.”, специалност „застраховане и социално дело”, както и последвалия квалификационен курс по производство на кулинарни изделия и напитки, а не на последно място и трудовата му ангажираност – <i>Р № 111 от 30.05.2018 г. по н. д. № 287 / 2018 г., 5-чл. с-в</i></p>	
11.	<p><i>Чл. 325, ал. 2:</i> Произведените изстрели са били неколkokратни – четири на брой, значението му на отегчаващо обстоятелство не се влияе от последователността на</p>		

	<p>изстрелването им, нито от периода от време, в който са били произведени – <i>Р № 63 от 25.02.2020 г. по н. д. № 149 / 2019 г.</i></p>		
12.	<p><i>Чл. 354а:</i> Предходното осъждане на подсъдимия, при това отново за престъпление по чл. 354а от НК, извършване на настоящото деяние само месец след влизане в сила на предходната присъда, продължителният период, през който Й. е снабдявал свидетеля Т. с наркотични вещества – <i>Р № 84 от 10.05.2021 г. по н. д. № 92 / 2021 г.;</i></p> <p>Количеството и стойността на наркотичното вещество многократно надхвърля квалификацията признак „големи размери“ – <i>Р № 37 от 07.04.2021 г. по н. д. № 57 / 2021 г.;</i></p> <p>Престъпление срещу общественото здраве, независимо, че на подсъдимия е инкриминирано единствено държане с цел разпространение на високорискови наркотични вещества, не може да бъде подминат и факта, че тези вещества са били произведени от него, като това производство е било осъществявано за продължителен период от време – <i>Р № 23 от 02.04.2021 г. по н. д. № 909 / 2020 г.;</i> Високото съдържание на</p>	<p><i>Чл. 354а:</i> Количеството на наркотичните вещества не е голямо, а стойността на едно от тях (на конопа) не е особено висока – <i>Р № 84 от 10.05.2021 г. по н. д. № 92 / 2021 г.;</i></p> <p>Още на досъдебното производство подсъдимият К. напълно добросъвестно е разкрил начина на производство на наркотичните вещества, което макар и извън рамките на обвинението, се отразява в негативен аспект на личната му обществена опасност. Въпреки това, подсъдимият не е спестил подробности, касаещи престъпното му поведение, което неминуемо дава основание да се приеме, че е осъзнал неправомерността на извършеното и е желаел да съдейства на органите на разследването - <i>Р № 23 от 02.04.2021 г. по н. д. № 909 / 2020 г.;</i></p> <p>Пренебрежимо малка концентрация на активен компонент – <i>Р № 84 от 10.05.2021 г. по н. д. № 92 / 2021 г.</i></p>	

<p>активно действащия компонент на държаното от подсъдимия хашишово масло-55% - <i>Р № 23 от 02.04.2021 г. по н. д. № 909 / 2020 г.</i></p> <p>Мотивът за извършване на престъплението - той далеч не е алтруистичен, както е приела въззивната инстанция. Това е така, понеже според признатите от подсъдимите факти, между двамата е била постигната уговорка К. да произвежда хашишово масло, а Д. да търси клиенти, на които да го продава, като цената на една доза била определена на 1200-1600 лв., в зависимост от количеството поръчани дози и от човека, с когото се преговаряло и неговите нужди. И ако във времето производството на хашишово масло е започнало като начин подсъдимият К. да облекчи здравословното си състояние, то последващото му комерсиализиране е неоспорим факт - <i>Р № 23 от 02.04.2021 г. по н. д. № 909 / 2020 г.</i></p>		
--	--	--

Изгледи за изграждане на вътрешно убеждение като принцип в наказателния процес

Теодора Карабашева

*”Юристът нищо няма да загуби, а само ще спечели, ако не бъде само юрист”
Проф. Силяновски*

Принципът за вътрешното убеждение е закрепен, както в гражданския, така и в наказателния процес и представлява един от основните принципи, върху които се гради модерната

демократична правова държава. Разгръщайки същността на темата, притеснителен за мен остава фактът, че положенията относно вътрешното убеждение на съдията не са разгледани подробно и в пълнота от българската правна литература. Дискреционната власт на съда е гарант, че последният не е просто приложител на правните норми, създадени от законодателя, а напротив – истинският инструмент, чрез който магистратът успява да приложи в пълнота облечената от законодателя

разпоредба и нейната идея, е всъщност вътрешното убеждение – един изключително сложен и динамичен фактически състав.

Ще си позволя да цитирам проф. Тенчо Колев, според когото: *„Съдията е този, който трябва да „улови” по време на правния спор истината, която се опира на споделена и възприета правна практика”*. От тази рамка стигаме до логичния въпрос всъщност с каква свобода разполага съдът при изясняване на обективната истина и при нейното обосноваване съобразно изведения принцип за вътрешното убеждение.

През годините „думата” на съдията е имала различна тежест и различни ограничения. Днес усмотрението на съда в българската правораздавателна система се ограничава от:

Спорния предмет,
въведен от
страните по
делото

ЗАКОНА

Доказателствата
по конкретния
случай

В тези рамки той има свобода на вътрешното убеждение – в зависимост от съответната хипотеза тази свобода може да бъде по-голяма или по-малка, а може и въобще да я няма.

Разбира се, недопустимо е последната да е неограничена. При наличие на толкова насоки и указания, които трябва да следва правоприложителят, се стига до въпроса, доколко вътрешното убеждение е негова собствена мисловна дейност и доколко е просто следване на постулатите, материализирано в крайния съдебен акт.

Самият принцип намира проявление не само в наказателното производство, но и в гражданското. Нормите и в двата кодекса гласят, че съдът е **длъжен** да преценява всички доказателства и доводите на страните по вътрешно убеждение. Азбучно известно е, че съдебната система е изградена на принципа на централизация и единство. В теорията никъде не се прави разграничение между вътрешното убеждение на съдиите, правораздаващи по граждански дела и между вътрешното убеждение на тези, правораздаващи по наказателни дела. Принципите, от които те се водят при формиране на вътрешното си убеждение, са едни и същи. И за двата вида съдилища важат с еднаква сила заложените в Конституцията права и задължения, тълкувателната практика на ВКС и утвърдените начини на тълкуване на правните норми при формиране на вътрешното си убеждение. От изложеното дотук, можем да достигнем до извод, че вътрешното убеждение на съдиите реално се влияе от едни и същи фактори, но вглеждайки се по-внимателно, ще открием съществена разлика в съдържанието му при едните и при другите.

На първо място, изхождайки от обстоятелството, че гражданските и наказателните дела се различават по своя предмет, следва да се отбележи, че спорното гражданско право и конкретното престъпление, оказват влияние върху вътрешното убеждение на съда, и по-конкретно на съдържанието му. Когато един съдия по наказателно дело формира вътрешното си убеждение, той преценява много по-различни елементи в сравнение с тези, които би оценявал, ако решаваше дело за спорно гражданско право. Вътрешното убеждение на съдията се отнася до **предмета на делото**, респ. невъзможно е очевидната разлика в предмета на гражданските и наказателните дела да не обуслови сама по себе си разлика и във формирането на вътрешното им убеждение на съдиите. Тя оказва влияние и върху доказателствените средства в двата вида процес. С оглед изясняване на обстоятелствата, релевантни за съответния предмет на делото, са необходими различни средства за тяхното доказване, което се обуславя най-вече от различното съдържание на предмета. Достоверността на отделните доказателства, а така също и доказателствената им сила, съдът преценява с оглед на всички данни по съответното дело, а в тази оценка се състои свободата, с която съдът разполага при преценката на доказателствата. Преценката на съда може да се определи като „интелектуална дейност, чрез която той заявява дали е или не е убеден в съществуването на твърдените от страните факти... законът не определя стриктно доказателствената сила на доказателственото средство, съдията свободно оценява стойността му“.

Една от основните разлики между наказателния и гражданския процес е, че в първия е налице фазата „досъдебно производство”, където ролята на съда е сведена до контрол на определени действия, а ръководно-решаващи органи са прокурорът и разследващите органи и знаем, че тук се събират и преценяват доказателства и доказателствени средства с оглед процесуалния характер на фазата. В досъдебната фаза на наказателния процес действат прокурор и разследващи органи. Чл. 14 НПК гласи, че тези органи вземат решения по вътрешно убеждение, но на практика оперативната и процесуалната дейност на разследващите органи е ограничена. Чл. 197 НПК разпорежда, че указанията на прокурора в писмена форма са задължителни за органите по разследването, но въпреки това господства идеята за „екипност“ между прокурора и разследващите органи. Същевременно, принципът на непосредственост изисква съдът в съдебната фаза да възприеме всички факти по делото **лично**, поради което съществува разлика в преценката на доказателствата в двете фази на производството. Основната и централна фаза на процеса е съдебната, така че доказателствата и доказателствените средства, възприети от съда при нейното осъществяване, се ползват с по-голяма доказателствена сила. Съдът формира вътрешното си убеждение върху непосредствено възприетите от него доказателства.

Може би е редно още тук да изложим разбирането на Харт за дискрецината на съда. Според него във всяка правна система съществуват случаи, които не са правнорегламентирани. В тези случаи понеже не може да се откаже правосъдие, съдията трябва да упражни своята власт за свободна преценка като така създава право за специфичния неуреден случай. Тук съдът не следва да разполага с общи основания въз основа, на които да обоснове решението си, а трябва да действа, както би действал добросъвестният законодател. Изводът е, че съдията действа според своите собствени ценности и убеждения, т. е. правото не е изчерпателно детерминирано в точно определени рамки (и няма как да бъде), поради което в неуредените от закона случаи съдията може да упражни власт по създаване на право, т.е. притежава своеобразна свобода при решаването на един юридически спор.

Не бива да забравяме, че принципите в правото са взаимно свързани, което налага и този за вътрешното убеждение да бъде разгледан през призмата на връзката му с останалите, започвайки с принципа на легалитета. Той е особено съотносим и във връзка с активността на съда. Легалитетът предполага лимитативно законоустановени предпоставки за действие и постановяване на правни актове като възможността за проява на усмотрение и дискреция е сведена до минимум.

Принципът на вътрешно убеждение е неразривно свързан с принципа на независимост и справедливост на съдебната власт, защото само независимият процесуален орган може да действа по вътрешно убеждение. Независимостта на вътрешното убеждение не е пълна, а и то не може да бъде произволно. **„Свободата при преценка на доказателствата не означава обаче произволно формулиране на съдийското убеждение, защото произволът е враг на**

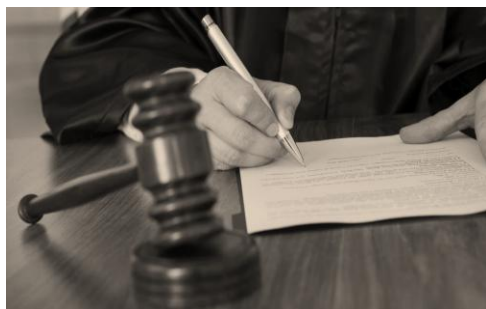
истината“ – Ж. Сталев. То трябва да е обосновано на логически и житейски правила, на съждения, отразяващи закономерните връзки между явленията, които да се вземат предвид при разглеждането и преценката на доказателствата и доводите. Правната гаранция за тази обоснованост е *инстанционният контрол*.

Друга особеност на вътрешното убеждение на съдията в наказателното производство е, че принципът е свързан и с принципа за непосредственост, според който органите на досъдебното производство и съдът основават своите решения върху събрани и проверени лично от тях доказателствени материали, освен посочените в НПК изключения. Принципът на непосредственост спомага за формирането на вътрешно убеждение на съда относно фактическите и правни въпроси на делото.

Нека да започнем от самия термин и съдържанието, което законодателят излага в чл. 14 от НПК:

„(1) Съдът, прокурорът и разследващите органи вземат решенията си по вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като се ръководят от закона.

(2) Доказателствата и средствата за тяхното установяване не могат да имат предварително определена сила”.

Самият термин „вътрешно убеждение“ е противоречив. Заложена от законодателя идея се изразява в обстоятелството, че органът, осъществяващ процесуално ръководство, взема решенията си при вътрешно убеждение без никакво външно въздействие върху себе си, т. е. вземането на решение касае невъзможността в този сложен и комплексен процес друг орган (висшестоящ или не) да му дава задължителни указания и така да му въздейства при формиране на вътрешното

убеждение. Тук важи с пълна сила имплементираното във втората алинея на чл. 14 – няма как доказателствата и средствата за тяхното установяване да имат каквато и да била предварително определена сила, защото не могат да вземат превес в този процес. Редно е да бъде отбелязано, че ако независимостта на съдебните органи като принцип/ръководно начало, разглежда това външно въздействие, което би застрашило крайния съдебен акт, то тук съдът не следва да подлежи на въздействието на доказателствата по делото.

От текста на чл. 14 от НПК могат да бъдат направени няколко важни извода. Първо, следва да се подчертае, че това е принцип, който се отнася до всички държавни органи и до целия наказателен процес. Второ, от употребения израз, че държавните органи действат „по вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички

обстоятелства по делото“⁴, се извежда идеята, че вътрешното убеждение се отнася и свързва единствено с оценката на доказателствения материал и фактическите положения по делото, които този орган приема за установени. Вътрешното убеждение, само по себе си, не се съотнася и не се свързва със закона. Този извод правим от използвания израз „*като се ръководят от закона*“⁴. Това ще рече, че законът не се прилага по вътрешно убеждение, по шесто чувство, спрямо прогнозата за деня или емоционалното състояние, в което човек се намира, напротив – когато органът прилага закона, той е длъжен да разкрие съдържанието на закона именно такава, каквото е вложено в него от законодателя.

В съвременния наказателен процес доказателствата следва да бъдат преценявани както по отделно, така и в тяхната съвкупност като липсва възможност някои от тях да доминират по определената си сила над други (например, недопустимо е да имаме присъда, базирана върху едни единствени свидетелски показания). Действащият правопорядък изисква съдията да осъществи обективна, всестранна и пълна преценка на целия доказателствен материал, ръководейки се от закона.

Според познати нам автори, в частност – Н. Манев, проф. Митов, вътрешното убеждение се състои от две части: **обективна** и **субективна страна**. Само по себе си вътрешното убеждение е част от вътрешния свят на човека, поради което основателно някои автори споменават, че то, освен всичко друго, се и „контролира от логически и житейски правила“⁴. Субективната страна се възприема като вътрешната субективна увереност, която изключва всякакво съмнение в съществуването или несъществуването на определени факти и обстоятелства и готовността да се действа съобразно тази увереност. Според практиката на ВКС всяко, дори и най-малкото съмнение, ще доведе до изключване на увереността, т. е. така се изключва субективната страна на вътрешното убеждение. В допълнение към изложеното следва да се разгледаме нормата на чл. 301 от НПК, която гласи, че „*присъдата не може да почива на предположения*“⁴. Съдът трябва да е твърдо убеден в съществуването или несъществуването на дадени факти, за да може да приложи закона, респ. да признае подсъдимия за виновен или невинен. Когато бъде нарушено вътрешното убеждение от субективна страна, резултатът се изразява в това, че органът е допуснал логически грешки при оценката на доказателствения материал и затова е налице и грешка при изграждането на фактическите положения, които той приема за установени. А когато е нарушено вътрешното убеждение от субективна страна, това означава, че така постановеният акт е **необоснован**.

Обективната страна съчетава субективната увереност, но тя се основава изцяло на доказателствата по делото, на пълния доказателствен материал, т. е. това, което се съдържа в кориците по делото. Нарушението по формирането на вътрешното убеждение е свързано с обективната му страна (например, в случаите, когато решаващият орган е приел за доказателства такива, които нямат подобен характер – слухове или в случаите, когато е налице изопачаване на доказателствата, или цялостното им игнориране). Дори и да са много на брой

(което често на практика е така), доказателствата следва да се преценят в тяхната последователност, във връзка едни с други, поотделно, защото е напълно възможно между тях да се констатира противоречие. В тази хипотеза именно съдът е органът, който следва да се мотивира защо би следвало да кредитира и да даде вяра на едни доказателства, а на други – не. Вътрешното убеждение е съзнателна увереност, защото се базира на доказателствен материал, който е събран и проверен по делото. Затова е и вярно, че то не е интуиция, нито пък вътрешен глас или въображаем приятел. Оценката на доказателствения материал не е произволна – тя трябва да е изградена върху:

- *Всички доказателства, събрани и проверени след обективно, всестранно и пълно разследване;*
- *Доказателствата да са събрани и проверени по реда на НПК;*
- *Доказателствата трябва да са оценени поотделно и в тяхната съвкупност;*
- *Оценката трябва да се базира на всички правила и закони на логиката.*

В българското законодателство принципът се отнася до формулирането на **конкретен извод** от съда, т.е. последният е свободен при преценката на доказателствата и аргументите на страните по съответния спор. Елемент от съдържанието на разглеждания принцип е и правото на съда да изключи от обсега на преценка на доказателствата такива, които са ирелевантни за делото или са недопустими, на което кореспондира задължението да прецени в съвкупност всички относими и допустими доказателства по делото. „На оценка подлежат относимостта, допустимостта и достоверността на всяко доказателство поотделно, както и достатъчността и взаимната връзка на доказателствата в тяхната съвкупност”. Разбира се, съдът няма право да им приписва никакво съдържание, освен това, което се извежда от точните сведения в тях.

Примери за постановени в съответствие на изискванията на чл. 14 НПК съдебни актове се извеждат от:

- *Решение № 485/03.12.2008 г. по н.д. № 465/2008 г. 2-ро НО на ВКС;*
- *Решение 539/02.12.2010 г. по н.д. № 566/2010 г. 3-то НО на ВКС;*
- *Решение № 473/09.02.2012 г. по н.д. № 2278/2011г. 2-ро НО на ВКС.*

В протест прокурорът твърди, че е допуснато съществено процесуално нарушение като въззивният съд не е обсъдил свидетелските показания на полицейски служители (П., М. и П.), дадени пред друг въззивен състав и в мотивите няма съображения защо са игнорирани техните показания.

Подобно твърдение е *неоснователно*, защото съдът няма задължение да обсъжда показания, депозираны в друго наказателно производство. Затова прокурорът неоснователно упреква съда, че е допуснал съществено процесуално нарушение, тъй като не е обсъдил показанията на лица, чиито непосредствен разпит той не е поискал.

Според константната практика на ВКС, допуснато е съществено процесуално нарушение, когато е нарушена обективната страна на вътрешното убеждение (като в *Р № 56/14.02.2013 г. по н.д. № 2339/2012 г. 3-то НО на ВКС*):

1. Когато съдът не е разгледал всички доказателства по делото, а е постановил крайния си акт, кредитирайки само произволни доказателства, ще е налице съществено процесуално нарушение; (пример *Р № 508/03.02.2009 г. по н.д. № 501/2008 г. 2-ро НО на ВКС, Р № 29/04.05.2020 г. по н.д. № 30/2020 г. 2-ро НО на ВКС*);
2. Когато държавният орган е изопачил едни или други доказателствени материали; (пример: *Р № 428/24.10.2008 г. по н.д. № 457/2008 г. 3-то НО на ВКС*);
3. Когато съдът се е позовал на материали, събрани и проверени не по реда на НПК;
4. Когато държавният орган се е позовал на материали, които въобще не се намират по делото и така е обосновал решението си, правейки свое собствено умозаключение, небазирано на доказателствата по делото; (пример *Р № 254 от 02.07.2012 г. по н.д. № 723/2012 г. 1-во НО на ВКС*);
5. Когато държавният орган не е обсъдил противоречията в доказателствените материали; (пример *Р № 105/27.02.2009 г. по н.д. № 57/2009 г. 3-то НО на ВКС, Р № 169 от 27.11.2018 г. по н.д. № 937/2018 г. 3-то НО на ВКС*);
6. Когато постановеният акт няма мотиви или пък изложените мотиви са твърде кратки, противоречиви или алогични, в които хипотези ВКС приравнява тези случаи на липса на мотиви; (например *Р № 464/09.12.2009 г. по н.д. № 543/2009 г. 1-во НО на ВКС, Р № 83/27.04.2017 г. по н.д. № 91/2017 г. 2-ро НО на ВКС*).

В заключение, бих искала да акцентирам върху факта, че решенията си съдът може да постановява изцяло свободно в границите, очертани от законодателя. Вътрешното му убеждение следва да изразява в най-чист вид почти перфектна симбиоза между законите в страната и обществените нужди, съчетано с чувство за справедливост. Не бива да забравяме, че съдията не може да се дистанцира от обществото, той освен съдия е и човек – част от обществото. Съдията не може да се дистанцира от законите – това би обезсмислило института, който представлява – той освен човек е и държавен орган. Изискванията към кандидатите, явяващи се на конкурси за съдии, са както професионални, така и личностни. Понятието за съвест на съдията включва разсъдливост, мъдрост, спокойствие и безпристрастност, откъдето може да се направи изводът, че „Съдията взема своето решение по собствено убеждение и съвест, а защо не – по убеждение и по съвест.“ Причината да имаме съдии, а не роботи или машини в съдебните зали, е именно вътрешното убеждение. Добрият човек е и добър съдия.

Авторите

Теодора Петрова, младши съдия в Софийски градски съд

Радослав Ангелов, младши съдия в Окръжен съд - Ловеч

Яна Владимирова, младши съдия в Софийски градски съд

Десислава Алексиева, младши съдия в Софийски градски съд

Теодора Карабашева, младши съдия в Софийски градски съд

Национален институт на правосъдието

www.nij.bg

email:nij@nij.bg